

TRIBUNA

Director fondator:
Ioan Slavici (1884)

PUBLICAȚIE BILUNARĂ CARE APARE SUB EGIDA
CONSILIULUI JUDEȚEAN CLUJ

Consiliul consultativ al revistei de cultură Tribuna:

Constantin Barbu
Alexandru Boboc
Nicolae Breban
Victor Gaetan
Nicolae Iliescu
Andrei Marga
Eugen Mihăescu
Vasile Muscă
Mircea Muthu
D.R. Popescu
Irinel Popescu
Marius Porumb
Petru Romoșan
Gh. Vlăduțescu
Grigore Zanc

Redacția:

Mircea Arman
(manager)

Ioan-Pavel Azap
(redactor șef adjunct)
Claudiu Groza
Ștefan Manasia
Oana Pughineanu
Ovidiu Petca
(secretar tehnic de redacție)

Aurica Tothăzan
Maria Georgeta Marc

Tehnoredactare:
Mihai-Vlad Guță

Colaționare și supervizare:
L.G. Ilea

Redacția și administrația:
400091 Cluj-Napoca, str. Universității nr. 1
Tel. (0264) 59.14.98
Fax (0264) 59.14.97
E-mail: redactia@revistatribuna.ro
Pagina web: www.revistatribuna.ro
ISSN 1223-8546

**Responsabilitatea asupra conținutului textelor
revine în întregime autorilor**

Pe copertă: Elemér Kőnczey, *Alesul* (detaliu)

Elemér Kőnczey

Civis Pacem Parabellum

meridian

Martin Dolan

S-a născut în 1967, în Dublin. Prima sa piesă, *The Broken Kiss (Sărutul spart)* a avut premiera în cadrul Dublin Theatre Festival. A lucrat mulți ani ca editor și publicist, mai ales în Polonia. Poeziile sale au apărut în multe țări și au fost traduse de personalități cum ar fi Antoni Libera, Ernest Bryll și de traducătoarea română Cristina Tătaru. Prima sa antologie de poezie bilingvă, româno-engleză, *Rustaq*, va apărea în 2016.

Nasser, tot o zdroabă (Poem cu Elvis – Al Rustaq, Oman)

Nasser e tot o zdroabă în fața unei frizerii din
Noua Lume Arabă.

Văd oameni cu ciocane ce sparg firma de
deasupra ușii, în grabă,
Aia cu Elvis în plin zbor stil Andy Warhol,
pozând
Vag abject, sastisit, orice bucurii alungând.

Logica de ex-pat, o secundă, pune ceva
Din nemulțumirea islamică sau chiar omaneză,
În spargerea și sfărâmarea firmelor.
Desigur, adevărul e mai simplu: 'Nici naiba
nu-l știe pe Elvis în Rustaq',
Îmi zice Nasser.
'E mort', mă trezesc că zic,
'Ca un pui de găină', explică Nasser. 'Da-l mai
ascuți, Nasser,
Nu?' Dă din cap încet, și-n timp ce-mi rade
obrazul
Ars de soare, pune un CD cu Elvis. *Wooden
Heart*. De șapte ori.
De dragul meu.

Și lumea se schimbă, chiar de la reluarea
numărul 6,
În și în afara prăvăliei, unde aerul e plin de
benzină, coriandru și ardei,
Unde bărbații pakistanezi se uită la cricket pe
televizoarele din stradă,
Și ochii celor din Bangladesh de peste drum,
Și copiii din Oman trec pe biciclete
Intrând și ieșind din aceiași bărbați,
Ce nu sunt decât piedici și unelte în joaca lor
de seară.

Și mă întreb ce-i place lui Nasser la *Wooden
Heart*? E de 63 de ani, acum.
Un Elvis pre-retro, pre-post, ce-oi-fi-având-tu?
Auzit prima oară în Pakistan?
Asta i-o fi plăcând? Și cu ce-i altfel de cum îmi
place mie?
Dar nu-ntreb. Prostul de mine post-retro.
Încet, el îmi atinge fața, privindu-mă în ochi,
I-o fi venit un gând răzleț la fiul ce l-a trimis
în lume,
Primul născut, pierit fără urmă în Dubai, în
construcții?
Dar nu zic nimic să-l întrerup pe Elvis sau pe
Nasser. Oricum, ce-ar fi de zis,
De băiatul de care Nasser află câteodată că i-ar
merge bine,
Dar care adesea-l trezește din somn cu
bolovanul spaimei
În golul stomacului? Dar Nasser zâmbește,
Terminându-mi obrazul:
'Ca un pui de găină', râde el.

„Cine, eu sau Elvis?” răspund.
„Noi toți, ca niște pui de găină!”
„Chiar și Elvis?” insist.
„Chiar și-al naibii de Elvis!”

Nu mă uit îndărăt la firma sau simbolul spart,
ce-o mai fi.
Pentru ce aș face-o?
Dar știu cu ceva ce frizează culmile demnității
umane,
C-am putea să ne mutăm dincolo de propriile
semne, simboluri – dincolo de orice fel de
istorie,
Unde-i adevărata nimicnicie, în sfârșit.

Poem cu ceasul din bucătărie

Pentru Irina

Trebuindu-i altă baterie, ceasul nostru din
bucătărie
Zăpăcește o secundă la fiecare 12 ore.
'Ca tine, numai mai de încredere', îmi închipui
Că spui. Și-aș fi de-acord, cumva, tăcut.
Dar felul cum, de luni deja, se bălbăie
Pe panta abruptă dintre jumătate și fix,
Ca o inimă ce luptă să bată, și ușurarea pe care
o află
Și-o arată cu ajutorul gravitației, când s-a scurs
ceasul:
'Trăim!, Trăim!'
Par să-i spună arătătoarele, năpustindu-se-n
jos. Sau:
'Uită trecutul! Uită trecutul!' Sau:
'Nu acum! Nu acum! Nu acum!' -
Toate astea m-au marcat.
Sigur, sunt toate minciuni.
Dar e enorma diferență ce o implică ele
Care înseamnă ceva pentru mine,
Ceva din viețile adevăratelor noastre umbre,
Povara și greutatea a ceea ce n-a fost.
Sigur, tu și eu, ca toți cei ce speră, ușor am
reușit să nu credem în toate acestea,
Destul de ușor, în orice caz, și cu rănile
obișnuite ce o arată.
Dar totuși mie îmi place această vreme a
ceasului –
Singuratica sa eroare zice ceva mai real și
adevărat despre lume,
Decît ce e adevărat sau corect,
Sau chiar ce e presupus a fi fals.
Și chiar când ceasul o nimerește,
Preț de clipa aceea ieftină,
O dată pe zi,
Acolo, cu mine însumi, singur –
Când se ciocnesc aceste două timpuri și
pierderile lor,
Soiul de moarte care are loc –
Nu a mea, nu a timpului, nici măcar a
speranței –
E o minciună care
Face, în fine, lumea
Demnă de toate minciunile noastre.

Traducere de
Cristina Tataru

Două noi conferințe din seria dezbaterilor inițiate de revista „Tribuna” „O nouă provocare. Antisemitismul” și „Politica, mediul de afaceri și finanțarea culturii românești”

Sorin Grecu

Joi, 20 și vineri 21 august a.c., în saloanele hotelului clujean „Seven” au avut loc alte două conferințe organizate de Consiliul Județean Cluj și conducerea revistei culturale „Tribuna”, temele alese spre a fi discutate fiind, ca de obicei, la aceste colocvii, de o stringentă actualitate. Prima discuție, cea legată de antisemitism, a fost deschisă de către filosoful Mircea Arman, amfitrionul evenimentului, arătând că evreii – din Evul Mediu și până azi, în perioadele de criză, cea mai recentă fiind cea dinaintea de al II-lea Război Mondial – au fost mereu „calul de bătaie”, vinovații pentru tot ce se întâmplă, rău, în lume. Apoi a adăugat: „Suntem, astfel, într-o anumită paradigmă, apărând și reacțiile adverse, puse în operă de politicieni și societățile civile, care vor culmina la un moment dat cu anumite legi de retrocesiune: Legea 217 din 2015, în care se vorbește de organizații antisemite și care este o provocare în societatea românească. Foarte mulți intelectuali au sărit că noi nu putem să-i celebrăm pe Eliade, Noica, Gafencu sau Vulcănescu. Desigur, dacă N. Steinhardt, pe care l-am cunoscut personal – și a și scris despre mine în *Primejdia mărturisirii* – s-a convertit la creștinism, la ortodoxie, în pușcărie, asta nu înseamnă că Steinhardt e un trădător de-o parte sau alta, fiindcă aceasta a fost opțiunea lui. Pe ce altă parte – repet, nu sunt istoric și nu pot avea o părere pertinentă – nu pot fi neglijate anumite pogromuri, de pildă cele de la Iași sau Jilava, chiar dacă românii nu au trimis evrei la Auschwitz. O parte a istoricilor spun sunt lucruri inventate, că Antonescu nu i-ar fi trimis pe romi în lagărele din Transnistria etc. Desigur, e un subiect care incită la ora asta mediile intelectuale românești și e acuzat în mod nedrept, de aseme-

nea, Crin Antonescu, în calitate de promotor al acestei legi. Dar această acuză e făcută într-un mod nejustificat, întrucât, pe timpul elaborării ei, legea a suferit multe modificări. Poate avea un efect pervers în sânul unei colectivități și trebuie să vedem – pe parcursul acestei discuții - dacă are o utilitate practică și servește intereselor pentru care a fost creată și de asemenea, dacă nu stârnete o reacție prea puternică în societate”. Totodată, vorbitorul a pledat, la finele luării dsale de cuvânt, invitându-i și pe ceilalți participanți la colocviu să ia cuvântul, pronunțându-se pentru o cale de mijloc, echilibrată – aflată undeva între teoriile lui Vadim Tudor sau cele, de la polul opus, ale lui Lucian Boia – pentru că fiecare poate veni cu argumentele sale.

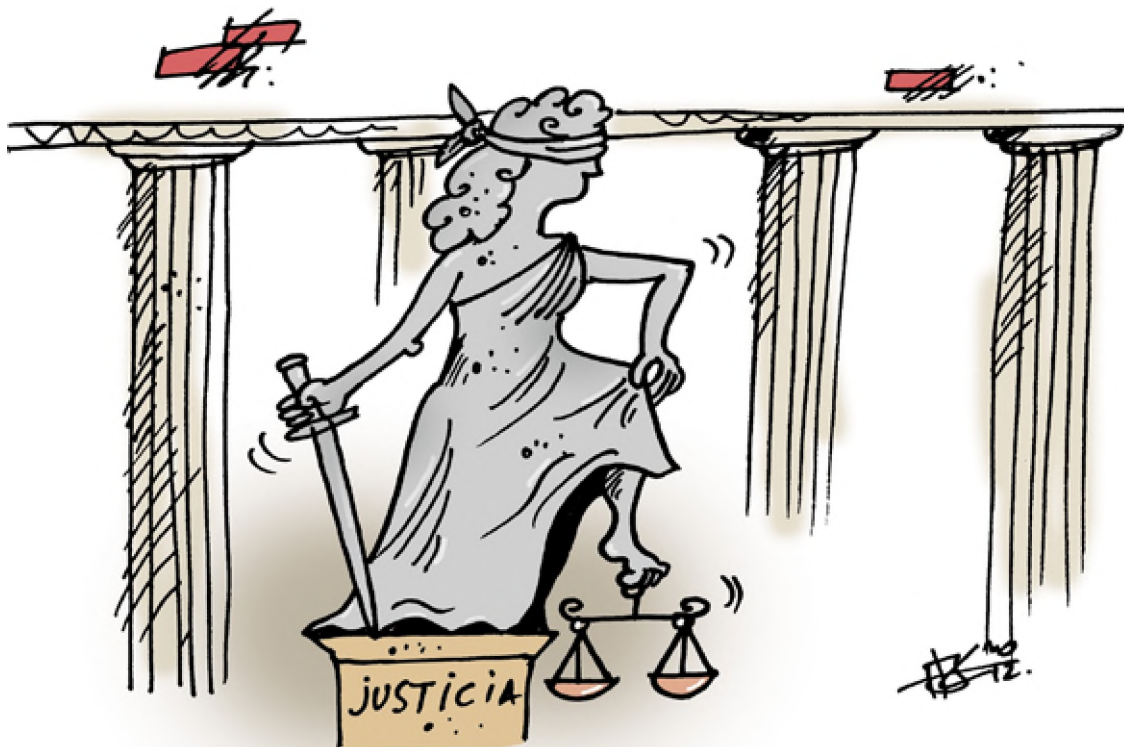
La rândul său, scriitorul Örmény Francisc a mărturisit că are senzația că, la ora actuală, România se întoarce la situația din America anulului 2006, când a existat o reacție împotriva „acțiunilor afirmative”: „În urmă cu zece ani se întâmpla același lucru când apăreau, pe zidurile din America, sub formă de graffiti, inscripții cu mesajul <Stop affirmative actions!>, deoarece acestea aruncau o lumină negativă asupra celor pe care au avut intenția să-i protejeze: afroamericani, evrei, etc. Tocmai pentru că atrag atenția, cei care promovează acțiunile afirmative, arătând că respectivii nu sunt integrați, au probleme, când de fapt s-ar putea să fie foarte bine integrați și să nu aibă nevoie de aceste acțiuni afirmative, care nu pot decât să le aducă aminte că au un statut de outsiders”. Cât despre antisemitism, în opinia sa, acesta este de fapt, un antiamericanism curat: „Cu alte cuvinte, corporațiile americane sunt asociate cu modul lor de a organiza bănci, de a or-

ganiza financiar o întreprindere etc... Și, practic, antisemitismul este de fapt un anticorporatism, neavând de-a face, ca atare, cu cultura evreiască, ci cu modul american de-a face business, fără pic de scrupule...”

Vorbind despre legea ce incriminează legionarismul, editorul și scriitorul Gabriel Cojocaru a aratat în opinia sa aceasta va fi schimbată, la un moment dat, iar discuția despre aprinderea unor conflicte e o problemă pe marginea căreia se face, inutil, un imens tapaj mediatic. “Există documente istorice în care – dacă poporul român recunoaște că a participat la Holocaust, trebuie să ținem cont că după Război majoritatea funcțiilor de conducere din Securitate, înființată în anul 1948 de către P.C.R., aflat atunci la putere, erau ocupate de evrei. De aceea, trebuie judecate lucrurile cu dreaptă măsură, vorbind de perioada până în 1948.” Referindu-se la legionarism, Cojocaru arată că doctrina respectivă avea un program copilăresc, care nu se potrivea spiritului românilor, fiind mai degrabă conceput pentru poporul german. „Eu n-am văzut în această lege unde e prevăzut că n-ai voie să vorbești de Vulcănescu, Noica, etc. Practic, aceste lucruri nu rezultă din lege, deci după părerea mea discuția este inutilă. O societate civilă sănătoasă nu ar fi trebuit s-o respingă, în totalitate, protestând la adresa ei, ci lăsându-o să se regleze de la sine, după punerea ei în practică”, a mai spus acesta. Apoi, referindu-se la așa-zisele manifestări de tip antisemit, scriitorul a redat niște informații apărute într-o statistică a S.R.I., din care rezultă că în ultimii douăzeci de ani în România a avut loc o singură manifestare de acest fel, a unor grupuri de microbiști, la un meci de fotbal inter-cluburi, disputat la București, . „Nu putem spune că au fost curente, organizații care să se manifeste în acest sens și de asemenea nu au fost nici evenimente ce ar fi trebuit potolite. Poate, abia atunci ar fi apărut necesitatea emiterii unei asemenea legi”, a conchis Gabriel Cojocaru.

Scriitorul Adrian Țion vine, la rândul său, cu un punct de vedere eminent cultural, arătând, printre altele: „Cred că ceea ce nu se poate rezolva prin legislație s-ar putea impune printr-un program cultural prin care să se atenueze disensiunile și să se înțeleagă mesajul exprimat, atât de clar, în finalul filmului *Dictatorul*, al lui Chaplin. Ca oameni de cultură, ar trebui

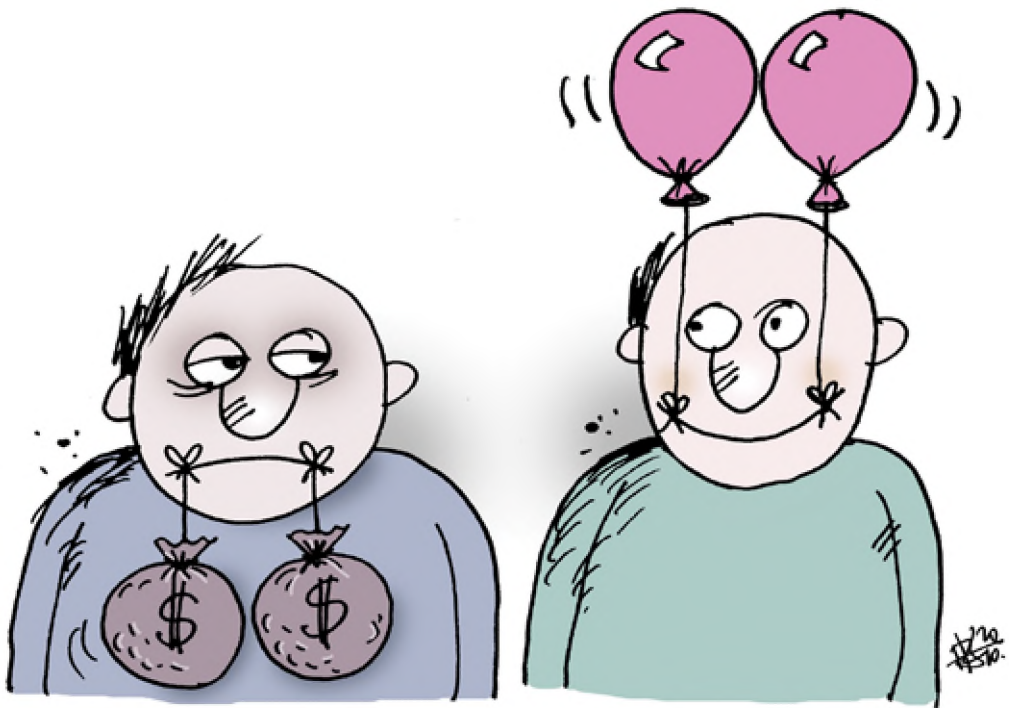

să ne îndreptăm spre promovarea acestor valori puse în evidență și în spectacolul *Scripcarul de pe acoperiș*, realizat după opera literară *Tevye și ficele sale*, aparținând lui Șalom Aleihem, care s-a jucat în stagiunile trecute, cu un foarte mare succes. Prin acțiuni de acest fel am putea îndepărta <sâmburele> care otrăvește. Și atunci, prin cultură, prin opere, prin articole s-ar putea face mai mult, ar avea loc o mai bună cunoaștere și apropiere între noi, influențând pozitiv relațiile dintre oameni și comunități”.

Referindu-se la tema antisemitismului, scriitorul Raoul Weiss arată că, în concepția sa, tot ce se întâmplă acum e un paravan pentru alte acțiuni, pentru că nu vede nicio actualitate a antisemitismului în România de azi, asta pentru că România deține una dintre cele mai mici comunități de evrei din Europa, iar legăturile țării noastre cu Israelul sunt excelente. “În cercurile din Europa, de pildă, când vine vorba de muzica klezmer, e evocat foarte des șlagărul lui Aaron Lebedeff, *Rumeynie*”, adaugă acesta. Cât despre legea anti-legionară, declară următoarele: „Contextul legii pentru mine este că există, pe plan european, o întoarcere a noțiunii de interes național și e previzibil să ajungă valul respectiv și în România. Există niște semne – și unii, mai clarvăzători, mai precauți, s-ar fi gândit să se întâmple, lucrul acesta, în modul cel mai productiv și civilizată, practic se vrea o neutralizare a eventualelor efecte dăunătoare ale unui nou val de treziri a sentimentului național. Probabil, ce se urmărește e o profilaxie. Am enorme îndoieli însă în ceea ce privește mijloacele alese, se ia forma asta de lege – care nu se va aplica – sau dacă se aplică, ea conține un potențial de abuz.”

Concluziile primei zile de simpozion i-au aparținut scriitorului și criticului de teatru Claudiu Groza. Referindu-se la antisemitism, acesta a afirmat următoarele: „Exista un antisemitism la mijlocul secolului al XIX-lea, la nivel comunitar, dar derivat mai degrabă din spaima de alteritate, teama de străini, cu obiceiuri și năravuri diferite. Chiar integrarea comunitară a evreilor în statul român a durat destul de mult, naturalizarea lor într-un cadru legal fiind destul de anevoioasă, iar în al Doilea Război Mondial însăși comunitatea evreiască a avut o dificultate în a-și afirma o poziție solidară și coerentă. Dar lucrurile sunt destul de complicate, însă nu putem vorbi în România, nici măcar în momentul de față, de un spirit antisemit. Cred că mai degrabă lucrurile au fost așa la nivelul instituțional, în prima jumătate a secolului XX și mult mai puțin la nivelul indivizilor și a comunității”.

Vineri, tema abordată în cadrul conferinței revistei „Tribuna” a fost „Politica, mediul de afaceri și finanțarea culturii românești”. Abordarea acestei teme a fost făcută, tranșant, de către filosoful Mircea Arman, acesta arătând că, din păcate, în România singurul mediu care finanțează cultura este cel politic. „În S.U.A lucrurile nu stau astfel: de pildă Rockefeller a fondat ”The Cloisters Museum” din New York, aducând pe cheltuiala sa atâtea colecții de artă și expunându-le gratuit publicului. Ori – cred eu – și la noi mediul de afaceri ar trebui să aducă niște bani în cultură. România e locul, singular în Europa, unde banii nu se întorc în cultură, în comunitate. Iar politicul este, cum spuneam, singurul care finanțează cultura română pentru că marii industriași de la noi nu dau un leu pentru cultura română, dau numai la fotbal sau la mănăstiri. Și, ca atare, nicio firmă din

Elemér Kőnczey

Fără cuvinte

Cluj nu-și permite și nici nu vrea să sponsorizeze o revistă de cultură, asta pentru că cei ce conduc aceste firme sunt, în general (desigur, nu putem absolutiza), niște analfabeți, oameni care abia au știut să scrie și, cei cu adevărat bogați, au făcut bani din afaceri cu statul”, a mai afirmat filosoful.

În intervenția sa, scriitorul și criticul de teatru Claudiu Groza a ținut să sublinieze, la rândul său, următoarele: „Una din problemele pe care le avem este că legea sponsorizării este extrem de precară și ar trebui modificată și mentalitatea românească, pentru că nu există o cultură a sponsorizării, și se ajunge la paradoxul prin care și instituțiile culturale publice și proiectele culturale private sunt finanțate doar cu fonduri publice, fie că sunt românești, fie că sunt europene.”

Seara de dezbateri a fost încheiată de către scriitorul Raoul Weiss care a arătat următoarele: ”În general, modelul vechi de cultură instituționaliza-

tă era un model criticabil, din punct de vedere al imparțialității politice, dar totuși echilibrat structural, întrucât finanțarea de stat mergea împreună cu o responsabilitate, până la urmă, civică. Acum a apărut – sau mai bine zis s-a importat – și în România modelul post-modern al finanțării culturii prin grant-uri, care mie mi se pare profund nedemocratic, tehnocratic și cu un foarte mare risc de arbitrar, fiindcă nu mai există nicio legătură între contribuabilul care, într-o formă sau alta, se află la originea finanțării și ordonatorul de credit, pentru că banii sunt plimbați prin mai multe instituții, țări. Tot publicii sunt, dar devin netrasabili. Auzim mereu de transparență, trasabilitate – de pildă, în lanțul alimentară – dar cum rămâne cu trasabilitatea banilor publici – de la contribuabil până la cultură? ”

Concursul național de proză „Ioan Slavici”

— lucrările pot fi trimise până în 20 septembrie 2015 —

Revista de cultură „Tribuna”, cu sprijinul Consiliului Județean Cluj, organizează a treia ediție a Concursului național de proză „Ioan Slavici”. Concursul conține două secțiuni: 1. roman; 2. proză scurtă.

Pot participa autori de toate vârstele, cu sau fără volume personale publicate, cu condiția ca textele trimise pentru concurs să fie inedite. În cazul romanului, se va trimite un fragment de maximum 20 de pagini; pentru proza scurtă, numărul textelor rămâne la latitudinea autorului, cu condiția ca acestea să nu însumeze mai mult de 20 de pagini. Nu se acceptă texte scrise de mână.

Se aplică sistemul de semnătură cu motto: autorul alege un motto cu care va semna textele; într-un plic închis, inclus în plicul cu texte, semnat cu același motto, vor fi scrise datele per-

sonale ale autorului: nume, adresă, telefon, mail, volume publicate (dacă e cazul) etc. **Autorii sunt rugați să specifice pe plic secțiunea la care concurează.**

Juriul va fi format din personalități ale vieții literare clujene – critici și prozatori. Premiile constă în publicarea textelor în revista „Tribuna”. Festivitatea de premiere și manifestările adiacente concursului se vor desfășura în perioada 26-27 septembrie 2015 la Cluj-Napoca.

Lucrările pot fi trimise până la data de 20 septembrie 2015 (data poștei) pe adresa: Revista „Tribuna”, str. Universității nr. 1, Cluj-Napoca, jud. Cluj, cu mențiunea „Pentru Concursul Ioan Slavici”.

Informații suplimentare la tel. 0742-188.011 (Claudiu Groza).

Un roman surprinzător, de rigoare cinematografică

Ștefan Manasia

Dan Căilean
Stabilopozii
 Cluj-Napoca, Ed. Eikon, 2014

Acum trei ani am acceptat să spun câteva cuvinte despre romanul unui debutant, lansat în cadrul celui mai important festival de carte clujean, „Transilvania”. Nu-l cunoscusem pînă atunci pe autor și editorul nu-mi dăduse detalii biografice. Îl credeam foarte tînăr și postblecherian. *A doua latură a cercului* (Eikon, 2012) era un text promițător, scris cu plăcere, cu o anume senzualitate și cunoașterea limitelor tehnice (la acel moment) de către un – biologic – autor optzecist, Dan Căilean. Iar în 2014 îi apare, iată, al doilea roman, *Stabilopozii*, tot la editura Eikon.

Stabilopozii înseamnă aproape două sute de pagini de ficțiune de calitate. Tomografie de înaltă fidelitate a României (extrem) contemporane, cu tumorile și diformitățile ei. Titlul inspirat de ingineria marină (dar și de mitologia elină, cum vom vedea mai încolo), convoacă toate personajele într-o stațiune de pe litoralul românesc, nu atât pentru a-și expune, obscen, trupurile, ci, mai degrabă pentru ca naratorul („povestitorul” acestei cărți) să le investigheze caracterele alterate, conștiințele putrefacte. Discursul lui Dan Căilean este aici original, personal. Ezitățile și licențele din primul roman dispar acum, lăsînd locul unui epic pur funcțional, acțiunii alerte ca într-un *thriller*. Neorealismul unui Radu Aldulescu – alt mare pasionat/ obsedat de grotescul & criminalitatea României postdecembriste – se dizolvă adesea în prozopoeme și imnuri (aproape) religioase. Dan Căilean își păstrează permanent suflul epic, o anume rigoare cinematografică, regizorală, o austeritate – cvasidogmatică – a stilului. Lapidaritatea și alertețea nu obstrucționează însă crearea unor personaje verosimile, memorabile – delapădurarul

pensionar Teofil Gorunean și nepotul de nouă ani, Nucu, pînă la studentele Aurora și Lavinia, de la neoîmbogățiții Tănase Trufoiu și consoarta Maricica la comisarul șef Sireteanu și agentul Valu, de la băieții de bani gata Leo, Șachi și Nicky la șoferul Valer (o psihologie de învins, de etern traumatizat al tranziției românești). Între hotel și plajă, între postul de poliție și digul pe care se discută despre afaceri murdare și mafiotizarea litoralului au loc adesea conflicte – al căror combustibil se aprinde parcă din senin, ajutat de caniculă – ca în *Marfa și banii* a lui Cristi Puiu. Umanitatea viermuiește aici, ascultînd de noua regulă (simplă) a societății românești: cel bogat și subeducat își confirmă statusul prin batjocorirea celui sărac sau pauperizat de decesul economiei de după 1990. O pulsione violentă stă la baza conflictelor, replicilor, acțiunilor tuturor acestor personaje. Chiar și inocenții, pădurarul Gorunean, adolescenta nonconformistă și totodată morală, Aurora, Valer cel înfrînt de viață, agentul Valu acționează ca în transă, injectați cu veninul replicilor cînd nu loviți de-a dreptul, amenințați cu moartea de „senatorii melcilor”, huidumele cu tatuaje & ghiul. Violenta e motorul furnicarului uman care își arată insignifianța și decadența prin contrast cu măreția tăcută și funcționalitatea stabilopozilor:

„Priviți, de undeva din depărtare sau de sus, stabilopozii păreau niște mici piese neregulate, care stricau liniaritatea țărnelor și a digurilor. [...] și, nu în ultimul rînd, cei care căutau în preajma lor, la ceas de seară, relaxarea, închizînd ochii și ascultînd ritmicitatea spargerii valurilor. Particule din liniștea adîncurilor se revărsau peste aceștia, peste mintea lor, peste simțurile lor, laolaltă cu mirosul de sare și de alge putrezite. Unic și inconfundabil. Zi și noapte, soare și furtună, vară și iarnă... stabilopozii erau acolo. Puteai să le faci orice: să-i lovești, să-i scrijelești, să te urci pe ei,

să-i calci în picioare... te puteai baza că ei își fac treaba, că sunt atât de imobili și, totuși, atât de semeți...” (pp. 43-44)

Cînd răul este pe punctul de a lua în posesie lumea aceasta meridională, aproape levantină, stabilopozii se trezesc la viață, ei fiind, de fapt, căluții blestemați și pietrificați ai hirsutului și răzbnătorului zeu Poseidon. Dan Căilean folosește elegant altoiul acesta mitologic, fantastic pe striațiile neo-realiste ale epicii. E o rezolvare insolită a conflictului, o intervenție divină – șocantă și de neînțeles – împotriva lumii acesteia care se urîțește de una singură. Îmi amintesc Yugoslavia lui Kusturica îmbucătățindu-se, sub forma unui plaur, în finalul aceluia *Underground*; îmi amintesc clădirea complexului comercial ceaușist – din Galațiul recompus de Petre Barbu în romanul *Blazare* – prințind viață și pornind, dintr-o dată, să spintece ca un vas de război valurile de grîu ale Bărăganului; din familia aceasta este și finalul *Stabilopozilor*.

Să mai remarcăm știința compoziției. Cartea e structurată în șase părți: *Alaltăieri, Ieri, Azi, Mîine, Poimîine și Epilog* și te captivează cu jocul de oglinzi al planurilor temporale, cu intervențiile dintre capitole ale autorului omniscient, povestind – ca vocea din *cf* a unui film biografic – gesturile și motivațiile actanților, măsurîndu-i și cîntărindu-i ca Judecătorul divin (nu degeaba romanul se deschide cu un motto din *Evanghelia după Luca*, 4-29: „L-au scos afară din cetate și L-au dus pînă la sprînceana muntelui pe care le era zidită cetatea, ca să-l arunce jos.”) Tot cu funcție de liant – mitic – al narațiunilor sînt plasate în text și poemele *Cinci, Marșul stabilopozilor* și *Balada stabilopozilor* celebrînd miracolul pe care, iată, un romancier adevărat nu ezită să-l uziteze chiar azi.

O carte remarcabilă și care – sperăm noi – a deschis numai apetitul scriitorului ce, pînă prin 2012, rămăsese ascuns în contingentul optzecist.

Confesiunile lui Liviu Antonesei

Meniu Maximilian

Nicoleta Dabija

O lună în confesional. Convorbiri cu Liviu Antonesei
Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2015

De-a lungul vremii, Liviu Antonesei a „experimentat” o serie de „profesii”, poate tocmai de aici având experiența dialogului și a lucrului bine făcut. Rând pe rând, psiholog terapeut la Centrul Logopedic Interșcolar din Iași, apoi profesor de Logică, cercetător în Științele Educației la universitatea ieșeană, doctor la Catedra de Științele Educației, autorul a sute de studii științifice, Liviu Antonesei a fost și redactor șef al „Opinie studentești”, iar mai apoi ocupă funcții în reviste precum „Convorbiri literare” și „Timpul”, căreia îi dă o nouă față. Fiind întotdeauna o voce care spune lucrurilor pe nume, Antonesei a publicat opinii virulente împotriva sistemelor care nu și-au făcut datoria, sprijinind totodată inițiativele civice de protest ale intelectualilor și studenților. Publică volume științifice, de versuri și eseuri și este tradus în țări precum Ungaria, Grecia, Rusia sau Franța. Acesta ar fi, în mare, portretul celui care, timp de o lună, a purtat un dialog cu Nicoleta Dabija.

Volumul *O lună în confesional*, apărut la Editura Eikon este, cu siguranță, o carte de vizită pentru scriitor, dar și pentru omul Liviu Antonesei, Nicoleta Dabija căutând misterul care subzistă și e cultivat în înțelegerea asupra existenței.

În acest volum, povestea este de o natură aparte, Antonesei explorând propriul sine pentru ca mai apoi să transmită interlocutorului un rezultat al acestei incursiuni. Zilnic, cei doi au dialogat, remarcându-se disponibilitatea lui Antonesei pentru conversație, regăsind „omul viu și viața lui vie”, după cum însăși autoarea dialogului remarca. Simțindu-se acasă, oriunde pașii îl duc, la Cracovia sau Paris, la Iași sau în București, Liviu Antonesei poartă cu el continuarea dialogului. Contrar aparențelor, el însuși declarându-se un om care preferă să stea în casă decât să participe la evenimente zgomotoase care îl deprimă, deși este un introvertit, un singuratic, în același timp

„probabil pentru că sunt psiholog ca formație academică și mă ocup de vreo 30 de ani ca cercetător și profesor de educație, sunt amiabil, deschis, atent la celălalt, însiguratec cordial”. Faptul că-i place să comunice, stând cu orele pe mail sau rețelele de socializare, se vede și din modul în care și-a construit în ultimii ani imaginea, dar și din paginile cărții.

Liviu Antonesei detestă să vorbească la telefon, nu ține jurnal și se consideră „cel mai harnic le-neș din lume”. Formula fericită dintre interlocutor și scriitor reiese din șirul întrebărilor, dar și din modul în care se răspunde. Despre scrierile sale, Antonesei declară „n-am deloc senzația că fac literatură în ceea ce scriu, adică n-am niciun fel de pornire de a estetiza când scriu, pur și simplu mă exprim ca să spun așa, indiferent că este vorba despre poezie, proză, eseu sau conversație, iar dacă se întâmplă să scriu bine e pentru că așa scriu eu”.

Se vede la Liviu Antonesei un eu „natural”, marcat de cultura pe care o stăpânește, de modul în care s-a format, de dimensiunea literară, de modul natural în care se plimbă prin această lume. Pentru scriitor, literatura este o poveste frumoasă, iar iubirea una dintre marile teme ale vieții lui: „Îmi place să mă știu, să mă simt iubit, ori măcar apreciat și cred că asta are un efect pozitiv, tonic, asupra mea”. La rândul lui, un bun conducător de iubire, omul se detașează uneori de scriitor: „cred că reușesc să-l privesc pe acest scriitor destul de lucid și critic, fără a-l desconsidera. Nu cred că a creat încă destul pentru a rămâne singur în istoria literaturii române, deși a avut parte, la unele cărți măcar, de o primire bună din partea cititorilor și a criticii literare. Dar sper ca el să mai scrie niște cărți, în special aș dori ca el să-și scrie romanele pe care le are proiectate în minte, ba chiar pe unele, chiar schițate, sumar, pe hârtie. Cred că pot spera încă multe din partea sa”.

Povestea copilăriei este nuanțată și ea în acest dialog, lumea primilor ani fiind paradisiacă, iar elementele creației își spun și ele cuvântul încă din clasa a II-a, timpuri în care Antonesei elabora

„romane” cu nemți și partizani: „Copilul încă mai trăiește undeva în mine, aș spune că se află cam peste tot și că-mi infuzează faptele mele bune, atâtea câte sunt”. Amintirea cea mai gravă este legată de bunica, care l-a învățat tainele alfabetului „Când mi-a scris prima oară numele am fost foarte mirat că eu sunt nu doar cel care scria, ci și cel scris de acele litere”.

Antonesei ține o adevărată pledoarie pentru țărani, amintindu-le încă o dată celor care nu știu semnificația cuvântului țaran că prin acesta orice lucru este înnobilit. Scriitorul nu reacționează niciodată la spusele criticilor, considerând că autorul a vorbit din momentul în care și-a trimis către public cartea și că nu o mai poate apăra dacă aceasta nu este în stare să se apere singură: „Mi se întâmplă uneori ca atunci când citesc un articol despre o carte de-a mea să am senzația că autorul acestuia n-a înțeles nimic sau a înțeles eronat ori parțial, dar poate nu este doar vina sa, poate n-am găsit eu calea să mă fac înțeles”. Biblioteca, fie cea instituționalizată, fie cea personală, este locul în care Antonesei se simte cel mai bine, cărțile dându-i viață și energie, însuși atelierul lui de creație fiind, așa cum este firesc, printre cărți. Convins că omul vine în lume cu totul liber de la Dumnezeu, vede în liberul arbitru darul cel mai mare care i se putea face, destinul personal fiind acela de scriitor, de a promova cuvântul prin cărțile sale.

56 întrebări, timp de un an, transformate într-un dialog deosebit, prin e-mail, au conturat o carte în care Nicoleta Dabija ne aduce o oglindă complexă a lui Liviu Antonesei. „Cele nouă capitole în care este structurat volumul desfac sinele lui Liviu Antonesei în multiplele lui ipostaze (identități), un demers prin care sinele nu face altceva decât să-și verifice propria unitate”, declară, într-o cronică, Stelian Țurlea, care vede în acest volum un portret complex, mai mult interior, mai puțin al acțiunilor sociale, dar și o bună situație a lui Antonesei în spațiul literaturii românești.

Un volum care reface, în pași de dialog, biografia lui Liviu Antonesei, pe care îl descoperim într-un puzzle care va deveni, de acum, parte integrantă a portretului omului și scriitorului care se destăinuie precum în fața marelui judecător, de această dată, cititorul.

Publicistica din bibliotecă

Constantin Cubleșan

Teodor Ardelean

Pietre unghiulare pentru o... bibliotecă de idei
Cluj-Napoca, Editura Școala Ardeleană, 2015

Implicat în politică după 1989 („Ca senator al României am avut responsabilități foarte importante în privatizările economice, fiind trei ani președinte al comisiei de specialitate”), Teodor Ardelean a înțeles că trebuie să facă ceva mai mult pentru județul său, în domeniul cultural care îi este, oricum, mult mai apropiat de suflet decât domeniul economic, reușind să demareze lucrările la un nou edificiu pentru Biblioteca județeană din Baia Mare, astăzi devenită Biblioteca „Petre Dulfu”, dacă nu cea mai spectaculoasă construcție din țară, în orice caz cea mai funcțională de acest fel, la care s-a întors, după perioada bucureșteană, devenind unul dintre cei mai întreprinzători directori din sistem, dintre câți am cunoscut, adevărind prin totul proverbul cu omul potrivit la locul potrivit. Astfel, Biblioteca a devenit în capitala Maramureșului, unul din cele mai importante, dacă nu cumva chiar cel mai activ for de cultură, înființând și dezvoltând numeroase filiale în oraș și mai ales în județ, organizând și susținând în cadrul acesteia, diverse activități de nivel național și internațional. Dar, nu despre acestea vreau să vorbesc. Domnia sa a demarat în 2011, în paginile ziarului „Gazeta de Maramureș”, o rubrică săptămânală de mici tablete eseistice în care discută diverse probleme de actualitate dar cu precădere de ordin cultural. Și iată, în cei patru ani s-au

adunat peste 200 de asemenea comentarii, pe care s-a decis să le adune acum într-un volum masiv, *Pietre unghiulare pentru o... bibliotecă de idei* (Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2015) – titlu semnificativ – probând astfel și calități publicistice indiscutabile. Ceea ce se remarcă din toate intervențiile sale (unele cu pronunțat caracter polemic) este marea implicare în destinele cultural-artistice ale Maramureșului („poți îndrăzni a visa chiar și la o antologie despre... Baia Mare în literatură”), avansând numeroase idei și consemnând cu satisfacție prezențe ale culturii dezvoltată pe meleagurile ținutului care, trecând granița, au arătat lumii o fațetă de reală elevație spirituală a fondului nostru cultural național. Pledoariile sale în acest sens sunt mereu convingătoare. Așa când vorbește despre relațiile Bibliotecii cu reprezentanți culturali din Coreea de Sud („Se pun bazele unei colaborări firești și necesare între două culturi”), despre prezențe în Canada și SUA („Ce aveam mai fumos la îndemână: albumele *Monumente UNESCO în România și Biserici de lemn din Maramureș*”), despre deschiderea unui Colț maramureșan la Universitatea din Cahul (Republica Moldova), conferințele de la Freiburg (Germania), săptămâna franco-română etc. Alte numeroase eseuri evocă figuri ale personalităților maramureșene (și nu numai): sculptorul Vida Gheza, prof. folclorist Gheorghe Pop, acad. Ionel-Valentin Vlad, S.S. Iustin Maramureșanul și numeroși alții. Dar foarte adesea revine în comentariile sale instituția Bibliotecii și rostul

cărții în lumea actuală („Pledoariile pentru lectură sunt firești și binevenite. Trăim vremuri delicate în care multă lume fuge din calea cărților. Dar lectura nu înseamnă numai cărți, ziare și reviste /.../ e o formă a călătoriei, atât în interiorul nostru, cât și în timp și spațiu. Aceasta e o formă superioară de lectură. Și, totodată, o formă nouă a cunoașterii – cunoașterea prin călătoriile interioare”, sau: „În societatea contemporană /.../ bibliotecile au devenit adevărate și temeinice centre de cunoaștere. De la simple depozite de cărți, trecând prin fondul clasic /săli de lectură carte, împrumut de carte, săli de lectură periodice, secție pentru copii, serviciul documentar/ s-a ajuns astăzi ca în biblioteci să se concentreze enorm de diverse formule de antrenament intelectual: *loisir*, exerciții de cunoaștere, forumuri de lucru, întâlniri de analiză, cenacluri, cercuri de preocupări diverse, spectacole, expoziții etc.” ș.a.m.d.).

Teodor Ardelean are un discurs eseistic concis și mereu la obiect, chiar și atunci când comentează evenimente și fapte din viața politică internă sau externă, diverse aspecte de ordin social sau moral, făcând obiecții critice sau ratând encomiastic aniversări, ori detaliind diversele forme de activități științifice. Este, dacă vreți, o autentică prezență, o conștiință maramureșeană într-un context național, mereu accentuând o atitudine profund patriotică. Tabletele sale sunt o formă vie de consemnare a istoriei actuale, în mers, ilustrată prin evenimente locale, în speță maramureșene. Cartea domniei sale este una nu doar de reflectare ci și una de inițiere în domeniul cărții și mai ales modulul cum trebuie să afirmi valorile culturale naționale mereu, pretutindeni și în orice împrejurare.

Elemér Kőnczey

Unison

Amintiri răzlețe

Adrian Țion

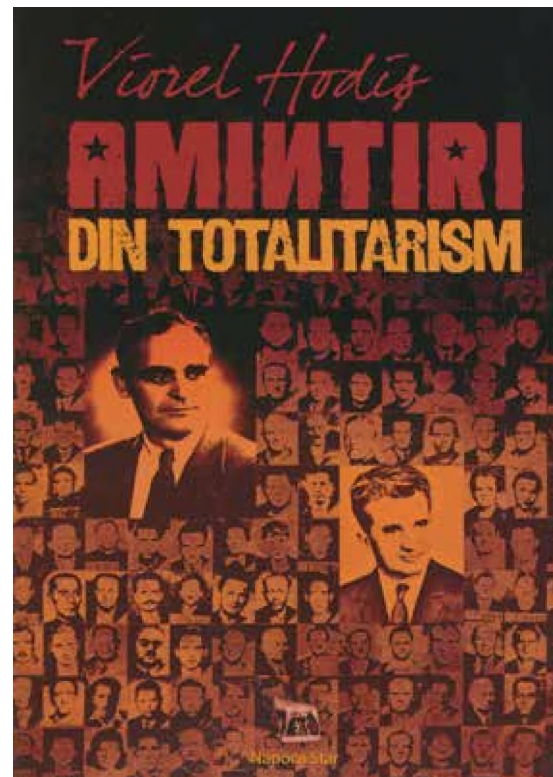
Viorel Hodiș
Amintiri din totalitarism
Cluj-Napoca, Ed. Napoca Star, 2015

O carte-surpriză propune profesorul universitar Viorel Hodiș, distins lingvist al școlii filologice clujene, atât tânărului cititor netrăit în așa-zisa „epocă de aur” ceaușistă, dar și vârstnicilor sătui până-n gât de bunăstarea revărsată pe pământul României postbelice de frunțașii comunismului biruitor la orașe și sate. Surpriza derivă din faptul că Viorel Hodiș face un pas lateral din problematica scrierilor sale de specialitate, studii și articole științifice, dând frâu liber unor resentimente și frustrări acumulate într-o viață „trăită în totalitarismul autohton”. Răbufnirea așezată în rânduri tipărite poartă titlul evaziv *Amintiri din totalitarism* și a apărut în 2015 la Editura Napoca Star. Într-o „precizare preliminară” autorul își îndeamnă cititorii „să încerce a se despărți de lugubra noapte a totalitarismului... răsând”. E mesajul unei conștiințe lucide, afectate și în prezent de rănille trecutului tenebros, care găsește resurse intime să-l ironizeze în mod personal, adăugând și câteva glumițe din „epocă” pentru a reda atmosfera, ceea ce imprimă o structură eteroclită volumului.

Coperta cărții, alcătuită de Cosmin Hodiș-Mândraș, rezzonează complementar cu subiectul textelor incluse în această „ediție prospectivă”, după cum suntem avertizați, denunțând alte dezvăluiri tentante avute în vedere. După ce au servit ani în șir, umili, megalomania lui Ceaușescu, ziaristii schimbării au trecut la scrierea numelui dictatorului fără majuscule, imediat după căderea lui. Un act de revoltă aproape uitat. Acest spirit ironic-incisiv răzbate și în stilul autorului, marcând o legătură cu „febra” decembristă, după ce discreditarea „cârmaciului iubit” este semnalată vizual chiar de pe coperta cărții: por-

tretul lui Ceaușescu este vizibil mai mic decât al lui Gheorghiu-Dej, având fiecare în spate sute de combatanți anticomuniști. În anii '80 expunerea fotografiei lui Gheorghiu-Dej era prohibită, cultul personalității lui Ceaușescu ajunsese la paroxism. O sugestie iconică pentru măsurarea persecuțiilor la care a fost supusă populația sub cele două dictaturi? Poate. Fapt e că autorul se pune sub pavăza unui citat din președintele Klaus Iohannis, noua speranță gonflată artificial „pas cu pas”, după care „România, cu istoria ei traumatizantă din secolul XX, are cu siguranță teme de readus în prezent, de repus în discuția societății”. Și Viorel Hodiș nu ezită să le supună atenției în cartea sa *Amintiri din totalitarism*. Despre întâmplări ciudate din acele vremi deraiate total de la o normalitate democratică vrea să ne amintească profesorul Viorel Hodiș. Poate vor servi de învățătură viitorimii ca fapte asemănătoare să nu se mai repete. Poate... dar după cum evoluează lucrurile în prezent, nu e sigur.

Simplificând expunerea, temele tratate (inițial articole independente) sunt incluse în două mari și clare secțiuni ale cărții: *Sub Gheorghe Gheorghiu Dej* și *Sub Nicolae Ceaușescu*. Amintirile lui Viorel Hodiș sunt marcate de dureroase experiențe și exemple traumatiche, trecute prin filtrul sensibilității unui om în formare. Cazul cel mai apropiat este al unchiului său monarhist și „manist” convins, Florian Hodiș din Brebiul natal, județul Sălaj, care a dezvăluit cu mult curaj furtul electoral al comunistilor din 1946. Au urmat ani mulți și grei de Canal pentru Florian Hodiș, „unul din acest lung șir de sute de mii” de condamnați politici. Autorul cărții face un delicat profil intelectual-moral al acestui „erou al Canalului Dunăre – Marea Neagră [...] sergent-combatant în armata regală română (...) orientat politic, în toate informat, dezghețat la minte și hotărât”, apoi trece la evocarea unor aspecte din „strategia universitară”

strict controlată de partidul-stat. Sunt confruntări directe sau indirecte cu deținătorii puterii politice din perioada aceea, care au tăiat avântul tânărului absolvent al Universității clujene, lăsându-i în suflet un gust amar pentru tot restul vieții. Totuși, cu trecerea anilor, a găsit resurse de revigorare, ba mai mult, a reușit să privească în urmă cu un umor academic. O dovadă a acestei atitudini e culegerea de citate din capitolul *Anexe*, subintitulat „Zâmbete” din *infernul totalitarist*, adevărată rețetă de supraviețuire pentru uzul românului trecut prin chingile dictaturii comuniste, căci Viorel Hodiș e un mare amator și colecționar de citate elocvente, deseori psalmodiind pe marginea sintagmelor decupate din textele lui Creangă, Sadoveanu sau Preda (din care citează masiv).

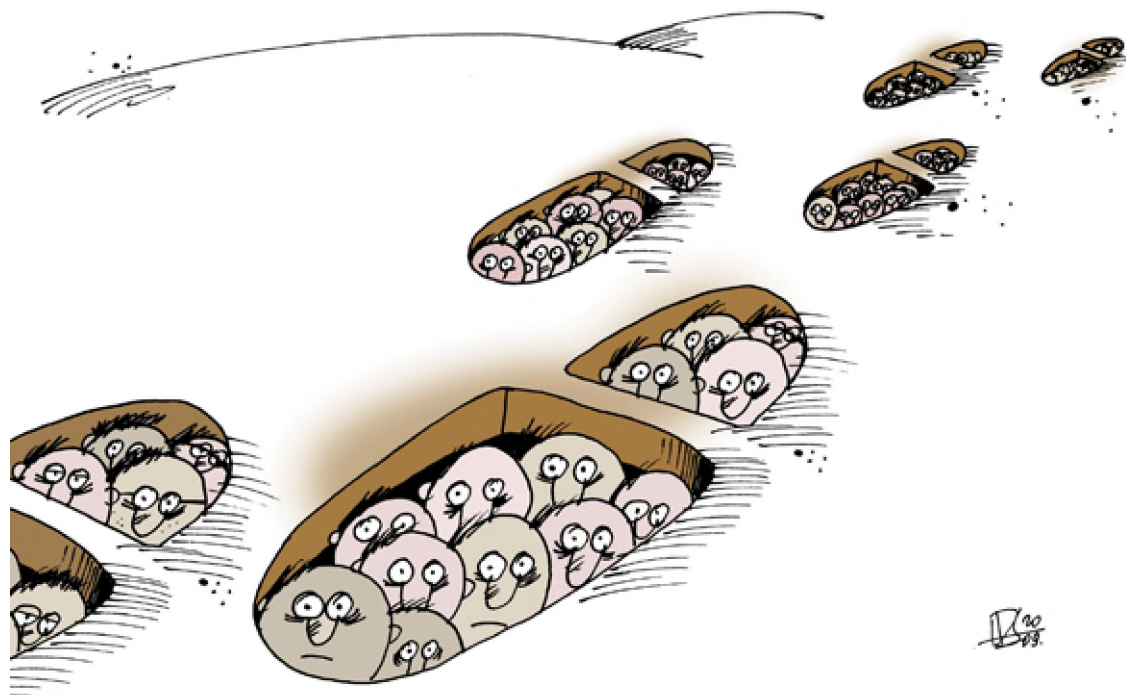
Era de neconceput ca evocările unui lingvist de talia profesorului Viorel Hodiș să nu fie agumentate cu subtile trimiteri și explicații etimologice atunci când ajunge să folosească, pentru pigmentarea atmosferei timpului, cuvintele intrate atunci în uz, impuse de la Moscova. Printre ele găsim, după model sovietic, termenul *colhoz*: **kol.** + **hoz.** abreviere de la „*kollektivnaia hozeastva*” = „gospodărie colectivă”, sau KGB, prescurtare de la *Komitet Gosudarstvennoj Bezopasnosti* = Comitetul de Securitate al Statului Sovietic. Folosind termenul *GULAG*, autorul simte nevoia să explice în subsolul paginii originea cuvântului: „este un acronim al cuvintelor rusești pentru „Administrația Generală a Lagărelor” (*Glavnoe Upravlenie LAGerei*), care a luat ființă în 1918, imediat după Revoluția Socialistă.” Comunicarea istorică, trecută prin acribia specifică unui lingvist, primește valoarea unor informații precise, necesare, uitate în parte. „Tot după modelul sovietic (ne amintește Viorel Hodiș) s-a făcut în 1950 o reformă administrativă, țara fiind împărțită în **regiuni**, iar regiunile subîmpărțite în **raioane**.”

Lingvistul nu se dezmințe, rămâne egal cu sine însuși chiar și într-o carte de „amintiri” ca aceasta. În loc să dea „note informative” la Securitate, cum i s-a propus la un moment dat pentru a fi promovat în funcție, dar a refuzat, Viorel Hodiș, iată, dă note de subsol utile într-o carte care se citește cu mare ușurință și cu real câștig.

Numai că poezia nu este joc, ci Zeu

Ioan Negru

Elemér Könczey

Nu cred că (toată) lumea iubește poezia, cu atât mai puțin cred (știi) că o citește. Și cu și mai puțin cred că sunt mulți/ puțini dispuși, adică chemați, să o scrie. Cei mai bătrâni dintre noi am rămas, prin lecturi obligatorii sau facultative, cu un parfum deosebit al clasicii. Ba chiar al începuturilor literaturii române. Sigur că și acum se scrie, inclusiv poezie. Și, normal, altfel decât atunci. Se scriu și doar texte. Și versuri se scriu. Și se publică. Unele.

Se întâmplă, numai dacă citești, ca unele volume de versuri să ți se pară a fi cu parfum din alte epoci. În fapt, așa și sunt. Mi se pare simplu să-ți spui că „așa a vrut autorul”, sau că „nu poate mai mult”, sau că e un bun versificator. Dar, dacă vrei să înțelegi un pic mai mult, atunci poți să-ți pui întrebarea „de ce așa?”, adică, ce vrea să spună autorul bătând conștient și cu osârdie „căi bătute”?

Cred că (știi că) este vorba de **joc**. Deocamdată, de aici plec în a înțelege. Ambele volume: Sandu Cătinean din Bonțida, *Destinul amurgului*, ed. Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2014 – cu o prefață – „Stânci albastre” – de Cornel Udrea și *Amurg îndepărtat*, ed. Ecou Transilvan, Cluj-Napoca, 2015, cu o prefață de Rodica Scutaru-Milaș. Adăugarea „din Bonțida” la numele autorului nu mă convinge. N-are cum. Adaosul este la autor, nu la poezie. Și-mi aduce aminte de Mircea Petean, poet și editor, cu *Cartea de la Jucul Nobil* și de Vasile B. Gădălin, poet și epigramist, din Gădălin. Și Jucu, și Gădălinul apropiate (incluse în) de fostul domeniu al familiei Bánffy. Cu caii lui cu tot. Și cu Castelul renovat, unde au loc concerte de muzică pop, rock etc.

Ține de un anume „joc” să scrii. Al omului, cu tot ce are el ca „dotare” intelectuală, afectivă, morală, antropologică etc. Dar și dotare a limbii, a convențiilor literare. A, pretențios spus, intenționalității. Când intri în joc, o faci într-un joc deja jucat, cu regulile sale, cu cutume, cu o anume

miză. Ai la îndemână tipare, modele, căi străbătute și verificate. Te duci în locuri cunoscute de alții și de tine. Ai putea zice, și zici, că este un palimpsest. Te duci cu trăirea ta, cu scrisul tău, peste așa-zisa trăire a altuia, peste, chiar dacă abia se vede, peste cuvintele altuia. Altora.

Nu joci singur, joci alături de alții/ altele. Chiar dacă îți joci propria-ți trăire. Și alții și-o joacă. Rămâne textul. Iubirea nu rămâne, pentru că iubirea nu este decât un cuvânt. Nici amurgul, nici

Elemér Könczey

brazii, nici visul, nici... N-ai cum, dar te joci cu timpul. Altă abstracție. Cu natura, altă abstracție. Cu florile. La fel. Totul este „contaminat” de om. Dai de el peste tot. Pe orice cale te-ai duce.

Totuși, există vremea trăirii, a literaturii. Aici/ acolo, cu ele te joci. Oricum le-am gândi – liniar sau ciclic – ele, acele vremi, pot fi, sunt, absolute. Nu metafizic, nu teologic, ci uman. Altfel spus, omul nu are decât un pic de eternitate, un pic de Absolut. Dar cât îl are, este numai al său, la modul absolut.

Câtă trăire este în poezie, în natură, care a ajuns un artefact, atâta este și în text. Îmi pare rău pentru cei străbătători de căi spuse, dacă nu știi astronomie, astrofizică, mecanică cuantică etc., degeaba scrii ca și cum s-a scris altădată.

Nu redescoperim cultura prin cuvântul iubire. Nici prin vis. Care nu știi ce este. Nici prin brazii de la marginea satului. Anume lăsați acolo. De alții. Pentru „visători”.

Dar jocul e joc, se poate juca până îți cântă alții. Ceterașii. Și transpiră iubita. Și n-are nici busuioc. Nou este faptul jocului, care nu este nou. Este, la o adică, cum ai îmbrăca hainele mortului.

Nou, inedit, este faptul scrierii. Singurul care contează: *Adesea printre gânduri te mai caut/ Și mult prea des prin gânduri te găsesc/ Un ciobănaș ce cântă trist din flaut/ Un trubadur cu-n cântec prea livresc.* Aș putea cita alte versuri foarte aproape de poezie. Ba chiar poezie. Baroc și manierism. Nu în cel mai bun „stil clasic”. Spaniol, să zicem. Și totuși, o ruptură existențială este. Nu neapărat în trăirea umană, ci în aceea a textului. Între ceea ce stă scris și ceea ce ar vrea autorul să se creadă că e. Nu e. E doar un „joc”. Altminteri, îmi schimb ochelarii, și nu mai văd decât câteva șiruri negre. Tipărite.

Numai că poezia nu este joc, ci Zeu.

Cu viață. Fără mântuire. Fără moarte.

Cine este cu adevărat Grigore Leșe?

Nicolae Iuga

Grigore Leșe
Acuma știu cine sunt
București, Ed. Humanitas, 2013

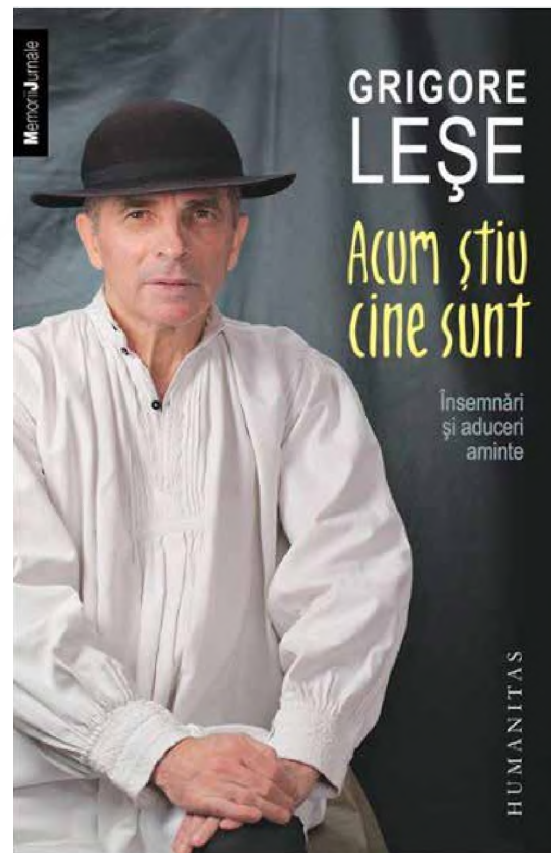
Cântărețul și muzicologul Grigore Leșe este un tip faimos, puternic expus mediatic. Îl cunoaște foarte multă lume din țară și din afara ei, pentru muzica pe care o cântă, pentru portul și felul său de a vorbi, dar și pentru considerațiile pertinente și – unele – de o fericită expresie poetică, pe care le-a făcut la TVR Cultural timp de ani de zile. Unii zic despre el că ar fi un tip „difcil”, ușor iritabil, încrezut, puțin egolatriu și adesea pus pe contrazicere. În sensul bun al termenilor, acest fel de a fi traduce de fapt un orgoliu al personalității, conștiința reală a valorii proprii, precum și exigența mai pronunțată față de oamenii care au o legătură sau alta cu muzica și față de comportamentul uman în general.

Grigore Leșe a încercat să se definească el însuși într-o carte relativ recentă: *Acuma știu cine sunt*, Ed. Humanitas, București, 2013. Cartea conține texte cu valențe autobiografice și evocarea unor mari creatori în domeniul muzicii, compozitori și/sau cântăreți. Abia după lectura acestei cărți îți poți da seama că mai sunt încă multe, foarte multe de spus despre cine este și ce înseamnă Grigore Leșe în cultura română contemporană.

Cum am mai spus și în alte dăți, Grigore Leșe nu este un simplu cântăreț, el nu este unul care cântă și atât. Ci el studiază în profunzime fenomenul cultural pe care îl performează, realizează comparații cu muzica tradițională a altor popoare, operează ample investigații muzicologice în calitate de doctor în domeniu, pentru a realiza o evaluare competentă a ceea ce avem noi aici.

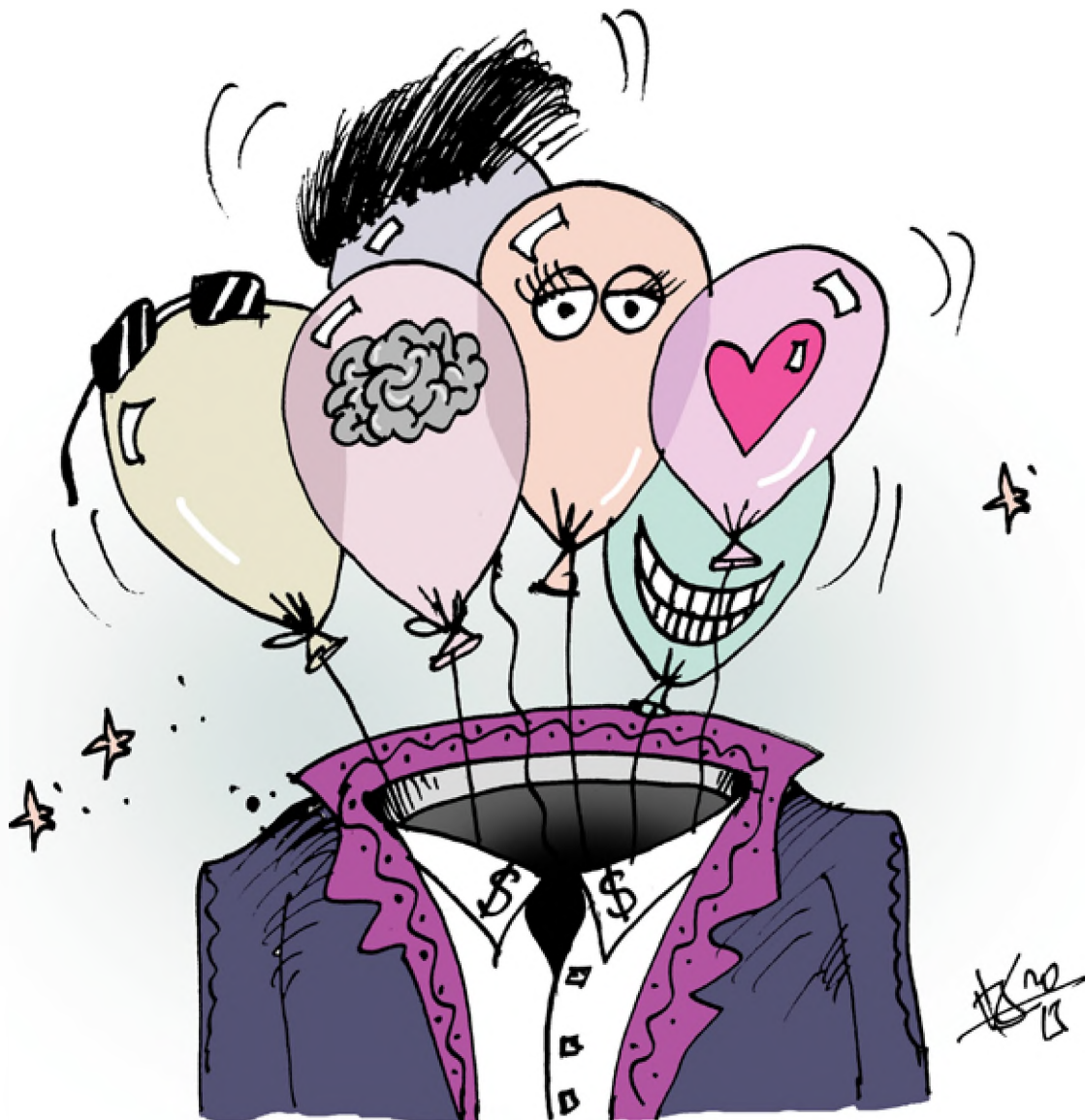
A aflat cântăreți care îi seamănă lui în lumea largă, în afara Europei, în India, Pakistan, Iran, Armenia sau în America de Sud. A cântat împreună cu ei pe aceeași scenă. Cântece de dragoste ori de jale, târăgănite, melancolice, ca tot atâtea tragice strigăte *de profundis*. Dar Grigore Leșe nu s-a oprit aici, ci și-a împletit vocea și repertoriul lui românesc cu al celorlalți. A rezultat o polifonie uluitoare și tulburătoare totodată, o călătorie muzicală imaginară intitulată chiar „drumul mătășii”, imprimată deja pe un CD. Cântece din India vedică, din Pakistanul musulman, din Iranul zoroastrian sau din Armenia paleocreștină se armonizează perfect cu horile noastre din bătrâni. Să fi găsit oare Grigore Leșe ceva în genul unui „fenomen originar” goethean al muzicii, un arhetip muzical esențial, străvechi, comun tuturor culturilor derivate din trunchiul popoarelor numite indo-europene?

Ar fi, desigur, greșit dacă am spune că Grigore

Leșe este un rapsod. Pentru că el nu este așa-ceva, în sensul propriu al termenului. Etimologic, cuvântul „rapsod” vine din greaca veche, fiind un substantiv compus din verbul „raptein”, care înseamnă „a prinde” (a rupe, a răpi, a comite un rapt) dar și a prinde laolaltă, „a coase” – și substantivul „ode”, care înseamnă cântec. La începuturi, încă din vremurile homerice, „rapsodul” era unul care obișnuia să „coase” laolaltă fragmente din cântece diferite, petice din materiale diferite, strofe de poezii sau teme muzicale, din *threnoy* sau *pean*, pe care apoi le recita și le cânta înșiruite la întâmplare, fără să-și pună problema că, în tot acest timp, ne aflăm cu toții sub zodia constrângătoare (*ananké*) a unei idei logice și a necesității de coerență logică, dacă nu cumva chiar sub a divinului *Logos Architekton*. La fel și în gândirea modernă, filosoful Immanuel Kant vorbește despre un caracter „rapsodic” al conștiinței, acesta constând în conștiința care posedă diferite noțiuni îngrămădite la întâmplare, preluate necritic din experiență, din viața cotidiană, spre deosebire de conștiința logică, în care conceptele sunt articulate deductiv. Prin extensie, „rapsod” se mai poate numi și unul care face o lucrare de peticire.

Grigore Leșe nu este rapsod, ci este unul care a reușit să realizeze, din cântece diferite, interesante construcții muzicale, structurate pe o anume autotelie, de natură să dea un efect de sens în planul Ideii. Pot, oare, avea ceva în comun de exemplu o priceasnă, un cântec religios care se cântă din mers, un fel de marș care se cântă de către procesiunile țărănești care merg la mănăstiri de Sfânta Maria – și o variantă oarecare a Mioriței? Grigore Leșe a demonstrat că pot avea. Este vorba de mitul străvechi al mamei îndurerate și al fiului-jertfă, care este un arhetip cultural păstoresc foarte vechi, probabil anterior creștinismului. Aici, într-adevăr, este vorba de o creație ideatică, nu de o rapsodie.

Singură printre canibali

Ani Bradea

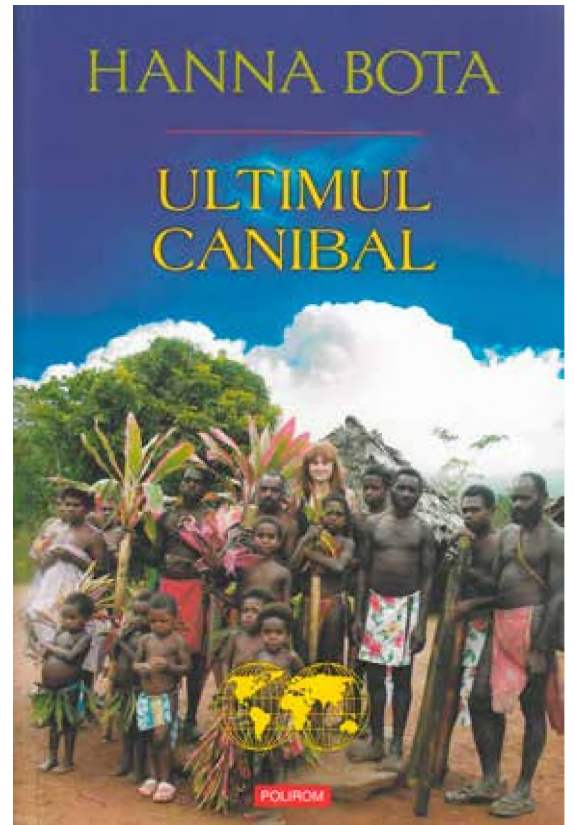
În 2015, la Editura Polirom, a apărut cea de-a doua ediție a volumului *Ultimul canibal*, semnat de Hanna Bota. La reeditare s-a renunțat la subtitlul *Jurnal de antropolog*, cel de pe coperta cărții apărute în 2011, la Editura Cartea Românească. Nu cunosc amănunte privind alegerea noii variante de titlu, dar bănuiesc, citind unele ecouri apărute în presă la lansarea primei ediții, că pentru unii critici a fost deranjantă trimiterea la această știință (în care autoarea se specializa, fiind doctorandă la momentul călătoriei sale în arhipelagul Vanuatu), pe motiv că n-ar fi întocmai o lucrare de specialitate. Aceasta însă a precizat, încă de la apariția cărții, că nu este vorba despre un tratat de antropologie, fiind mai degrabă un demers propriu, în urma căruia a publicat în volum însemnările zilnice, impresiile și observațiile culese. Cert este că Hanna Bota și-a asumat o experiență limită, călătorind în toamna anului 2009 în Vanuatu, arhipelag din Pacificul de Sud, aflat la o distanță de 1700 de kilometri de Australia și la aproximativ 16 000 de kilometri de Europa, unde a rămas să trăiască pentru câteva săptămâni alături de localnici, în satele risipite pe insule.

Autodeclarată călătoare împătimită, scriitoarea a studiat și alte culturi de pe glob, în 2013, spre exemplu, o călătorie în India se materializa într-un roman, *Dansând pe Gange*, și o carte de poezie tot de acolo, cu titlul *Poeme hindice*. Și poveștile din Vanuatu au o versiune poetică, cu un an înainte de a apărea prima ediție din *Ultimul canibal*, în 2010, la Editura Brumar, apare volumul *Poeme pentru Yerutonga*. Poemele sunt esențializări ale trăirilor și întâmplărilor de pe insule, scrise cu har poetic, știut fiind că Hanna Bota a publicat până acum mai multe volume de poezie. Eu recomand a fi citită cartea de poezie după cea de proză, chiar dacă ele au apărut în ordine inversă la edituri diferite. Citite oricum

împreună dar în ordinea inversă apariției, pentru că astfel întâmplările capătă o altă lumină, imaginile poetice, presărate din abundență și în *Ultimul canibal*, latura poetică nu poate fi ascunsă, își modifică aici dimensiunea, sentimentele se intensifică, descoperi cu uimire pasaje de proză altfel prezentate, cu încărcătura emoțională pe care doar poezia o poate da.

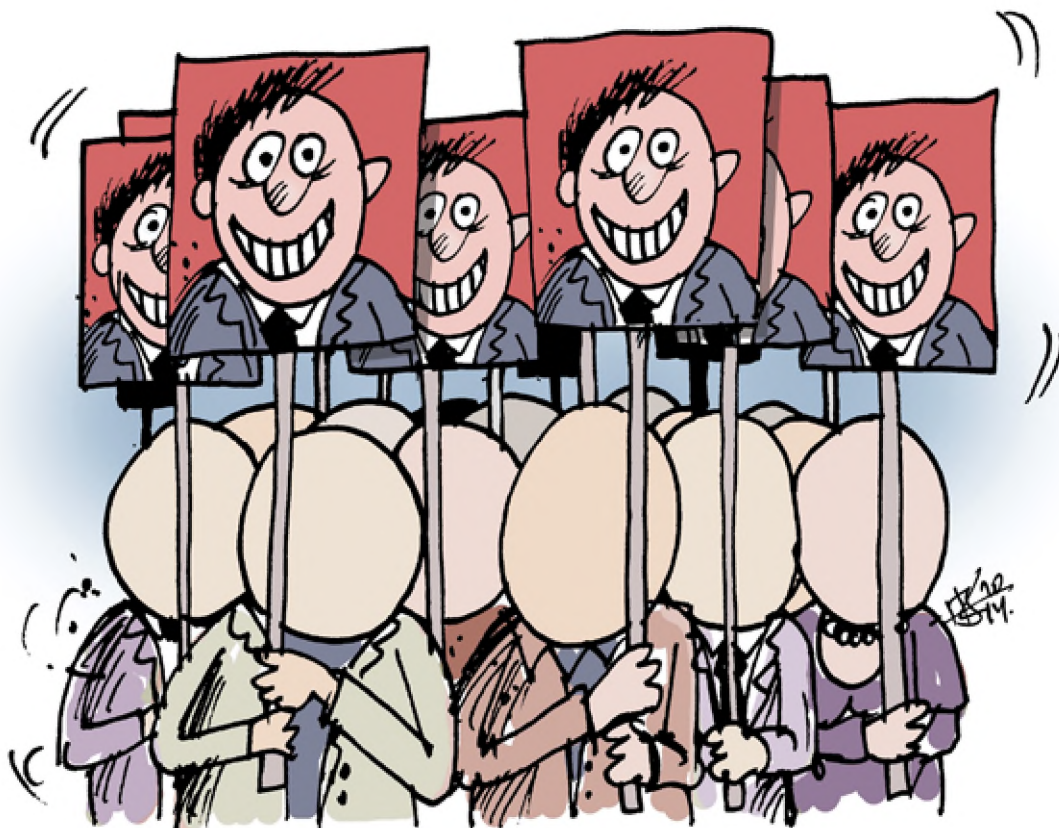
Pentru că nu am reușit să intru în posesia unui volum din prima ediție, am citit doar cartea de poezie. Citind acum ediția a doua am recitat după ea și *Poemele pentru Yerutonga* (nume generic dat tuturor celor cunoscuți acolo, după cum autoarea spune în *Precuvânt* la cartea de poezie). Senzația este fantastică! Ideea de a prezenta o lume necunoscută, pentru noi ceilalți, din dublă perspectivă, beneficiind astfel de mijloace multiple de exprimare, specifice celor două genuri literare, este una inspirată, menită să capteze în plus atenția cititorului, iubitor al unui gen sau altul, ori a ambelor, deopotrivă.

Volumul *Ultimul canibal* este construit pe structura jurnalului, chiar dacă evenimentele nu ne sunt prezentate cu acuratețea temporală a acestui gen literar. Pe toată perioada călătoriei sale scriitoarea a notat zilnic, pe laptop, atunci când încă mai avea la îndemână energia electrică, pe foi de caiet la lumina lanternei sau a focului, impresii ale zilei, consemnând discuții, locuri văzute, evenimente la care a asistat, totul ca să nu fie uitat niciun detaliu care mai târziu ar fi putut fi regretat. Este o scriere cursivă, incredibil de firească, chiar și în descrierea unor momente dificile pentru ea, uimind prin naturalețea cu care vorbește despre oameni, întâmplări și locuri pe care cititorul nu și le poate imagina decât făcând un efort, ca o întoarcere, o călătorie înapoi în timp. Tocmai de aceea cartea se citește pe nerăsuflăte, iar certitudinea pe care ne-o oferă autoarea, și anume că nu este vorba despre ficțiune,

totul fiind autentic, sporește pofta de lectură și dorința de a afla mai mult. Cu toate acestea este dificil să o povestești, și cred că nici nu ar trebui, farmecul constă în descoperirea personală a fiecăruia. Dacă Hanna Bota a călătorit pentru noi toți atunci doar ea este cea care trebuie să povestească. Și este o bună povestitoare, fără îndoială, dar și o împătimită culegătoare de povești, la rândul ei. În prima parte a călătoriei culege mai multe legende și face o înțelegere cu ghidul său, *Maktuan*, să adune împreună material pentru o carte, culegere de povestiri, legende și credințe vechi ale locuitorilor din insulele Pacificului de Sud.

Hanna Bota este primită în mijlocul comunităților din satele pe care le vizitează cu inima deschisă, cu bucurie și cinste, în primul rând pentru că este o albă, dar acest fapt nu constituie întotdeauna un avantaj. Prețul plătit pentru unele produse sau servicii (cum ar fi transportul cu mașina) sunt de fiecare dată mai mari pentru ea decât pentru orice alt locuitor al insulelor. Dar Hanna a câștigat simpatia acestor indivizi, aflați la mare distanță în urmă pe scara evoluției sociale, prin naturalețea cu care a reușit să se integreze, trăind ca ei, mâncând ceea ce ei mâncau, locuind în condițiile în care ei locuiau. Dar mai ales le-a câștigat încrederea vorbindu-le despre scopul călătoriei sale. Ea nu era o simplă turistă, nu era nici un misionar creștin și nici un voluntar al vreunei societăți caritabile, ea venise din dragoste pentru ei, dorind să-i cunoască, să scrie despre ei, să vorbească astfel lumii întregi despre existența lor. Peste tot în carte se vorbește despre iubirea aproapelui. Și ce alt motiv poate fi mai plauzibil pentru a accepta voluntar dormitul în frig, mersul pe jos ore în șir, urcușul povârnișurilor înalte, lipsa celor mai elementare condiții pentru igiena personală, mizeria, bolile, păduchii, sau înfometarea (atunci când mâncarea nu mai putea fi înghițită decât atât cât să supraviețuiască și să nu-și jignească gazdele, care-i ofereau tot ce aveau mai bun, uneori asta însemnând șopârle, lileci, pui morți de găină sau, în cel mai fericit caz, veșnicele rădăcini fierte ale unei legume locale)? Cu toate acestea autoarea conștientizează importanța momentului, faptul că această societate este în schimbare, chiar dacă

☞

ritmul de acolo e mult diferit de al nostru (fascinant sunt poveștile despre lipsa de importanță a trecerii timpului, majoritatea dintre ei nu-și știu vârsta și nici nu-i interesează acest lucru). „Mă felicitam că venisem în Vanuatu: eram martora morții lente a unei civilizații, nu o moarte dintr-o anumită zonă, ci dispariția ei de pe planetă.”

Întoarcerea în copilăria umanității, cum spune autoarea despre călătoria ei, prilejuiește și o întoarcere la propriile origini, la simplitatea existenței, la acea indestructibilă legătură (în ciuda vieții într-o metropolă aglomerată din lumea civilizată) cu pământul, cu natura și, implicit, cu Creatorul tuturor lucrurilor: „Stând cu fața spre gof, cu soarele încălzindu-mi spatele, am senzația, pentru câteva fracțiuni de secundă, că sunt acolo dintotdeauna, că nu am trăit decât sub copacul acela, că tot ce a fost înainte și tot ce va urma este neimportant, că momentul acesta se dilată cât viața, că nici nu-mi doresc să fiu în altă parte, că civilizația și goana orașului meu sunt atât de departe, ca într-un vis de odinioară. (...) Casa mea era la mii de kilometri, dar în momentul acela am știut că și ei fac parte din viața mea, că între mine și ei nu e decât același freamăt de viață (...). Spre dreapta, cerul e luminat din când în când de scânteierile vulcanului veșnic viu, ca niște fulgere lungi, iar nori vișinii colorează cerul. Doamne, ce zile, ce nopți!”

Dacă populațiile acestea, prezentate în cartea Hannei Bota, ne par primitive și naive prin credințele lor, prin obiceiurile barbare (deprinderea de a consuma carne de om a fost de curând lepădată și, există suficiente indicii, poate mai persistă în unele triburi izolate), prin respingerea educației, a progresului de orice fel, sunt, cu siguranță, destule exemple de atitudini și comportamente din care noi, civilizații, avem de învățat. Impresionantă în acest caz este atitudinea unui bolnav paralizat, pentru care se organizează o rugăciune colectivă, în fața morții: „Un muribund întrebat cum de are putere să zâmbească tot timpul, să privească senin spre moartea care, ca

un intrus, deja pândește în colibă, răspunde: dacă moartea vine fără să o pot alunga, atunci ce rost are să fiu supărat? Că sunt vesel, că sunt supărat, tot va veni – și atunci nu e mai bine să fiu vesel și să nu-mi amărăsc degeaba inima, să nu-i amărăsc pe cei din jur?” De asemenea, felul în care aleg să-și jelească morții, regretul lor față de cei mai în vârstă membri ai comunității, comparativ cu cei tineri, a căror pierdere îi afectează mai puțin, invers decât înțelegem noi să considerăm pierderile umane, mi se pare plin de învățăminte. „Dacă moare un tânăr, se jelește o săptămână, dacă e unul bătrân, atunci două săptămâni. Tinerii nu au atâta importanță, ei nu știu multe, dar cu cât cineva e mai bătrân, cu atât moartea lui e o pierdere mai mare. (...) La ei, autoritatea și cantitatea de informație deținută de un om înțelept și dusă în mormânt este o pierdere irecuperabilă...” Și nu este vorba, cred eu, doar despre faptul că noi stocăm informația în alt mod, cum spune autoarea în continuarea rândurilor de mai sus, ci despre similitudinea om-experiență. De aceea pentru ei importanța pe care o acordă bătrânilor ține de păstrarea unei experiențe fundamentale care se pierde odată cu ei. Iată o neprețuită valoare umană ce s-a atrofiat pe măsura dezvoltării sociale.

Ultimul canibal este în primul rând o mărturie, una dintre puținele de acest fel, despre existența unei lumi pe cale de dispariție, dar și un prilej de a privi în urmă la propria noastră evoluție. Influența occidentalilor a pervertit deja funcționarea unei societăți arhaice care se guverna după legi și concepte proprii, dar extrem de funcționale. Cei care au ajuns acolo, de la misionari la voluntari de tot felul, au încercat să impună reguli, aducând cu ei cultura proprie și impunând-o sub motivul ajutorării populației. Acest fapt a distrus iremediabil un paradox fascinant, acela al existenței concomitente a omului primitiv, gol, locuind în colibe, în păduri virgine cu a celui îmbrăcat în hainele unor branduri de lux, trăind în zgârie nori, în metro-

pole suprapopulate. Poate că celor care au descoperit aceste triburi ar fi trebuit să li se aplice regula călătorilor întorși în timp, carora li se interzice intervenția de orice fel în viața celor cu care interacționează, deși simpla lor prezență afectează. Sau, dacă tot ne-am implicat, și nu mai există cale de întoarcere, să facem lucrurile în singurul mod în care ele pot fi percepute și înțelese de către acești ultimi primitivi ai planetei. Așa ca Mario, un voluntar al Societății Pilgrin, care a trait o vreme printre membrii tribului Kiai, înaintea Hannei Bota, căreia i-a lăsat coliba construită de el, și despre care autoarea nota: „...alesese *Espiritu Santu*, singur, izolat, dornic să locuiască efectiv între kiai, vorbind mai mult cu fapta.” Pentru că, spune aceasta în continuare: „Ca să educi un popor care nu poate învăța decât imitând trebuie să locuiești în mijlocul lui, să-i inițiezi în lucruri elementare...”

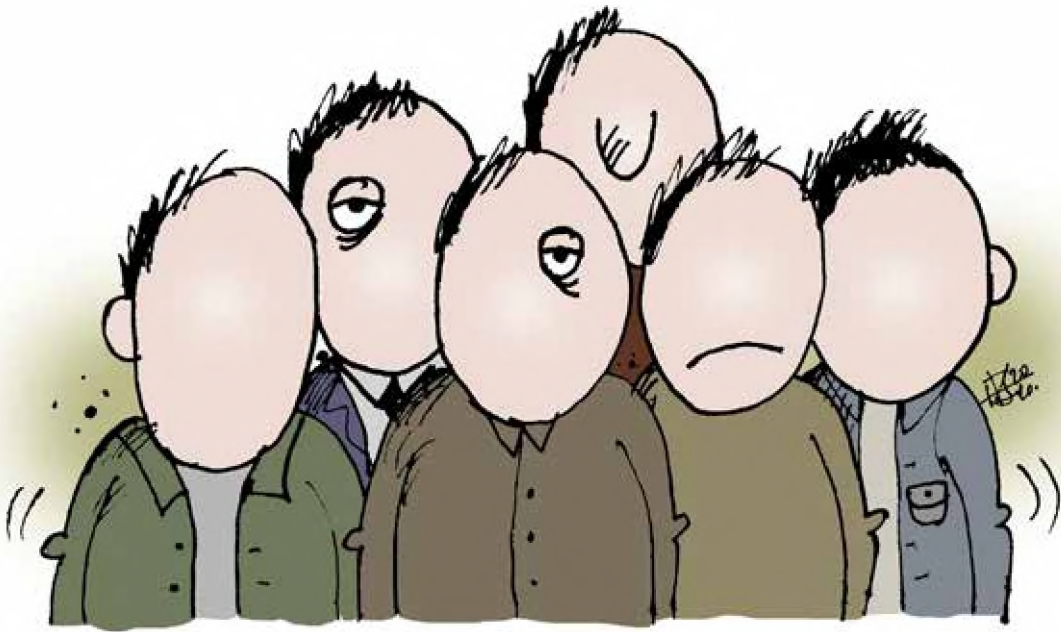
Există multe lucruri fascinante în această carte, pe lângă cele amintite deja. Lipsa sentimentului de jenă, de rușine la expunerea trupului, manifestarea fățișă a sentimentelor (totul se trăiește pe față și în prezența tuturor), minimalizarea importanței femeii în societate, în urma unor bunuri și alimente cum ar fi porcii sau grădinile, ritualurile sacre, care încă se practică deși cei mai mulți au fost convertiți la creștinism (cele două credințe nu se exclud însă, aici Dumnezeu și spiritele conviețuiesc armonios), sunt de neconceput în lumea noastră, și cu atât mai mult suscită interesul. De aceea cartea aceasta trebuie citită și nu povestită, pentru că dincolo de informațiile ce țin de antropologie și de trimitere frecventă la autori cunoscuți ai scrierilor de gen, de termenii exotici aflați, cum ar fi *nakamal* – spațiu sacru destinat exclusiv bărbaților și pietrelor în care sălășluiesc spiritele, unde se bea *kava* – o băutură de asemenea interzisă femeilor, cu efecte halucinogene, de descrierile cu acuratețe a detaliilor tuturor locurilor străbătute și a oamenilor întâlniți, a experiențelor de tot felul, *Ultimul canibal* vorbește despre curaj și dragoste. Despre curajul absolut impresionant al unei femei aparent fragile (așa este Hanna, am cunoscut-o și pare cea mai plăpândă și mai fragilă femeie din lume), care a plecat de una singură la capătul lumii din dragoste pentru studiul său și mai ales din dragoste pentru oameni. Vanuatu ni se dezvăluie astfel ca o lume cu totul diferită, într-o întâlnire a două civilizații aflate la poli opuși de dezvoltare, în care reprezentantul fiecăruia se cunoaște prin celălalt. Comentariile de genul că *jurnal de misionar ar fi mai potrivit decât jurnal de antropolog*, cu referire evidentă la subtitlul primei ediții, nu știrbesc cu nimic meritul autoarei de a fi scris o carte cu adevărat unică, în peisajul românesc cel puțin, o carte care, iată, e la fel de bine primită și la patru ani de la prima ediție. Ce scriitor nu și-ar dori să aibă parte de o asemenea experiență? De aceea sunt de înțeles reacțiile, pro sau contra, cartea a făcut și face în continuare valuri, adică își urmează rostul ei, cel pentru care a fost scrisă.

Cărți, secrete diplomatice, prieteni, mărturii

Note despre V. G. Paleolog

Dumitru Velea

Elemér Kőnczey

Diaspora

1) Visări păgâne

Bătrânul V. G. Paleolog își împletise drumurile, la Paris, și cu frații Pillat. Mă rugase să recitesc volumul *Visări păgâne* al lui Ion Pillat. L-am găsit acasă chiar cu această carte pe masă. S-a uitat la mine cu o privire ca din altă lume. „*Erau influențe la boierașul nostru, la Pillat – îmi spune – din sonetele lui Heredia, din «studiile antice», livrești, parnasiene, ale lui Leconte de Lisle. Sunt invocați, nu-i așa?, cuceritorul Krum, Sakya Muni, Yusuf, Centaurii și Unicornul – înainte ca, în plastică, Picasso să dea ghes Tauromaniei –, dar și Lăpușneanu. Însă ce m-a entuziasmat a fost ultima poezie a volumului, Noapte păgână, deschisă sub o frântură de vers din Macedonski. Pillat, în urma citirii și sub impresia puternică a Noptii de decembrie, a scris această poezie-replică într-o noapte. Îl auzi pe Macedonski, dar și pe Eminescu, prin fractura christică.*”

Și deschizând cartea lui Pillat, îmi citește ultima strofă:

„E vis sau nebunie? Dar Crist nu e pe cruce,
Ci eu mă văd eu însumi de cuie răstignit...
Și luna suie cerul, și vine, și se duce
Prin zări de întuneric...Tăcere...Am murit?
De veacuri stau de strajă pe cruce pironit,
Și nimbul nemuririi pe fruntea mea străluce.”

Și îmi adaugă: „După ce scrisesem Sfârșitul României, în imaginea asta văzusem poporul nostru.”

2) O „secretă misiune diplomatică”

Între cabinetele militare de la București și Paris, în urma Războiului Balcanic din 1913, interveniseră anumite neînțelegeri, dar, odată cu începerea Primului Război Mondial, acestea

fuseseră uitate și între Franța și România au început să se ducă tratative secrete privind intrarea în război a țării noastre de partea Atantei. V. G. Paleolog, ca unul ce scrisese cărticica *Sfârșitul României*, anti-dinastică și contra prea marii influențe nemțești, și-a oferit cu entuziasm serviciile și a devenit un curier diplomatic, un fel de „om de legătură”. În 1915 se întoarce în România într-o „secretă misiune diplomatică”. I se încredințează de la Paris un mesaj important către ministrul nostru de la Viena, un Mavrogheni, după care trebuia să ajungă în România. Drumul putea fi făcut prin ocol maritim, via Mediterana, pe o navă de pasageri turiști și intrarea în țară prin portul Constanța. Dar „această cale fiind de mare ocol și de întârziere”, V. G. Paleolog – sfătuindu-se și cu Brâncuși – a ales pe cea scurtă, expusă riscului, cu neprevăzute peripecții, via Feldkirch, Elveția, prin teritoriile și posesiunile Imperiului Austro-Ungar, deci o aventură prin chiar confruntarea armatelor, prin teatrul luptelor. Omul diplomatic, pentru a induce în eroare vigilența gărzilor imprevizibilului „drum de fier” prin Europa Centrală, s-a transformat într-un om de afaceri: în geanta pe care trebuia s-o aducă în țară, trecând prin Viena, a învăluit mesajul cu modele de rochie de la Worth și Lavin, parfumuri Guerlain și cu cărți nou apărute în librăriile franceze. În această călătorie diplomatică primește și câteva cuvinte din partea lui Brâncuși pentru Margit Pogany, care părea a fi în acel timp la Budapesta. Era o *reminiscență profundă* a unei prietenii *transfiguratoare*, a surprins el. Sculptorul își amintește, după cum i-a descris ea, casa veche, cu porumbelii și vrăbiile țâșnind de sub streșină, de pe stradella Utca, o ramură a bulevardului central Kossuth Lajos... „Brâncuși mi-a trecut, atunci, ca pe o treabă la bunul său plac, îndatorirea să trec și...pe la nr..., iată, azi nu mi-l mai aduc aminte...prin Budapesta! – De o vei întâlni, să nu uiți, mi-a

repetat el, sculptorul, cu o voce schimbată, să-i spui (după acele politeți de rigoare etc.), să-i spui că... am iubit-o... și... o mai iubesc încă..., tot atât de mult,... cât am iubit-o...”. V. G. Paleolog a străbătut via Feldkirch, Viena, „având destul timp să adâncească și cele fără de însemnătate”, de la Budapesta (V. G. Paleolog, „Margit Pogany sau X Popescu”, în *Tribuna*, nr. 49, 1973).

Între anii 1916-1918 este delegat al Guvernului român pe lângă Amiralitatea Fortului Lovient, Franța. Iar în 1919, atașat pe lângă Conferința de Pace de la Paris.

3) „Dodia sunteți Dumneavoastră”

Gheorghe Anca devine un prieten al lui V. G. Paleolog, un îndrăgostit de dodii. Într-o scrisoare îi spune lui V. G. Paleolog: „*Mai cred în altarul sculpturii, dar nu mă pot lansa acum în nici o pasiune. Aceasta e doar un semn omagial de dor-dor, dintre tainele lui Brâncuși-Brâncuși, y compris Paleolog. În clipa asta m-am gândit că, în chip de ajutor moral, să mă îndodiați iarăși cu prima ocazie, să mă vârâți pe fâgașurile Parisurilor, p-ici, pișcoala; de exemplu, să-mi confirmați dacă vânjosenia dumneavoastră are ceva din a bisericii Sacré-Coeur. Să vă spun că și tăcerea, cu dodia la mijloc, e o realitate servabilă, cu o tandrețe ce se comunică asemeni neantului, mângâietorului Saturn, ori neauzitelor răzbunări din închipuire. Dar Dodia sunteți Dumneavoastră, așa că urechea mi-e ciulită spre propriul suflet, unde graiți.*”

Într-o vizită, prin mai 1976, bucuros Bătrânul îmi arată volumul de versuri al lui Gheorghe Anca, *Poemele părinților* (Ed. Eminescu), flancat cu reproducerea portretului hieroglific al lui Brâncuși, descifrat de V. G. Paleolog, volum unde poetul încercase să rostuiască pe calapod un poem format din nouă dodii, închinat „*Lui V. G. Paleolog întru Brâncuși*”: „*Nu-i cântecul visul/ tăcerii dintâi?!// Frânt îmi e pasul/ drumul nesfârșit...// Într-un plâns de zare/ și pe nor călare...// Țipătul mă cheamă/ pentru mângâiere...// Am vrut să adevăresc/ tristeții bucuria...// Prin demă/ unde voiam să zbor...// Inima mea împiedică/ fluturele să zboare...// O față singură...// pe tot pământul...// Minte nu cunoaște/ ce cunoaște nenea.*” V. G. Paleolog era bucuros și mâhnit, fiindcă poetul plecase departe, într-o carieră diplomatică, în India. *India, da – cariera, nu!* – clama Bătrânul.

4) Eliberează lumină

Într-o zi, mă ia de mână și mă conduce prin Muzeul de Artă din Craiova, în sala unde se află expuse puținele lucrări de începuturi ale lui Brâncuși. Dintr-o fotografie de mari proporții, sculptorul mă sfredelea cu cele două lumini ale ochilor săi vii. Mi s-a părut că sunt ochii bunicii mele. Oricum mă învăTEAM prin încăperea, privind lucrările, mi se părea că noi suntem proiecțiile lui Brâncuși. Treptat, ideea a prins rădăcini și s-a statornicit în mine. Îndeosebi, când am privit *Orgoliu*, părea că lumina, ca și a ochilor lui Brâncuși, ieșea de-a dreptul din lucrare. „*Lucrarea eliberează lumină*”, i-am zis lui V. G. Paleolog, iar el, cu satisfacție, mi-a răspuns: „*Brâncuși eliberează lumină, materia nu reflectă lumina, ci el o preschimbă în energie, în*”

lumină. El s-a ridicat la punctul inițial, divin al creației. Avem aici bustul împărațelului **Vitellius**, din 1898, lucrare de sfârșit de învățătură a sa în Școala de meserii și arte din Craiova. Gipsul original a trecut în rezerve, lăsând bronzului locul aici, deși nu se cădea turnarea, fiindcă tratarea originală a fost gândită pentru daltă și piatră. Despre lucrare, Brâncuși spunea că ar cferi oricât, aur în greutatea ei, celui ce i-ar aduce-o ca să poată să o distrugă.”

În mijlocul sălii era așezat bronzul ce emană lumină, Orgoliu (1905). „La Salonul de Toamnă din Paris, din 1906 – scrie criticul –, lucrarea figurează în Ghidul muzeului, Cap de fetiță, în gips. Ea a fost turnată în bronz de Hebrard. Brâncuși se găsea pe atunci în cea mai cumplită mizerie. În ciuda voinței sale, lucrarea a fost loterizată prin mijlocirea Asociației Studenților Români din Paris, ajungând aproape la 1.000 de franci (aur), norocosul câștigător fiind studentul craiovean Victor Nae T. Popp. Acesta va cumpăra mai departe de la Brâncuși și pe celelalte lucrări, pe care le-a transportat la domeniul lui de la Ostroveni. Este meritul răposatului director al Muzeului Olteniei, C. S. Nicolaescu-Plopșor care, aflându-le de urmă, le-a cules de la copiii moșierului. Orgoliu este o reminiscență psihologică la gestul hotărât al Ioanei – fiica Gherghinei – de a spune NU înflăcărării lui Brâncuși, când i-a cerut să-i fie soață. Ea aproape i-a poruncit: Vezi-ți de drumul tău! Sărutul, preludiul celui din cimitirul Montparnasse, este tăiat din calcar de Marna și prefigurează Dragobetele nostru. I-ar trebui acestei prefigurări un studiu aparte, cu înțelesuri pentru unii critici de aiurea. Bronzul Cap de copil (1905), poartă «petele de lumină» ale impresionismului rodinean. Torsul de femeie (1909), Coapsa cum îi zicea Brâncuși, această marmoră fagure de miere, pare a fi atinsă de Dumnezeu cu mâna, este o minune, nu-i așa!? Și Ecorșeul (1902), din gips, după care învățau elevii anatomia omului, l-a găsit prin 1925, în magazia de vechituri a Prefecturii, tot neobositul Plopșor care l-a adus la nou înființatul Muzeu al Științelor Naturale.”

La înapoiere, mi-a dat spre știință comunicarea sa din *Seria istoria artei*, Opera lui Brâncuși din Muzeul de Artă din Craiova, 1967. Cu această comunicare în mâini, apoi am stat ore întregi

singur cu lucrările lui Brâncuși, singur pe sub privirile Sculptorului.

5) „Bolovanul de aur”

V. G. Paleolog a trecut prin bolgiile roșii ale vremii. La anchete, într-o doară, la întrebarea: „Ce mai ai de adăugat?” a răspuns: „Un bolovan de aur”. Au urmat luni de aprige interogatorii cu privire la *bolovanul de aur*. Scăpase de gravele acuzații că scrisese despre un sculptor a cărui artă era decadent-burgheză, că trăise la Paris și avea prieteni în toată suflarea artei occidentale, că avusese pe rând soțiile din alte părți ale lumii, iar copiii îi trăiau în străinătate, că avusese pământuri întinse (deși în cea mai mare parte le donase surorii sale) și o casă sub formă de cruce la Corlate, atenția celor înroșiți de putere cădea asupra *bolovanului de aur*. Să li se spună proveniența și locul unde se află. În cele din urmă, V. G. Paleolog le-a spus: „*Bolovanul de aur se află aici!*” și cu dreapta le-a arătat locul: *fruntea*. Ceea ce a urmat este de presupus.

Nu l-am întrebat despre închisorile și locurile de încercare prin care a trecut, ci doar mi-a povestit, mi-a povestit ca unui suflet de copil... Odată mi-a spus că, într-o primăvară prin 1953, a fost luat de la o foresterie de la Novaci și dus la îndiguirea și terasarea unor râuri repezi din aceeași parte de sud a Carpaților. La foresterie făcuse și câteva inovații, ca să scape de greutatea „*bolovanului de aur*”: *Folosirea rumegușului de lemn ca combustibil suplimentar la un cuptor de piatră de var, sau: Gard în formă de lanț împletit din deșeuri de lemn.*

6) „Lacryma Jobi”

În 1972 eram prins între Eminescu și Dante. Lucram la viziunea a doua a poemului *Lucifera*. Încercam, sub imboldul lui Ezra Pound, pe care mi-l deschisese pe toate fețele V. G. Paleolog, să refac modelul dantesc, fiecărui cânt din *Divina Comedie* revenindu-i câte un poem în două fețe, una abstractă și ermetică de 13 versuri și alta reflexivă și descriptivă, privind-o pe prima, în

proză. Ca într-o oglindă. Întregul poem trebuia să se desfășoare sub semnul *Odeii în metru antic* a lui Eminescu. Pentru partea sinonimă *Purgatorului* am „convocat” 33 de creatori care și-au dublat opera prin reflexie, dedublându-se sfâșietor și tragic. Timp de o săptămână mă scufundam în opera celui „solicitat” de mine, încercând straniul sentiment că vorbesc cu morții. De dimineața și până spre seară, în sala de lectură a Bibliotecii „Aman”, așezat la ultima masă, cu spatele spre intrare și fața spre perete, citeam, mă concentram până veșmintele străinului îmi deveneau proprii. Am ajuns la Leonardo da Vinci; îl alesesem prin Valéry și prin asemănarea cu Eminescu în ceea ce privește *opera ca drum spre operă*. Și într-o clipă fericită s-a născut poemul, corespunzând cântului VIII din *Purgatoriu*:

„În apele de șarpe vădirile două
dintr-o singură parte, și-n ele una,
neînecare nici pată sub care gura să fie
sărut de aproape, ci fructe scurse
în mâini neperechi din trestia de sus,
despărțitoare de ochi din clipa vederii;
de-o parte și alta vălurile apei
peste privirea ridicată de început,
trecere și-ntoarcere numai o dată
spre adierea cuvintelor ce nu sunt,
știut reîntors în oglindă, nu în față,
alăturarea spate-n spate în încercarea
măsurilor străine tălpilor două!”

Cum obișnuiam să-i dau Bătrânului să-mi citească poeziile, bucuros am sosit și cu aceasta. A citit-o de câteva ori, s-a uitat luminos la mine, apoi s-a ridicat și, ocolind biroul, a mers la raftul cu cărțile sale dragi, dinspre fereastră, unde Macedonski sta alături de Joyce, și a scos de lângă *Tratatul despre pictură* al lui Leonardo da Vinci o cărticică, pe care mi-a oferit-o, *Introducere în „Cartea despre Pictură” a lui Leonardo da Vinci*. V. G. Paleolog tradusese în românește „*pentru întâia oară de-a dreptul după textul codexului Vaticano Urbinato 1270*”, citind și „îndreptând” cu oglinda scrierea răsturnată a lui da Vinci; o consultase și pe Clelia, cea rămasă, după moartea doamnei lui, însoțitoare bătrâneții sale, originară din provincia lui Leonardo și cunosătoare a limbii retrase în substraturile aridei civilizații. Se spune că el a oferit cea mai bună traducere a *Tratatului* într-o limbă străină. „*Este un studiu introductiv asupra lui da Vinci, de vreo 40 și ceva de pagini, tipărit separat de mine la Institutul de Arte Grafice «Luceafărul» din București, în 1946. Fiindcă demonstrez că el este „încheierea cea mai strălucită a Evului Mediu” și nu „crainicul Renașterii”, studiul nu a trecut și în fața Tratatului, deranjând pe cei ocupați să aranjeze trecutul. Îți cfer cartea fiindcă sunt uimit și îmi confirmă intuiția că spiritele comunică unele cu altele, precum fântânile prin apele freatice. Materia, carnea aceasta a noastră, este umbra și proiecția spiritului. Poemul dumitale repetă ca o oglindă desenul lui da Vinci, Piacere e dispiacere, pe care nu aveai de unde să-l cunoști. Doar în această cărticică a mea este reproduș, el aflându-se azi la Oxford (Christ Church College). Ar fi fost cutremurător dacă trestia din poemul tău ar fi purtat și numele celei desenate și notat de Leonardo, Lacryma Jobi”.*

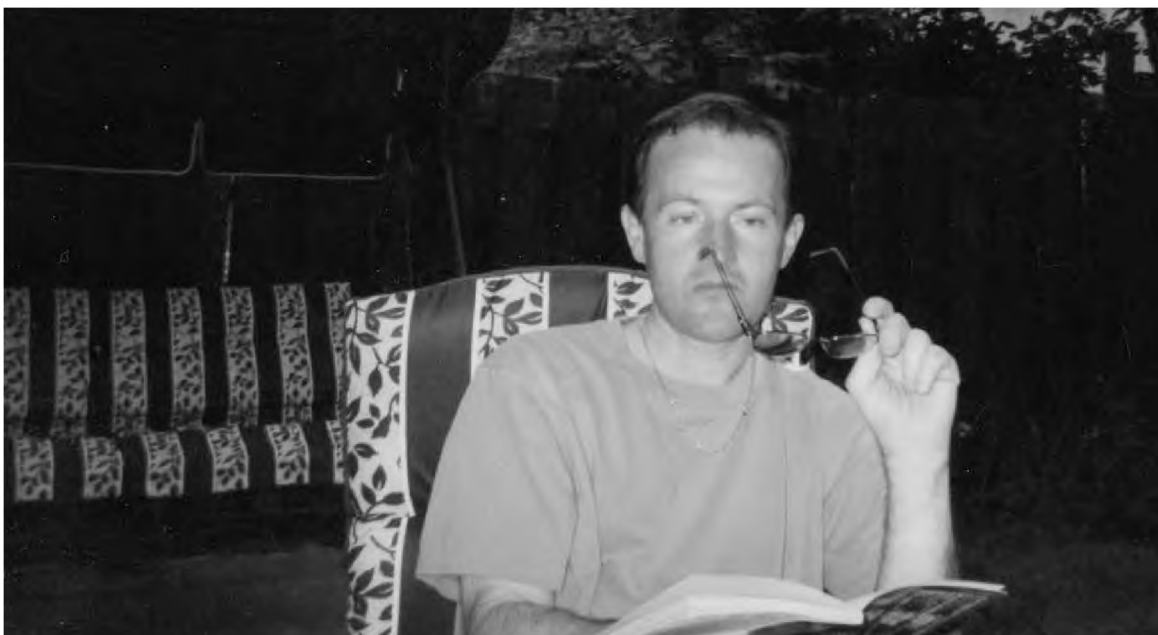
Am făcut schimbarea: „*trestia de sus*” a devenit „*Lacryma Jobi*”.

Elemér Könczey

Soluția

Al Francisc

Al Francisc

Născut în 1958 la Sibiu, Al Francisc (pseudonimul literar al lui Francisc Pal) a urmat școlile primară, liceală și universitară în Brașov. A lucrat ca inginer la Rulmentul Brașov. În 1998 a emigrat în Canada. La câțiva ani după 2006, moment în care și-a pierdut vederea, s-a apucat de literatură. În prezent are trei volume de poezie publicate în SUA și în România. A fost publicat în peste șaiszeci de reviste literare din Canada, SUA, Irlanda, Marea Britanie, Germania, Moldova și România.

Ecran

Creierul meu arămiu
E un ecran de proiecție
Pe care apare fără haine.

Nud

Fața ta
O poartă fiecare femeie care trece pe stradă
Și, pe deasupra,
Dumnezeule mare,
O mai face și-n pielea goală.

Rol

I-am spus Domnului
Ca viața asta e o piesă de teatru mai puțin
izbutită,
Așa că Dânsul
Mi-a dat rolul unuia
Pe cale să moară.

Sonor

Facem dragoste
Cam de o lună de zile
Și se dă totul la radio
Live
Dar cei din spatele sălii
Aud mai greu
Așa că trebuie să facem totul
Mai tare.

Toamnă

De vreo săptămână
Au început să cadă frunze galbene, arămii,
Dar nici una din ele
Nu oprește
Să îți acopere sexul.

Schimbare

Trebuie să schimb aerul
Dar nu cu cel de la munte
Sau mare
Ci cu cel dintre coapsele tale.

Îngropăciune

“Nu mai avem nevoie de cuvinte
Ci doar de muzică”
Mi-au aruncat semizeii.
Așa că am strâns repede toate vorbele
Și le-am îngropat bine
În adâncul pământ
Și primăvara următoare
N-a mai dat colțul
Nici măcar cerneala aia
De tipografie.

Soroc

Mama mea
Și sora ei trecătoare
Purtau sămânță din fructul oprit
Cam în același timp.
Dar la soroc
Amândouă m-au născut doar pe mine.

Cineva

Cineva
Umblă înaintea mea
Și-mparte pământul
În case de nebuni
Și grădini zoologice
Și la urmă se-ntoarce spre mine
Și-mi cere să aleg.

Autoportret

Îmi fac portretul
Din memorie
Dar pe pânză
Apar numai vorbele tale.

Numărătoare

Fiecare femeie
Are doar două,
Dar la a mea
Pot să număr până la trei.

Desen

Desenez o fereastră
Pe un perete
Și tu
Deschizi geamul,
Te apleci în afară
Și-l chemi pe un următorul.

Final

Măinile mele
Care vin către tine
N-au să ia sfârșit
Niciodată.

(din volumul în pregătire *Versuri cu chirie*)

parodia la tribună

Al Francisc

Toamnă

Fiind toamnă și eu fiind poet,
Stau în livadă
Lângă sexul tău
Și aștept
Și ție frunza să-ți cadă

Autoportret

Lumea mă știe
Ca un om cu carte,
Primesc versuri în chirie
Și studente la arte

Numărătoare

Orice poezie are
Două-trei imperfecțiuni, nu mai multe,
De ce ale mele oare
Au câteva sute?!

Final

Poemele mele
Către tine vin,
Nu sunt foarte grele,
Hai, citește-le puțin!

Lucian Perța

Rostirea de sete

rostește fără frică numele
 morților tăi fiindcă asta
 nu te va face să suferi
 strigă-i pe nume ori de câte ori
 zilele ți-s descârnate
 nopțile jupuite de vii
 pentru că ei te iubesc
 și vor pune viața de la viață
 să te nască iar pe de-a-ntregul
 nu căuta cu ramură
 tânără de alun apa
 din pustiul amneziilor tale
 doar privește-ți tăcut
 sângele până departe
 când nu mai poți să fii
 decât ceea ce plângi
 rostește numele morților tăi:
 se vor preface toți în fântâni
 să-ți fie de sete și de lumină

Doar un ametist

sunt aidoma unui pat
 din care cobori când vrei
 pe care îl părăsești
 cu visul încă în ochi
 îl uiți o vreme
 apoi când vine frigul
 de care atâta ți-e frică
 și oboseala se înăsprește
 când te încovoie tristetea
 îl cauți și îl găsești
 în același loc așteptându-te
 el și tandrețea lui
 în tonuri ușor sepia
 semănă tot mai bine
 cu patul acela
 mai puțin lacrima
 un ametist pe obraz
 și luptând să nu fie
 văzută

Frig de primăvară

am aflat de curând
 până unde am voie să urc
 deși treptele sunt mai multe
 acum stau la masă
 cu fericirea plină de sânge
 după ce a primit
 un pumn în față
 nu ne spunem nimic
 aud cum vine primăvara
 prin aer plutesc oasele
 străvezii ale frigului
 și fumul a ostenit
 în cârciuma pustie
 beau singur o bere amară
 linia vieții mele
 se șterge
 tot mai repede

Portret de insomnie

noaptea se scurge
 plină cu presimțiri
 tulbure și egală
 se scurge domol
 înapoi către sine
 ca-n somnul celor
 ce nu pot să uite
 lucrează bezna în mine
 cu blândețea ei
 de s-o pui la rană
 ca să fii sigur că mori
 chiar dacă s-ar găsi
 cine să-mi lumineze
 și mie de ziuă
 e cale de-aproape
 o viață până în zori
 lângă magnolia
 cu flori de-ntunerice
 cineva plânge

Timp și anemone

amintirile noastre-au crescut
 sunt mari de acum
 și încă mai cresc pe când eu
 scad mă chircesc într-un colț
 lângă ieșirea de incendiu
 lumina se trece clipele trec
 fără ca nimeni să bage de seamă
 așteptarea îmi face praf
 sângele rămas foarte singur
 privesc viața de la distanță
 și pe tine tristă obosită
 cum strângi la piept
 palid buchetul de anemone
 să mă ierți că nu știu
 dacă apune luna
 sau dacă o seceră
 albă îmi taie venele
 pe măsură ce amintirile cresc
 timpul nostru se-mputinează
 lumea e tot mai mică

Un fapt divers

și-a omorât (scriu ziarele)
 cu sânge rece singurătatea
 când l-au găsit
 era tot singur
 dar mai liniștit
 pricepuse în fine
 că despre singurătatea lui
 n-a știut aproape nimic
 iar despre dragostea lor
 cu mult mai puțin
 n-a vrut să se apere
 când l-au dus
 în sala de judecată
 atât doar a spus:
 era noapte onorată instanță
 eram beat cum niciodată
 n-am fost
 și nu mai țin minte
 decât că-ncepuse
 fără milă să ningă

am luptat îndârjit împotriva
 unei tulburătoare absențe
 dar n-a fost chip de izbândă
 îmi apăsa gingaș tâmplele
 până la urlet
 îmi otrăvea sângele
 cu flori albe de crin
 frumoasă ea însăși
 ca pogorârea la iad
 așteptarea nu exista
 însă eu așteptam nu știu ce
 în timp ce absența își vedea
 tăcută de ale sale
 după multe-ncercări
 mi-a tuns chilug aripile
 și m-a târât prin cenușa
 imperiului meu de fantasmă
 avea nevoie de un învins

Nehotărât

ii fusese dat să aleagă
 între atâția de „trebuie”
 câți nu credea că există
 multă vreme a fost ocupat
 să privească florile sângerii
 ale tufișului de la poartă
 apoi a lăsat să treacă timpul
 ca să-l nască din ea
 femeia care-l va iubi
 într-o zi și-a dat seama
 că toate împlinirile sale
 n-au fost decât niște frumoase
 și foarte intense închipuiri
 de care i se face dor câte-odată
 sau poate doar milă
 acum e prea târziu să aleagă:
 nicio femeie nu l-a născut
 și nu mai înflorește
 nici tufișul de la poartă

Cineva mă privește

bătrânul mecanism
 al insomniei
 abia mai urnește
 limbile vechi ale ceasului
 stropii de ploaie lovesc
 geamul ca niște unghii
 fără degete
 dă-i Doamne omului
 cât nu poate să ducă
 și te va iubi
 așa mă rog așteptând
 să vină uitarea
 din măruntaiele nopții
 cineva mă privește
 somnul e scurt
 cât o împușcătură
 și brusc se crapă de ziuă
 sufletul meu pornește
 iar peste câmp

Îngerul păzitor

Ioan Romeo Roșianu

Zăpușeala amiezii mă alungase din casă. Îmi târam pașii pe caldarâmul prăfuit. Căldura parcă pustiise străzile. Arar mai treceau mașini sau oameni. Câțiva câini vagabonzi se aciuiseră pe lângă niște tufe uscate de flori. Am grăbit pasul, dorindu-mi să ajung cât mai repede cu putință în Parcul Libertății. Gândul că nu peste prea mult timp voi sta tolănit pe una din bănci, pe-o alee cât mai umbroasă, și cât mai aproape de lac, îmi da puteri, îmbărbătându-mă.

Când am ajuns, eram ud leorcă de transpirație. Dar, spre marea mea mirare, parcul nu era chiar atât de înșesat de lume, cum mă așteptam, cum îmi imaginasem în timp ce-ncercam să mă strecur câțiva metri pe lângă blocuri și garduri, în speranța unei dăre binefacătoare de umbră.

Cu cât mă cufundam mai mult în răcoarea parcului, un soi ciudat de liniște puneă stăpânire pe mine, inoculându-mi o senzație de tihnă. Îmi plăcea. Mă simțeam bine în parcul de lângă Institutul de Meteorologie Filaret și gara cu același nume.

Tot căutând un loc mai umbrit, un loc în care să-mi pot răcori sufletul, m-am trezit în fața cafenelei „Arenale Romane”. Așa zisa „Cafenea Literară” era ticsită de lume, de parcă toată populația din cartier s-ar fi strâns acolo. M-am strecurat cu greu printre mesele de pe terasă, căutându-mi un loc. La o masă mai retrasă, sub un stejar parcă de când lumea acolo, era un scaun liber. Celelalte trei erau ocupate de tot atâtea puștoaice, strident fardate.

Se poate? am întrebat, ajungând lângă ele.

Sigur, sigur! a chicotit una. Chiar vă rugăm! a mai adăugat.

Scaunul ăsta e liber de vreo oră. Nimeni n-a îndrăznit să vină lângă noi. De parcă noi i-am mâncat pe bărbați!...

Privindu-se complice, cu subînțeles, puștoaicele au izbucnit în râs. Ca și cum apropourile lor n-aș fi fost eu, m-am așezat și am căutat din priviri pe cineva care să mă servească și pe mine.

Dumneavoastră ce doriți? m-am trezit deodată întrebat.

Gândindu-mă că e vreuna din fetele de la masa mea, n-am răspuns. Dar, „vocea” aceea diafană se încâpățâna:

— Cu ce să vă servim?

Convins că nu poate fi vorba de-o farsă, m-am întors. Dar, spre marea mea surprindere, fetele cu care mă văzusem nevoit a-mi împărți liniștea, au pufnit în râs. Conștientizând farsa, m-am resemnat, limitându-mă la a le fixa cu privirea.

— Lăsați-l, dragelor! le-a dojenit una mai oacheșă. Nu vedeți că s-a fâstâcit de tot?!

Puțin intrigat de atitudinea lor, mi-am scos din geanta-mi nelipsită o carte. După ce am găsit semnul pe care-l pusesem, am început să citesc, încercând să par indiferent. Spre stupoarea lor.

Berea era într-adevăr rece. Ospătărița avusese dreptate. Am mai sorbit încă o gură din băutura înspumată și mi-am cătat de lectură. Fetele continuau să șușotească între ele.

Cum își terminaseră de mult băutura, cele trei au dat să se ridice. Păreau intrigate de tăcerea mea. În treacăt, cea oacheșă mi-a aruncat o privire peste umăr. Am mai stat puțin, și m-am hotărât și eu să plec. Razele soarelui, între timp, reușiseră să pună stăpânire și pe terasă. Frunzele

stejarului secular nu mai ofereau garanția unei răcori. În plus, o zăpușeală greoaie făcea aerul abia respirabil.

Cu pași înceți, parcă măsurăți, de om potopit de-ale lui, am părăsit locul. În treacăt, mi-am salutat câțiva cunoscuți. Apoi, cu gândul la o oază de răcoare și liniște (acordurile mai înalte ale muzicii ce inunda terasa mă deranjaseră), mi-am reînceput plimbarea pe aleile parcului.

Copleșit de zăpușeala ce plutea sufocant în aer, m-am așezat pe-o bancă, în apropierea lacului. Nicio undă nu clipoceă la suprafața apei. Lacul părea mort.

Când mă așteptam mai puțin, o voce m-a trezit din reveria în care căzusem:

— Ce faci, domnule, pe-aici? Crezi că poți să scapi de arșița asta?

Când am întors capul, am avut de ce să mă bucur. Un vechi prieten era lângă mine. Ne-am îmbrățișat și, după amabilitățile de rigoare, ne-am așezat unul lângă celălalt.

— Ce mai faci, bătrâne? l-am întrebat. Nu te-am mai văzut de-un car de vreme. Parc-ai intrat în pământ!

De toate pentru toți fac, mi s-a răspuns. Mai exact, mai nimic nu fac. Aproape că ard gazul degeaba. Asta fac.

După un răgaz de tăcere, Vasile a tresărit.

Nelu, mi-a zis el, îți mai amintești cum și unde ne-am cunoscut noi?

Cum să nu? m-am mirat eu.

Ei bine, atunci hai, să mergem! Acolo trebuie să fie cu adevărat răcoare la ora asta. Acolo n-o să ne mai sugrume zăpușeala asta.

La auzul îndemnului său, cu viteza fulgerului, ca o cometă sifidie mi-au revenit în fața ochilor momentele primei noastre întâlniri. Era o după amiază de duminică, eram în catedrala cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”...

Cu pas sprinten ne-am îndreptat spre locul în care ne-am cunoscut. Îmi părea că nu mai are aceeași putere arșița, că nu mai este la fel de greu de respirat.

Odată ajunși, după cele câteva lumânări aprinse atât pentru morții familiilor noastre, cât și pentru cei vii, ne-am oprit să privim cupola ce strălucea în bătaia soarelui. Apoi, parcă mai evlavioși ca oricând, am pășit înăuntru. Era o răcoare plăcută, odihnitoare, ce nu pomenea nimic despre ce era afară. Ne-am așezat într-una din strane și ne-am lăsat copleșiți de liniștea binefacătoare. O vreme ne-am mai foit pe locurile noastre. Apoi, pe măsură ce ne simțeam din ce în ce mai în siguranță, ne-am potolit. Fiecare din noi își asculta gândurile. Născându-se.

Încă o dată simțeam împlinirea slovei biblice: „La El toate sunt cu putință”. Așa era! În lăcașul sfânt, lângă umărul Său, găsisem ceea ce nu era cu putință în orașul potopit de căldură: o oază de răcoare și liniște.

Îmi simțeam sufletul acordat la diapazonul cerului, mă simțeam copleșit de micimea propriei făpturi. Și, parcă pentru ca senzația să fie și mai profundă, cineva s-a apucat să cânte la orgă. Ca și mine, și celelalte câteva persoane aflate înăuntru, au fost copleșite. O muzică divină inunda interiorul, spărgându-se-n înaltul cupolei.

Ce cald era afară! a exclamat șoptit Vasile, trezindu-mă din mijlocul noianului de gânduri, ce mă copleșiseră.

Cald, cald, i-am răspuns. Ca un ecou.

Cu toate astea, vezi?, în biserică, aici, la picioarele lui Dumnezeu, e întotdeauna bine.

Așa e, așa e! i-am răspuns gânditor.

L-am privit cu coada ochiului. Deoarece era neras, părea cu mult mai bătrân decât în realitate.

A mai zis ceva, dar eu nu l-am mai auzit. Gândul mă purta spre prima noastră întâlnire, cu niscaiva bună vreme în urmă. El zicea în continuare ceva, dar eu nu-l mai auzeam. Însă, tot glasul lui îl auzeam. Era gătuț de emoție:

„Ștefan Vasile îmi zice. Am 42 de ani și locuiesc în imediata apropiere a acestei biserici, a ținut el să precizeze atunci. Sunt căsătorit cu Măndița din 1981 și n-am copii. Nu mi-a dat Dumnezeu. Dar, așa cum El l-a putut da un copil și lui Avraam și Sarei, de ce nu mi-ar da și mie unul? Nici măcar nu-mi fac probleme.”

Muzica se spârgea-n fărâme, îmbărbătându-ne. Vasile tăcea acum. Pentru mine vorbea totuși:

„Am fost un mizerabil, omule, un mizerabil, auzi?! Mă consideram un nimic nu numai în ochii mei și ai nevastii pe care mi-a hărăzit-o Dumnezeu, ci și în ochii tuturor celor ce mă știau. Credeam că n-am niciun preț. Așa credeam. În ochii mei nici nu mai încercam, de altfel, să mă privesc. Mi-era rușine de mine, de faptele mele. Chiar silă mi-era. Și, cu toate acestea, în pofida conștientizării greșelilor pe care le tot repetam, nu făceam nimic ca să mă schimb cu ceva. Dar, de câte ori îmi propuneam să fac asta, să mă îndrept adică, parcă făceam boacâne și mai mari. Așa că, de la o vreme, mă cam resemnasem. Eram cu totul nefericit. Diavolul îmi întunecase de tot mintea. Beam ca un porc și făceam numai rele. Multe rele. O, și de-ar fi fost numai alcoolul la mijloc! Făceam tot ce se putea mai rău pe lumea asta: beam, fumam, umblam disperat după alte femei, jucam toți banii la jocuri de noroc, unde, se putea altfel?, pierdeam mereu. Deși eu speram să câștig. Făceam multe scandaluri, îmi băteam și nevasta și pe oricine mai îndrăzneă să mi se opună. Devenisem tare violent și mă consideram nedreptățit de toată lumea înconjurătoare.”

Vasile părea că este pe altă lume. Își sprijinise capul în mâini și nu mai mișca. Muzica se tânguia în liniștea bisericii, înfiorând. Câteva bătrâne băteau mătânii sau aprindeau lumânări. Era mai multă lume acum.

— Știi, ca să mă înțelegi mai bine, trebuie s-o iau metodic. Să încep cu bătaia de la care mi se trage pensionarea.

Ce bătaie? m-am mirat eu atunci.

Nu ți-am zis încă? Ei lasă, lasă că-ți spun acum! m-a asigurat el, frângându-și mâinile.

Mă marcaseră atunci diferența dintre prezența lui, dintre corpolența lui și zbuciumul ce-l zbuțuia.

— Ți-am zis mai devreme că eram un om de nimic. Beam mult și făceam multe pocinoage. Așa se face că-ntr-o seară l-am bătut pe unul, într-o cârciumă. Mi se păruse mie că se uită urât la mine. Parcă-mi coborâse pe ochi o perdea neagră. L-am bătut crunt. Nu mai vedeam nimic de furie. Cu multă greutate au reușit unii să mă oprească!

Omul de lângă mine se oprise atunci. Părea speriat de noianul amintirilor și-și trecuse mâinile transpirate prin părul buclat, ușor încăruntit și dat pe spate.

— Și, cum era normal, își reluase el istorisirea, omul a prins ciudă pe mine. Ciudă care a

☞

devenit ură. A purtat ura asta-n el până m-a prins la cotitură. Eram beat în seara aia, beat turtă. Omul mi-a luat urma, ca să-mi ațină calea. N-a ezitat s-o facă. Îl înțeleg. Avea dreptate. Eu mergeam bălăngănindu-mă pe stradă, lovindu-mă și sprijinindu-mă de toate gardurile și dând în toate gropile. Mă întorceam acasă. Cântam cât mă țineau boșogii. Omul s-a apropiat pe furiș de mine și mi-a dat una de-am văzut stele verzi. Ăla am fost! Nici că-mi trebuiau mai multe! Dar, el nu s-a mulțumit doar cu atât. Ca să-și descarce nervii, a tăbărat pe mine, în mijlocul străzii. M-a lăsat palancă la pământ, așa m-a lăsat. M-am ales cu multe contuzii și cu un traumatism cranio-cerebral de ți-era mai mare dragul. Nu știu cât am zăcut în mijlocul străzii. M-a găsit un șofer care era să dea peste mine. El m-a dus la spital. Au urmat nici mai mult, nici mai puțin de 13 internări. Am fost la mai multe spitale cu secții de neurochirurgie și neurologie. Până la urmă, așa cum îți zisei, am fost pensionat pe caz de boală.”

După ce tăcuse puțin, parcă adunându-și gândurile, parcă mai îmbărbătat, Vasile își continuase povestea:

„— După acel incident, Miliția mi-a cerut să le spun dacă nu cumva am recunoscut pe cineva în seara aia. Deși știam cine e cel care mi-a copt-o așa de bine, nu le-am spus. Voiam să mă răzbun eu, nu să mă răzbune ei. Cum eram eu tare negru în cerul gurii, nu voiam nici să-l iert. Așa că, încet, încet, am început și eu să-l pândesc. L-am întâlnit de câteva ori, dar n-a prea fost loc de întors. Așteptam doar momentul prielnic. Eram sigur că el o să se ivească, eram sigur. Medicii îmi interziseseră cu desăvârșire să mai beau. Dar, ce crezi? Eu i-am ascultat? Tot mai beam câte o dușcă-două. Și cum le beam, iar se năruia cerul peste mine. Iar am început să fac scandaluri. De data asta, mult mai des ca înainte. Mă luam de toată lumea. Însă, fiindcă mă știau bolnav cu capul, îmi dădeau pace toți, nu mă mai luau în seamă. Asta mă înclina și mai mult. Și, uite-așa, a venit, de-odată, vara lui '89. Atunci, în august, am fost invitat cu soția mea, la o petrecere de familie. Cum n-a reușit nimeni să mă facă să nu beau, în scurtă vreme eram deja beat. Și, în starea în care eram, mi s-a părut mie că nevastă-mea îi cam face ochi dulci lui unu'. Atât mi-a trebuit! Am chemat-o pe Mândița într-o altă cameră și am luat-o la bătaie. Faptul că nega totul m-a enervat și mai tare. Țipetele ei i-au atras pe ceilalți. Sora ei, gazda, a încercat să mă oprească. I-am croit și ei câteva. După asta, bărbații care erau acolo, m-au imobilizat. Mândița a prins prilejul ca să fugă. Eu după ea, că mă smucisem și scăpasem din mâinile lor. Mai și țipam cât mă ținea gura. De la etajul doi și până la parter, în graba mea, am căzut de vreo trei ori. Am mai căzut o dată și la ieșirea din bloc. Când m-am ridicat, Mândița nu mai era pe nicăieri. Nervos, m-am întors în apartament. Nimeni nu mai chefuia. Eu am mai băut. Cât timp nu mi-a zis nimeni nimic, mi-am văzut de băutura mea. Dar, parcă neavând ce face, cumnatul meu s-a găsit să mă dojenească. Cuvintele lui m-au infuriat așa de tare că i-am tras și lui câțiva pumni. Mai mult, ca să fiu sigur că nimeni n-are curajul să se mai ia de mine, am luat un cuțit în mână. La un timp, fiindcă mi se cam făcuse rău am ieșit pe balcon. Să mă răcoresc. În minte mă rodea gândul că nevasta mă înșală. Și că toți îi iau apărarea fiindcă îi dau dreptate. Cum eram și un tip tare orgolios, n-am conceput că pot să trăiesc o asemenea „rușine”. Am încălecat balustrada balconului

Continuarea în pagina 20

Ispravnicul șoarecilor

Stefan Aurel Drăgan

De la îndepărtatul și încă necunoscutul început al existenței pe acest bulgăr de tină pe care hălăduim, s-au produs întâmplări în care o mică și neînsemnată vietate ajunsă la disperare din cauza foamei, - a lipsei, deci - a veșnicei și neostoitei nemulțumiri, a produs, printr-o neînsemnată manifestare, o catastrofă.

Podul cel mare, cel vechi, din bârne groase de lemn de goron, cioplite cu fleanca, a fost aruncat în aer de către disperații războinici care pierdeau gloria mult trâmbițată de către conducătorii lor bolnavi, pentru a zădărnicii urmărirea și hăituirea celorlalți războinici care fugeau de jugul robiei și a rușinii... De atunci oamenii și animalele, și atelajele, treceau Apa prin vadul de la capătul satului; un mic stăvilar întocmit pentru topirea cănepii și a inului.

De câteva zile apără pe ulița de la Straje un personaj bizar. Flutura după el un fel de pelerină sură, învechită. Pe umeri îi atârnav plete lungi; o barbă neîngrijită îi acoperea fața și pe cap și-a aruncat neglijent o pălărie cu boruri largi pleoștite. Purta sub braț, ca un mareșal, o nua lungă îngemănată cu un fel de păpușă încropită din tot felul de culori. Localnicii îl priveau de departe, îndoielnici și curioși, pe insolitul personaj, dar nimeni nu intra în vorbă cu el, cum, dealtfel nici acesta nu se arăta prea interesat să o facă.

Într-o zi, pe la ujină, se auzi goarna boacterului pe Dâmbul Didișoii și Mitru strigă, fonfăit: ”Să dă de știre! Mâni de dimineată, după prânz, tăț oamini să hie la cântălarie! Vă teamă bdirău?... Vreșă vă băsădească oarece?... A doua zi, pălcuri-pilcuri, sătenii s-au abătut în fața primăriei, unde pe friguria de lemn, primarul Orbu, însoțit de misteriosul străin se înfățișă. Îi anunță, edilul, pe cei adunați, că în locul podului vechi, distrus de război, se va face altul... Dar nu ca celălalt... 'Altu' mai trainic și mai frumos”, completă străinul, rânjind... Și nu pe locul unde a fost, ci mai spre capătul satului. Acolo va fi și albia deviată, mai completă ispravnicul.

Aculo om face o stadilă mare, on baraj, om opri apa și om face irigățai, se mândri edilul.

Auz', bdirău?... îndrăzni unul din spate, Florea lupucăului... Da' n-om rămâne noi fără grău... și fără bucăcioare?!... Că nu s-o-mpins mult de când ni le-o cam dus Lenin și poporu' rus...

Noa, nu tă' băsădi de-aieste, mă Flore, îl dojeni primarul privind în toate părțile cu spaimă. Ba, din contra. Când s-a aduna pe multă apă, i-om da drumu' pân canale, la holde.

Barajul, „mândria satului”, cum se lăuda zilnic ispravnicul cu emfază, s-a terminat și într-o zi se auzi iar goarna boacterului Mitru: „Mâni dimineată, după ieșirea ciurzi din sat, să viniți la negurare, la stadilă.”

A doua zi toată suflarea satului, îmbrăcați de sărbătoare, s-a adunat la intrarea peste noul pod și baraj, căruia i-au turnat și o placă la baza construcției. Primul a pus piciorul pe edificiu, în aplauzele mulțimii, Străinul. Numele lui fiind înscris pe placa în cauză, alături de a primarului. Nu se știe prin ce întâmplare acesta, Străinul, a alunecat și dus a fost în apa involburată, spre stupoarea mulțimii care a început să se împrăstie, crucindu-se... Abia după câteva zile, după ce s-au mai liniștit apele întâmplării, stupoarea a trecut

Elemér Kőnczey

Fără cuvinte

și ispravnicul i-a convocat din nou pe săteni la primărie unde le-a propus să-i înalțe Străinului o statuie chiar lângă pod. Tocmai acolo unde a făcut primul pas, unde a pus piciorul și s-a petrecut nenorocirea. Ce să mai zică poporul care nu și-a ieșit total din mirare... Hotărârea a fost dusă la îndeplinire și peste câteva săptămâni un zeu trona ocrotitor peste apă și peste așezare.

Se părea că lucrurile s-au așezat în matca lor, precum Apa, numai că pe lângă postamentul zeului s-au abătut încet aluviuni care au consolidat un alt țărm ce înainta în lacul de acumulare format și mușca neconținut din malul dinspre sat, împuținând mereu și așa mica recoltă, acum lipsită de apă pe deasupra, pentru că albia veche secase iar cu „irigățaiile” promise, nimeni nu-și mai bătea capul. Așa stând lucrurile, în fiecare an câteva gospodării dispăreau înghițite de apele promiselor avantaje, părăsite de locuitorii care se refugiau din fața foamei și amenințării. Apoi, io mă cam duc..., zicea cel care părăsea satul. Voi, mai rămâneți cu bine și cu... zeul”.

O altă pacoste se abătu peste așezare. Șoarecii, neavând cu ce se hrăni pe câmp, au dat iama în sat și au început să roadă tot ce întâlneau în cale, cu înverșunarea produsă de foame.

Urmarea acestor nenorociri a fost că în sat au mai rămas două gospodării: a ispravnicului Orbu și a boacterului Mitru, amândoi șefi dar fără obiectul muncii.

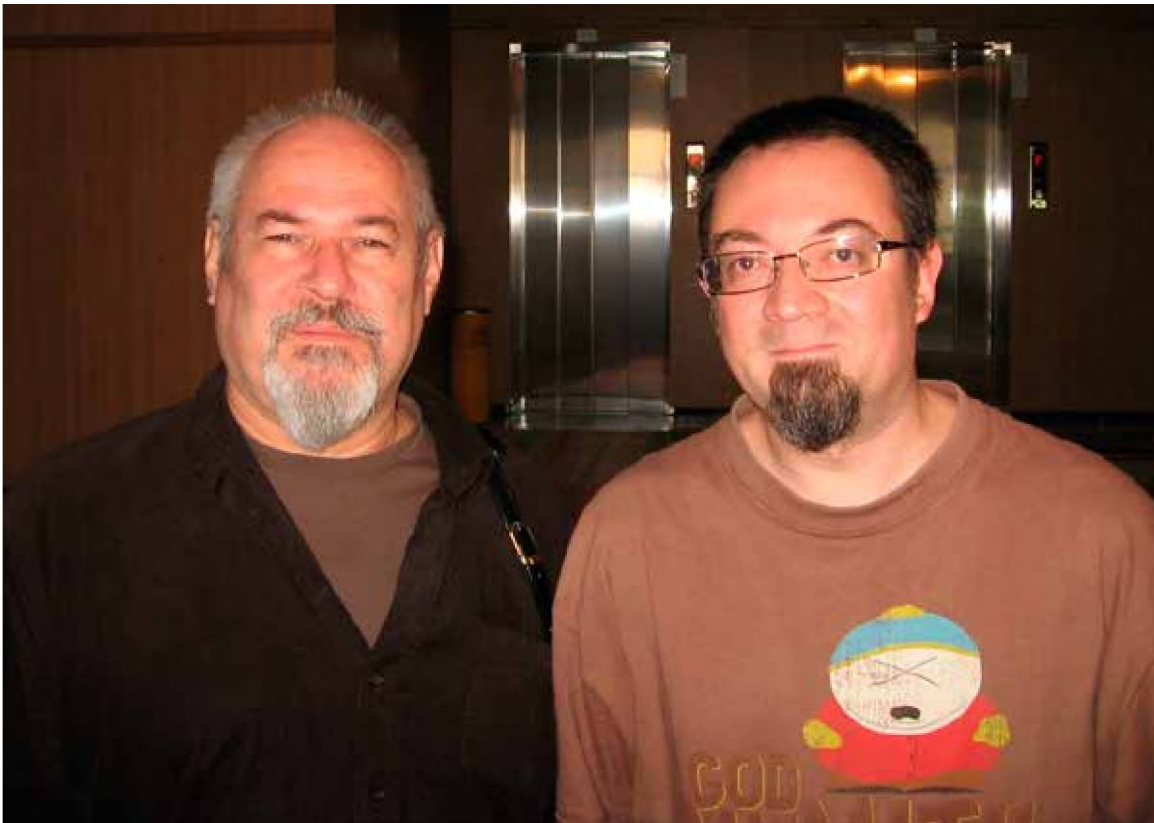
Într-o zi, cei doi conducători și locuitori ai satului tăifăsuiau pe friguria primăriei.

Mă, Mitru, ce zăci tu? Ce să mai poate petrece aici?... Băgat-ai tu de samă că nu mai sunt în sat nici mătă?... întrebă ispravnicul dus pe gânduri.

Apăi, mă, Orbule, io am cam băgat de samă și amu știi ce?... Se opri uitându-se la celălalt cu importanță. D-apoi, dacă nu mai îs nici șoarici?!... La ce să mai hălădească bdițăi măt p-aici?... Se ridică greoi și coborî pe lespezile de piatră ale treptelor primăriei, fără să se întoarcă... Amu, m-oi cam duce și io... Mai rămâi cu bine și cu... statuia”. Apoi se porni alene, cu capul plecat, pe ulița unde mai exista, nu se știe pentru câtă vreme, doar căsuța lui. Ajuns în vârful Hagăului, se opri, se-ntoarse și privi spre ce a mai rămas din așezare. A văzut un șarpe lucios, lung, care se târa pe la picioarele unui monstru ce aștepta cu mâna întinsă la picioarele unui pod niște trecători care nu mai veneau.

„Scriu lucrări despre muzică, dar nu am dus la capăt linii de studii, ba chiar am sărit peste etape”

de vorbă cu muzicianul Mircea Florian

Mircea Florian și RiCo

Artist experimental, considerat tatăl muzicii electronice din România, muzician și artist multimedia, Mircea Florian (n. 5 decembrie 1949 la Satu Mare) și-a început cariera muzicală în anii 60, pornind de la muzica folk și experimentând cu sunetele cu primele calculatoare de la noi din țară. M-am întâlnit cu Mircea Florian la Cluj-Napoca și mi-a acordat următorul interviu.

RiCo: - Din ce am citit pe net, nu am înțeles dacă ați fost artist desăvârșit sau dacă ați făcut muzică drept hobby, pe lângă faptul că ați fost angajat ca inginer.

Mircea Florian: - Am studiat muzica de foarte mic, de pe la 5 ani, am lucrat destul de mult, și cu profesori. Este vorba de o educație foarte bogată, dar nu instituționalizată. Mulțumesc părinților mei, mamei mele în mod special, care reușise să găsească o formulă care existase încă dinainte, aceea cu profesori particulari. Se putea ajunge astfel la performanțe „hiperprofesionale”, fără să trebuiască să se treacă prin școli și facultăți. De altfel, erau oameni foarte valoroși, precum doamna Szilaghi, care îmi fusese mie profesoară; a plecat în America și a ajuns până la urmă profesoară la un Conservator. Întâmplarea, situația și viața de atunci o împiedicaseră să devină ceea ce de fapt ea trebuia să fie. În România a fost profesoară privată de pian într-un oraș mic în Ardeal. Dar era o femeie extraordinară și un profesionist foarte serios. Nu numai cu ea, dar și cu alții am studiat armonia, contrapunctul, toate acestea; după care - fiindcă mă interesa enorm - într-adevăr, în paralel, cu computere și fel de fel de alte preocupări pe care le-am avut, nu am renunțat la educația muzi-

cală și la pregătirea artistică. S-a întâmplat că am făcut muzică pentru teatru, muzică pentru film, care a fost apreciată. La un moment dat am fost invitat cu o bursă de studii muzicale la Salzburg. Apoi lucrurile s-au legat în așa fel încât am fost invitat la Darmstadt, în Germania, unde am lucrat cu Clarence Barlow, Brian Ferneyhough și Stockhausen. Încă trăia, alături de mulți alți oameni extraordinari de importanți în zona asta a muzicii experimentale.

— La Wuppertal au fost activi și cei de la DAF.

— La un moment dat, au trecut și prin Wuppertal, dar ei veneau de fapt din Düsseldorf; erau o trupă new wave (*deutsche neue welle*) și persiflau un acronim din fostul RDG și nu au fost bazați la Wuppertal. Nemții au făcut o sumedenie de lucruri remarcabile și în zona muzicii electronice. Kraftwerk sau Tangerine Dream activau din Germania. Kraftwerk s-a lansat chiar din orașul unde stau eu, din Düsseldorf. În 1997, l-am invitat pe Eberhard Kranemann (unul dintre membri fondatori ai proiectului Kraftwerk) în România. El a fost student al lui Joseph Beuys, celebrul artist vizual - profesor la Academia de Arte din Düsseldorf, care a fost și un model extraordinar pentru *performance*-urile trupei. L-am invitat în România în cadrul unui proiect mult mai mare la care am lucrat multă vreme, „Întâlniri culturale româno-germane”. Mai multe informații se găsesc (în limba germană) pe site-urile fundației din Germania. O paranteză: conduc două instituții care încearcă promovarea culturală și integrarea culturală europeană. O asociație este în Germania, iar pandantul, sora ei, se află în România și se cheamă *Fundația Mircea Florian*,

în organizarea cărora se petrec numeroase evenimente.

Ca să mă întorc totuși la întrebarea de mai înainte, cea cu educația mea muzicală și artistică: toate școlile și studiile pe care le-am făcut s-au împletit, prin natura vieții mele, cu activitățile profesionale, cu producția și prezentarea publică a muzicilor și lucrărilor mele. Făcând muzică de multe feluri - orchestrală, electronică, experimentală, improvizatorică etc. - am venit în contact cu foarte mulți compozitori foarte serioși care mi-au dat multe: eu am luat - și le sunt dator. Dintre ei unii, din păcate, nu mai sunt - cum ar fi Ștefan Niculescu, cu care am lucrat, Aurel Stroe, care m-a îndrumat, Corneliu Cezar, care m-a ajutat mult în a-mi lumina perspectiva - dar repet, niciodată într-o formă instituționalizată. Paradoxal, scriu lucrări despre muzică, dar nu am dus la capăt linii de studii, ba chiar am sărit peste etape, deoarece de pildă școala de la Darmstadt era dedicată exclusiv studiilor post-universitare, iar eu sărisem peste etapa universitară...

— Cum v-a venit ideea să experimentați cu aparate care fac zgomot?

— Pasiunea mea pentru muzică era pornită foarte devreme. Preocupările mele legate de tehnologie, iarăși, erau destul de avansate de pe la vârsta de 14-15 ani. Știam cu ce se mănâncă circuitele electronice și tentația de a construi ceva care să sune era foarte mare. A fost pur și simplu o confluență, o intersecție de interese, cum ar veni. Și, ceea ce am mai spus și în alte interviuri, din perspectiva zilei de astăzi, erau niște lucrări extrem de primitive. La început, circuitele și instrumentele pe care le construim nu le făceam de unul singur. Eram un soi de ucenic. Ulterior am construit pe cont propriu un fel de *synthesizer* cu un singur timbru. Era un emițător, pe principiul heterodinei, care genera o singură culoare de sunet. Calitatea vibrațiilor nu era controlabilă. Instrumentul nu avea nici măcar o claviatură. Cu toate astea puteai cânta ca la un *cvasi-„Onde Martenot”* sau „*Theremin*”. Sunetele erau glisante, în funcție de cum roteai potențimetrul (în acest timp imită sunetele frecvențelor ... AAAAAA AaaaaaaaaAAAAAAAAAAAAA). Dacă dădeai butonul la dreapta, frecvențele urcau - la stânga, ele coborau. Ulterior i-am pus o tastatură și făcea cred că o cvintă... cel mult o octavă. Nu mai țin minte. Din păcate, nu s-a mai păstrat nimic. Erau scheme care erau publicate în România în colecția revistei *Mâini îndemânate*, mai făceam rost și de *Tehnium*; în plus circulau și mai puteam găsi reviste de popularizarea electronicii din Ungaria, din Uniunea Sovietică chiar. La vremea aceea totuși România, Cortina de fier, nu era chiar impenetrabilă și fel de fel de oameni îmi mai aduceau reviste de specialitate, chiar din America. Spun asta și fiindcă sunt întrebat adesea: se asculta Pink Floyd? Nu că se asculta, se asculta pe brânci Pink Floyd. Puteai să pui mâna, dacă chiar te interesa, pe absolut orice, foarte multe venite pe calea Iugoslaviei!

— ...și prin portul de la Constanța.

— Și prin portul de la Constanța, dar eu știu de foarte foarte multe lucruri care veneau exact prin Timișoara. Știu asta de pe vremea când am stat la Satu Mare, orașul unde am copilărit și unde am terminat liceul la 17 ani.

— Cum vă explicați că tinerii din ziua de azi, deși au acces la o grămadă de informație, la un click distanță, prin MySpace, YouTube... sunt mai prost informați decât tineretul din comunism, care practic nu avea acces direct la nici un fel de informație.

— Tocmai asta este. Cu cât ai informații mai la îndemână, cu atât pornirea naturală, de a aprofunda lucrurile, este mai mică. Mereu îți dă senzația că poți face asta mai târziu... este sindromul tipic al omului care locuiește într-un oraș cu foarte multe muzee, să zicem cum este Parisul, și nu se duce să viziteze acele muzee în ideea că, la urma urmei, poate face oricând asta, toate acele muzee îi sunt la dispoziție și mâine și poimâine și peste o lună sau peste un an. Vizitatorii de afară vin special ca să vadă toate muzeele acelea. La fel se întâmplă și la București. Muzeul de Artă, de pildă, nu este vizitat de bucureșteni. Cei mai mulți vizitatori sunt veniți din afară, din alte țări eventual, dar nu bucureșteni. E un sindrom tipic. „Îl am, îmi stă la dispoziție. Stau comod cu el, îl văd mâine, poimâine, răspoimâine...” și atunci, cumva, totul se amână și se întinde la nesfârșit - de fapt vizita sau contactul cu informația nu se mai întâmplă niciodată.

— Dumneavoastră ați lucrat și ați făcut muzică la București. Legat de industria muzicală, considerați că distanța dintre Capitală și Satu Mare a crescut în acești 25 de ani după Revoluție?

— Din păcate, distanța a crescut. Bucureștiul a devenit fioros de puternic. Mai puternic decât trebuie; mai puternic decât îi trebuie chiar lui, din prostia celor care au investit foarte mult doar acolo și din prostia celor care au centralizat totul doar acolo. Din păcate adevărul este că distanța a crescut.

— Când ați înregistrat albumul de debut la Electrecord în 1986, cum ați ajuns să înregistrați? Ei v-au căutat sau a fost prin pile?

— No. La vremea aceea... cu pile? Nici nu știu. Adevărul este că nu era chiar atât de infestată instituția. Probleme existau doar la conținuturi... Ei aveau antenele lor; aflau ce are succes la public și ce este de interes pe piață. Erau redactorii mai tineri, directorii de departamente erau persoane care trebuiau să cunoască ce este activ pe piață și dacă erau formații sau interpreți care spuneau ceva și se simțea că ar putea să fie de interes, se ajungea la: *Alo, suntem Electrecord. Dorim să înregistrăm ceva; veniți să discutăm?* Așa au început toate trupele; și așa a fost și cu mine. La un moment dat, dacă începeai să apari în public - ceea ce am făcut imediat după primul festival al clubului A de la Sala Palatului - cineva de la Electrecord, mi se pare că a fost chiar în juriu (nu mai știu cine), m-a sunat. Cumva aflau și vedeau dacă un artist rezona bine cu publicul. Atunci în sală erau 3.000 de oameni, deci un mare potențial de public ascultător de înregistrări. Așa am făcut un disc, împreună cu Marcela Saftiuc (o clujeancă prin adopție), o minunată interpretă de folk, care încă mai activează. Am făcut un disc în doi (bine, la vremea aia toate combinațiile erau posibile); o față avea ea, o față aveam eu. Odată începută activitatea mea ca artist, pe scenă, treburile s-au înlănțuit, iar după un an și ceva Electrecord m-a contactat să vadă ce am putea face în continuare. A trebuit să corectez câteva lucruri; versurile nu erau deloc simple, iar muzica suna oricum altfel decât majoritatea covârșitoare a producțiilor lor. Așa se face că al doilea album a apărut cu o oarecare întârziere... așa mergea treaba...

— Care a fost componenta de aur pentru proiectul dumneavoastră?

Elemér Kőnczey

Deadline

— Nu a existat o componentă de aur. Toți muzicienii care au trecut prin „Ceata melopoică” numărău 20 de persoane care au făcut și sunetul și spiritul acelei trupe. Acum mă refer la partea folk-experimentală, nu la cea rock-electronică. În etapa rock-electronică, echipa a fost mai mică și mai clară. Este cea care apare și pe disc: Valentin Andronescu (keyboards), Dan Cimpoieru (chitară), Dixie Krauser (chitară bas), Horațiu Rad (chitară bas), Doru Istudor (tobe).

La folk experimental lista este mult mai mare, unde s-au amestecat chiar muzicienii din zona jazzului sau a muzicii clasice. Lumea era foarte diferită, iar rezultatele au fost foarte bune. Asta urmăream.

Interviu realizat de RiCo

Urmare din pagina 18

și mi-am dat drumul de la etajul doi. Cumnatul meu a mai apucat să mă prindă de cureaua de la pantaloni. Dar, cum eram mai solid decât el, eram să-l trag și pe el în jos, după mine. Numai că, așa a fost să fie, pe el l-a prins un altul. Mi s-a rupt, în schimb, cureaua de la pantaloni. Era una din imitație de piele și s-a rupt. Am căzut sub ochii lor neputincioși. În urlete și țipete au coborât scările. Eu zăceam, lat întins. M-au luat pe brațe și m-au urcat în apartament. Cineva, din vecini, a anunțat Salvarea. Dar, spre marea lor mirare, mi-am revenit imediat ce m-au înins în pat. Nu le venea să creadă ochilor. Toți mă vazuseră căzând. Când m-au întrebat cum mă simt, le-am spus că n-am nimic. Aburii alcoolului băut până atunci parcă se evaporaseră. Nu mai aveam nimic din starea aia de beție. Au început să mă pipăie și să fie grijulii cu mine. Mai ales Mândița, care apăruse ca din senin. Asta m-a deranjat puțin. Mi-am luat nevesta de mână și-am dat să plec acasă. Pe scări m-am întâlnit cu brancardierii de la Salvare. M-am făcut că plouă și am dat să plec mai departe. Însă, nici n-apucasem bine să iau colțul blocului că m-au și ajuns din urmă. Erau toți cu ei. La insistențele lor, am mers la spital, ca să mi se facă un control. Când au văzut că n-am nici măcar un fir de păr clintit, au înmărmurit. Dar, și mai mare le-a fost mirarea când le-am spus că era normal să fie așa, atâta timp ce, în timpul căzăturii, am simțit cum

parcă două mâini nevăzute, uriașe, mă țin și mă așează cu grijă pe pământ. Le-am mai spus că am auzit și-o voce care mă asigura că Dumnezeu mă iubește. Așa păcătos cum sunt.”

Îi dăduseră lacrimile Atunci lui Vasile. Ca un copil plângea, ca un copil. Apoi recăpătându-și liniștea, a continuat:

„— A mai durat agonia mea aproape încă o jumătate de an. În tot timpul ăsta, cei din jur credeau că m-am țicnit și mai tare. Vorbeam singur, aveam privirile goale și cătam mereu cu ele-n spre ceruri. După ce am vorbit cu preotul de la biserica asta, parcă mi s-a limpezit mîntea. De la spovedanie am ieșit cu sufletul împăcat și plin. De-atunci n-am mai pus picătură de alcool în gură. M-am schimbat cu totul. Nevestii aproape nici că-i venea să creadă. Și, asemeni ei, nici altora ce mă știuseră altfel.”

Vasile își terminase plângând istoria vieții, istoria împăcării lui cu Dumnezeu și cu oamenii. Erau lacrimi de fericire, însă, erau lacrimi de recunoștință și descătușare.

Ca o obsesie, imaginea bogat redată de el, cea a căderii în gol, mă domina. Dumnezeu îmi demonstrase încă o dată că El e „Cel la care se poate totul”.

Când am întors capul, Vasile mă privea mirat. Am dat să zic ceva, dar m-a oprit, făcându-mi

Elemér Kőnczey

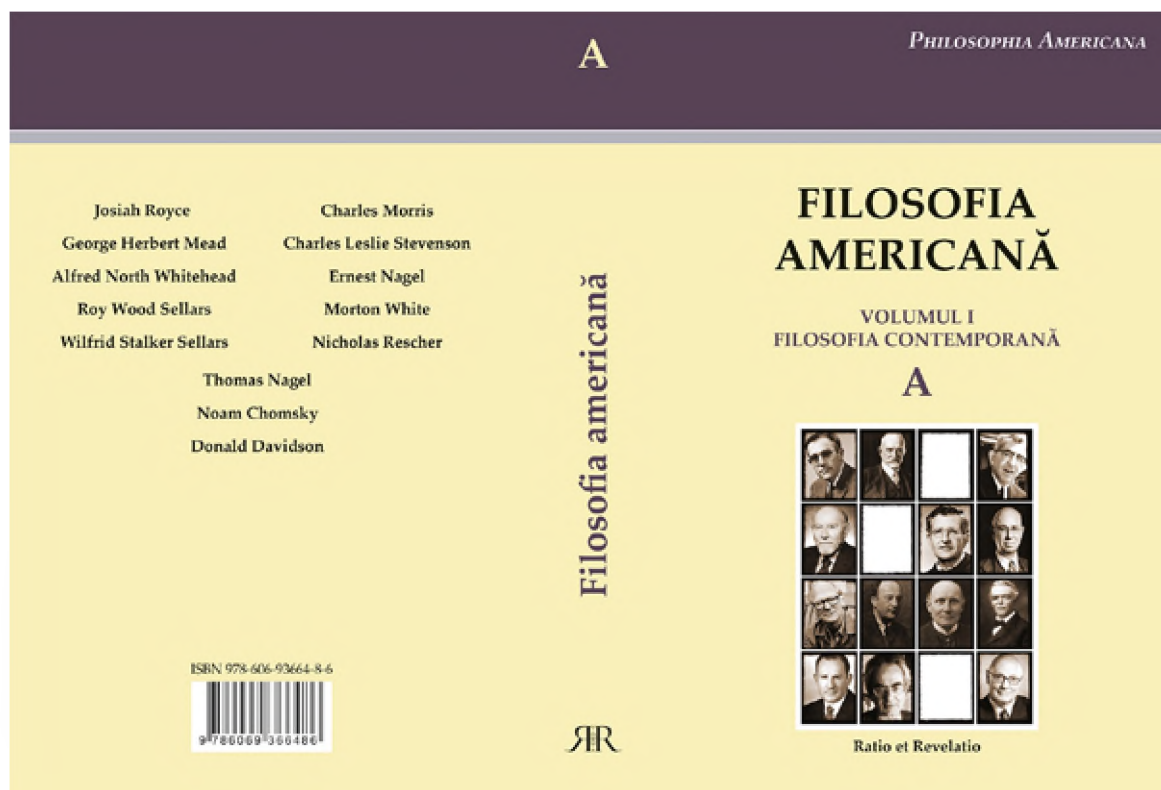
Cercul se închide

semn c-a început slujba. Am tresărit când am auzit cuvintele preotului:

— Și ne iartă nouă greșelile noastre, că Tu ești Cel care se milostivește de sufletele noastre, că Tu ești Cel care ne-ai dat fiecăruia dintre noi câte un înger păzitor, care să ne aducă aminte că Tu nu ne-ai dat pre noi uitării, și că ne iubești, așa păcătoși și nerecunoscători cum Îți suntem...

București / 22 iunie 1995

Antologia filosofiei americane

În pofida unor impresii, traduceri din filosofia americană au rămas, în continuare, prea puține în cultura noastră. De aceea, este un merit aparte al profesoarei Delia Marga acela de a fi pus la dispoziția cititorului în limba română prima ediție din scrierile fondatorului pragmatismului american ca filosofie, Charles S. Peirce, sub titlul *Semnificație și acțiune* (Editura Humanitas, București, 1990), apoi traducerea, în premieră, a scrierii de bază a semioticii, datorată lui Charles Morris, *Fundamentele teoriei semnelor* (EFES, Cluj-Napoca, 2003) și, într-o traducere colectivă, *Filosofia americană clasică* (Editura All, București, 1999).

Aceste ediții sunt epuizate de multă vreme. De aceea, este de salutat inițiativa Deliei Marga și a noii, dar dinamice edituri din Oradea *Ratio et Revelatio* (www.ratioetreveatio.com) de a publica o antologie cuprinzătoare a filosofiei americane în trei volume: primul cuprinde textele reprezentative ale filosofilor clasici ai Americii, iar următoarele două volume cuprind texte ale filosofilor americani contemporani.

Se află deja în librării volumul *Filosofia americană. Volumul I. Filosofie contemporană* (Editura Ratio et revelation, Oradea, 2014, 438 pagini), editat de Delia Marga. Volumul cuprinde traducerea de texte integrale, reprezentative din operele lui Royce, George Herbert Mead, Whitehead, Roy W. Sellars, Wilfrid Sellars, Charles Stevenson, Ernst Nagel, Morton White, Nicholas Rescher, Thomas Nagel, Noam Chomsky, David Davidson. Traducerea au realizat-o Adrian Ciupe, Adriana Fekete, Cristina Inoan Tăpălagă, Eugenia Irimiaș, Delia Marga, Stefan Olteanu, Maria Petruț, Emilia Plăcintar, Delia Popescu, Teodora Popescu, Virgil Stanciu și Mariana Toma. Autorii selectați în antologie beneficiază de succinte prezentări generale.

Redăm mai jos un fragment din Introducerea la antologia *Filosofia americană* și coperta ediției.

„Primul volum al antologiei *Filosofia americană*, apărut la editura ALL, în anul 1999, a cuprins scrieri reprezentative pentru perioada clasică a filosofiei din Lumea Nouă. Această perioadă a început cu cel care a exprimat începutul conștiinței de sine a Americii ca entitate culturală autonomă, Ralph Waldo Emerson, a continuat cu scrierile celui care a premers îndeaproape apariția pragmatismului ca filosofie, Chauncey Wright, și mai ales cu clasicii acestei filosofii și ai filosofiei americane, Charles S. Peirce, William James și John Dewey. Am dat seama de toate acestea în volum, dar am adăugat reflecții, de asemenea reprezentative și fecunde sub aspect istoric, ale lui Oliver Wendel Holmes și reacția simptomatică a lui George Santayana.

Volumul de față – primul din noua serie a filosofiei americane – combină, la rândul său, criteriul cronologic cu evaluările de rigoare și aduce în fața

cititorului scrieri ce reprezintă alte reacții dinăuntrul tradiției americane la începuturile acesteia. Este vorba de filosofile lui Josiah Royce, George Herbert Mead și Alfred North Whitehead. Astfel, se încheie reprezentarea „perioadei clasice” și se deschide – ceea ce va trebui să admitem – o perioadă pe care aș numi-o „consolidarea mondială a filosofiei americane”. Cuprindem aici scrieri datorate lui Wilfrid Sellars, Charles Morris, Charles Stevenson, Ernest Nagel, Morton White, Nicholas Rescher, Thomas Nagel, Noam Chomsky, Arthur Danto, Donald Davidson, John Rawls.

Următorul volum al antologiei *Filosofia americană* va include scrieri reprezentative pentru „perioada contemporană”. Îi avem în vedere pe W.V.O. Quine, Saul Kripke, John Searle, Maurice Mandelbaum, Thomas S. Kuhn, Michael Dummett, David Lewis, Richard Rorty, Hilary Putnam, Robert Brandom.

Filosofia americană a atins o diversitate mai mare decât alte arii filosofice din lumea de astăzi. În sânul ei au fost preluate și prelucrate cele mai influente conceptualizări europene – neopozitivismul și filosofia analitică, fenomenologia, hegelianismul, marxismul, filosofia istorică a vieții, filosofia vieții, etc. – încât s-a ajuns la sinteze noi, ele însele reprezentative pentru inovativitatea gândirii americane. Cel care se apropie suficient de ceea ce se petrece în cultura americană își dă seama că filosofia este, de altfel, mai prețuită și mai frecventată explicit, ca gen al reflecției oamenilor asupra situației lor în lume, în Statele Unite ale Americii, decât în alte locuri. Între altele, nu este întâmplător faptul că președintele american își numește mai nou un consilier filosofic.

Însăși dinamica reflecției filosofice este mai accentuată în America, întrucât Statele Unite parcurg nu doar experiența celei mai solide democrații din istoria modernă, cu cea mai inovativă cercetare științifică și tehnologică, ci și experiența unei supraputeri în lumea globalizată de astăzi. O supraputere, se cuvine adăugat imediat, nu atât datorită puterii economice și forței militare, care sunt, desigur, copleșitoare, cât solidității principiilor de organizare a vieții oamenilor în Lumea Nouă. Aceste principii permit un individualism al vieții care nu ruinează ansamblul și o dedicare față de întregul societății ce nu strivește individualitatea și sunt, de aceea, inspiratoare pentru lumea de astăzi.”

Florian Roatiș – o invitație la studiul filosofiei românești

Remus Foltoș

Pe când încă eram elev în Baia Mare a anilor 1993, domnul Florian Roatiș culese de mult laurii unui profesorat magistral pe tărâmul filosofiei. Tocmai de aceea îmi e greu să vorbesc despre domnia sa, mai ales că a trecut atât de mult timp în care legătura noastră a fost oarecum știrbită. Să mă explic: domnul Profesor Roatiș a fost examinatorul probei de filosofie la Bacalaureatul meu din acel an. De la acea întâlnire i-am purtat acestui profesor o amintire caldă, frumoasă, căci inspira atâta bunătate, jovialitate, cuminenție și grijă. După aceea eu am părăsit Maramureșul și orașul Baia Mare în schimbul Clujului. Păstram, desigur, legătura cu obârșia dar mă înstrăinasem. Veștile erau tot mai rare. Și iată, după o lungă perioadă, aveam să reiau legătura cu domnul Profesor. Era neschimbat: aceeași sollicitudine, aceeași atenție și aceeași seriozitate.

(Trebuie să fac o paranteză. În vremea lui '93 aveam un program de lucru infernal. Cărțile pe care le citeam erau atât de diferite, lecturile, unele grăbite, altele îndelung savurate. Era timpul în care doream cu tot dinadinsul să acumulez. Orice și cât mai mult. Nu conta altceva nimic în afară de acest lucru. Eram mânat din urmă de o „mână” nevăzută care, de altfel, mă și susținea „fizic”. Căci dădeam o adevărată luptă cu oboseala și surmenajul. Îmi amintesc că mutasem mobila în dreptul ferestrelor pentru a realiza o „regie” mai bună a concentrării intelectuale. Și nu mă opream decât pentru a savura un gând, vreun aforism, vreo bucată de proză care se fixa în fața ochilor mei pentru a fi îndelung răsădită. Eram așa de fericit în acea lume paralelă. Uitasem de toate și eram absolut pregătit pentru cele mai dificile sarcini. Ceea ce îmi amintesc mai cu exactitate este că nu reușeam să pătrund *Repere pe drumul gândirii*, volumul lui Heidegger. Și mi-a venit ideea să pun cartea sub perină și să dorm cu ea sub cap. Instantaneu, a doua zi, îl citeam cursiv. Este doar unul dintre artificiile pe care aveam să le urmez mai târziu. Găsisem *facultatea simbolică* a psihismului. Și azi, când înțeleg că omul – după cum bine spusese Mircea Eliade – este o *ființă simbolică*, o ființă care reacționează după analogii subtile și după „nodurile” pe care realitatea le pune la îndemână sa, găsesc că ființa umană devine mai prețioasă doar atunci când își închină viața acestui fel de contemplație de sine care poate fi funcțională atunci când omul se oprește din goana lui și când își caută originile propriei sale gândiri. Acest lucru îl voi găsi sub forma termenului de *intenționalitate* la Edmund Husserl și va fi piatra de încercare care mă va împinge întotdeauna atât la o practică meditativă fecundă, cât și, în general, la dorința de a edifica o operă pornind chiar de aici. Nimic nu este mai prețios pentru om și umanitate decât întoarcerea către sine căci în adâncurile sufletului sunt toate comorile, toate rosturile și toate pricinile de bucurie. Fericirea este înăuntrul nostru. Nu trebuie să alergăm după ea. Ci să o „pândim” când va trece prin dreptul privirii noastre. Toate acestea le descopeream, mai mult sau mai puțin,

atunci. De aceea imaginea Profesorului Florian Roatiș este legată în memoria mea de aceste lucruri. Închei paranteza).

Domnul Roatiș, cred eu, este una din vocile care au ținut frâiele învățământului filosofic din Ardeal o atât de lungă și bogată perioadă (cel mai mare nume căruia i-a fost profesor este Vianu Mureșan), evident alături de atâtea altele, încât se poate spune că istoria, cu laurii ei, mă repet, i-a primit deja bucuroasă numele pe răbojul ei netrecător. Și asta numai referindu-ne la cele patru volume despre Părintele Nicolae Delarohia, îngrijite de domnia sa. Nemaivorbind de multele studii de filosofie românească publicate de-a lungul timpului, studii care arată lesne de la sine un devotament și o muncă absolut fabuloasă în acest domeniu. Parcă din alte timpuri, eforturile de a edifica din punct de vedere cultural, idei, oameni, cărți, sunt mărturia unei seriozități constante și ale unei aplecări atât de meritorii. Florian Roatiș nu s-a grăbit niciodată să absoarbă anumite subiecte înainte de a epuiza cele mai ample bibliografii și probabil este cel mai fin cunoscător al detaliilor despre filosofii și filosofii românești. Acest lucru îl abilitază să critice, evident constructiv, multe din opiniile, de multe ori deformate, ale contemporanilor, în materie. Dar nu numai atât, această calitate de a nu spune lucrurile decât așa cum sunt ele, a condus la un mai mare apetit pentru acest domeniu, atât al simplului lector cât și al specialistului. Aparent este nesemnificativ să adaugi lucruri corecte, fie de formă, fie de conținut, dar acest lucru imprimă oricărui discurs posibil, aceeași nevoie de coerență care se va încheia întotdeauna cu lucruri bine gândite.

Cu volumul *Pledoarie pentru filosofia românească* (Ed. AIUS PrintEd, Craiova, 2006) în față, fie că vorbește despre Ion Heliade Rădulescu, despre Mircea Vulcănescu, despre Steinhardt, despre Vasile Băncilă, despre Lucian Blaga, despre Mircea Florian, despre Octavian Vuia, despre Cristian Bădiliță, domnul Roatiș face acest lucru cu un deosebit de acut simț al răspunderii, expunând problemele după un tipic foarte exact. Nimeni nu i-ar putea reproșa ceva domnului Profesor Roatiș căci argumentele sale se calchiază perfect peste adevărurile pe care le relevă. Uneori informațiile abundă cu atâta proximitate încât stănesc nu numai admirație dar și stupoare. Sincer să fiu, nu am mai întâlnit până acum o mai mare putere de concentrare pe materiale atât de lungi și o mai mare pricepere de a reliefa precis o temă sau alta, indiferent de dificultatea ei. Ba chiar am întâlnit un stil sprintar, contagios din punctul de vedere al pozei de lectură, deloc plecticos și mai ales foarte aplicat. Fiecare frază este la locul ei. Nu mai încap nimic și nu mai lipsește nimic.

O altă calitate foarte rară este aceea că textele se pot reciti cu aceeași prospețime de mai multe ori. De fiecare dată ai impresia că nu ai „epuizat” subiectul. Iar acest lucru este principala trăsătură pozitivă pe care este necesar ca un text să o aibă. Pentru că, se știe, sunt atâția scriitori care

nu pot fi lecturați decât o singură dată. La a doua lectură te trezești că știi deja ce urmează. Acest tip de scriitură este păguboasă, aș spune, deși nu întru totul. Cel mai adesea autorul care se repetă nu va putea fi lecturat chiar dacă aduce pe tapet o altă carte cu alte întâmplări. Pur și simplu nu poate fi citit. Dar cu deosebire în critica filosofică sau literară este o calitate ieșită din comun să poți fi recitat cu impresia că nici acum, nici mai târziu, n-ai putut fi „epuizat”.

Referindu-ne la alt volum, *Confluente filosofico-literare* (Ed. Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2008), trebuie spus că în fiecare frază al acestuia se observă o muncă de documentare absolut colosală, aproape incredibilă. Dar avem de-a face nu numai cu o decelare de informații esențiale cât cu o luptă argumentativă. De asemenea, toate problemele tratate sunt inedite, dovadă a unei cunoașteri temeinice a contextelor filosofiei românești. Sunt aduși în prim-plan de multe ori filosofi și polemici despre care s-a scris foarte puțin sau chiar deloc. Autorul este conștient că trebuie efectuată o muncă brută, o muncă de „lărgire” a spațiului concret-cultural, pentru a ne simți din ce în ce mai în siguranță, mai reconfortați și mai siguri pe noi, pe un teren mai „încăpător” – în ce privește filosofia românească. Faptul că trebuie să privim filosofia românească așa ca și cum ne putem mișca în ea, deja, destul de mulțumiți cu forma și conținutul ei, este, pentru profesorul Roatiș, o condiție de bază în comprehensiunea culturală actuală de la noi. Filosofia românească există, ea este edificată de mult, este un spațiu care influențează deja de mult climatul cultural românesc și chiar cel internațional.

Fără doar și poate, însă, calitatea cea mai fericită a domnului Profesor Roatiș rezidă în stilul provocator. Pe lângă toate celelalte trăsături enumerate până acum, stilul provocator, cred eu, este cea mai importantă „carte” pe care se joacă miza filosofării. Aparent, cu aspectul doar al unei critici, uneori mușcatoare, stilul provocator devine un ferment atât de folositor, atât de bine-venit, atât de salvator. Ca și cum și-ar întinde „capcanele”, domnul Profesor Roatiș te invită în jocul lui pentru a îți deprinde exercițiul forțelor proprii. Să fii angajat în acest joc înseamnă să ai curaj. Căci fiecare afirmație de-a ta poate însemna ridicol, ratare, eșec. De foarte multe ori domnul Profesor prinde în mrejele sale nu numai filosofi sau scriitori „apuși”, dar are curajul să „vămuiască” și dintre cei mai cunoscuți. Dacă intri în joc va trebui să „ridici călcăiele” căci cei nepricepuți – nu în mod negativ – sunt imediat identificați și retribuiți conform. Provocarea, odată lansată, unii pierd, alții câștigă, dar beneficiile intră automat în contul filosofiei...

Încheind vom spune că așteptăm cu nerăbdare următoarele cărți ale domnului Profesor, mai ales că știm că domnia sa nu își va întreprinde munca de cercetare cu toate că mijloacele din ziua de azi sunt atât de puține și de paupere. Dar tocmai acest lucru îi adaugă acestei munci un plus de vigoare știind că e asumată pe cont propriu.

Autori chinezi despre China actuală

Andrei Marga

Tropismul cititorului euro-american este de a se adresa pentru informații despre alte țări – mai ales despre una ceva mai îndepărtată în spațiu – autorilor din spațiul cultural propriu, dacă nu cumva din propria țară. Iar despre țările Asiei și Africii asumția tacită este aceea că adevărurile se spun tot în afara lor, de către școlile de gândire euro-americane. Este adevărat, științele moderne, incluzând aici și științele sociale moderne – de la istorie, trecând prin economie și sociologie, la antropologie și filosofie – continuă să aibă vîrfurile notorii în țările euro-americane. Mai mult, așa cum deja Garabet Ibrăileanu observa, nu se poate consacra o performanță fără a apela la noțiunile modernității, care este de origine occidentală. De aceea, este normal ca cititorul să aibă tendința de a se adresa spațiului cultural propriu și atunci cînd este vorba despre o societate precum cea a Chinei actuale.

Mai cu seamă în privința Chinei actuale o schimbare profundă s-a petrecut, însă, și continuă să se adîncească cu repeziciune. Ea constă din cel puțin trei elemente.

În primul rînd, grație unui program bine chibzuit și lansat cu ani în urmă, China actuală caută să-și reconstituie moștenirea culturală de o lungime fără egal, pe care doar evreii, dintre popoarele păstrate de istorie, o pot concura sub acest aspect. Este destul să spunem că, de pildă, cronică împăraților și regilor, cu evenimentele domniei lor, vin de peste douăzeci și două de secole și că foarte puține, dintre popoarele care s-au păstrat de istorie, pot concura o asemenea vechime culturală! În orice caz, apar, între altele, traduceri – ale scrierilor clasice ale culturii chineze – făcute acum de chinezii înșiși, adică de oameni care stăpînesc nativ limba. În 1967 un ilustru teolog din Europa cerea specialiștilor evrei să ajute la traducerea *Scripturilor*. Oarecum analog, putem spune că se cîștigă o înțelegere mai profundă a culturii chineze, în afara cercului vorbitorilor de chineză, pe măsură ce traduceri sînt făcute de chinezii înșiși. Lao Tse, Confucius, Mencius, de pildă, se înțeleg incomparabil mai bine cu astfel de traduceri. Am admirat, în ceea ce mă privește, noua traducere engleză din Confucius (*The Analects*, Sinolingua, Beijing, 1994), dar și traducerea comentată și interpretată în germană (*Konfuzius sagte...*, Bacopa, Schiedlberg, 2013), a lui Liu Xubing și Wang Jing, asistați de experți austrieci.

În al doilea rînd, uriașa diasporă chineză își face tot mai mult simțită contribuția la cunoașterea culturii chineze din vremuri străvechi sau din vremuri recente. Este de observat faptul că în diferite țări membri ai diasporei dau scrieri de referință despre China actuală. Din perspectiva specializării mele de bază – filosofia și sociologia – pot spune că scrieri precum cea a lui Anne Cheng (direction), *La pensée en Chine aujourd'hui* (Gallimard, Paris, 2007) sau Yu Dan, *Confucius from the Heart. Ancient Wisdom for Today's World* (Macmillan, New York, London 2009) sau Xiuran, *Memoire de Chine* (Philippe Picquier, Arles, 2014) sînt mai mult decît informative – acestea edifică cititorul și-l sprijină nu numai să cunoască, ci și

să înțeleagă China. Cu siguranță, cititori cu alte specializări de bază au, la rîndul lor, exemple de asemenea scrieri datorate diasporei chineze.

În al treilea rînd, și, prin forța lucrurilor, cel mai important fapt este acela că institutele de cercetare și intelectualii Chinei actuale produc ei înșiși scrieri de referință nu doar în ceea ce privește țara lor, ci și lumea de astăzi. Nu era de altfel posibilă urcarea Chinei la rangul unei supraputeri economice și la cel al unei supraputeri nucleare fără o „infrastructură” culturală constînd din analize, conceptualizări și proiecte de înaltă competitivitate. Nu era posibilă nici urcarea țării printre primii doi-trei decidenți ai lumii de astăzi în absența unei asemenea „infrastructuri”.

Pe de altă parte, se observă tot mai bine că în spatele deciziilor politici și administrativi actuali din China se află numeroase personalități și instituții universitare și de cercetare științifică, ce elaborează propuneri de alternative. În pofida clișeele create în Europa la nivelul mișcărilor anilor șaptezeci și aflate, unele, în circulație, China culturală și intelectuală este pluralizată tot mai accentuat și se dezvoltă prin mecanisme ale competiției optice diferite pentru stabilirea adevărului și justetei. Din perspectiva specializării mele, a fost profitabil să parcurg multe scrieri informate, bine armate metodologic și străine de încorsetare, despre China actuală. Mă gîndesc la cartea lui Chen Jongpan, *Confucius as Teacher...* (Foreign Language Press, Beijing, 1990), la extraordinara analiză și previziune a evoluției Chinei elaborată de Hu Angang (*China in 2020. A New Type of Superpower*, Bookings Institution, Washington DC, 2011), la temeinica analiză a democratizării făcută de Yu Keping (*Democracy is a Good Thing: Essays on Politics, Society and Culture in Contemporary China*, Brookings Institution Press, Washington DC, 2011), la cartea lui Liu Jie (*Human's Rights: China's Road*, Beijing, 2014), la „revizia culturală” deschizătoare de drum a lui Chu Yu, *Criticism of the Chinese People Thinking* (Central Compilation and Translation Press, Beijing, 2009), la reflecția filosofică a lui Du Guiping, *Seeking Truth* (Harbin, 2014), la reflecțiile înnoitoare despre religie ale lui Xu Jialu, *My View on Religion: All Human Beings are full Brothers* (Hanban, Beijing, 2011), la cartea cultivatului jurnalist Wu Xiaobo, *China's Emerging 1978 - 2008...* (China Intercontinental Press, Beijing, 2009). Lista este, evident, extrem de sintetică. China oferă deja în librăriile ei cărți edificatoare ale chinezilor de astăzi despre țara lor. Faptul îl poți constata și la Beijing și la Shanghai și la Hangzhou și la Xiamen și la Changchun sau Qingdao.

Extraordinar de rapida dezvoltare din China a atins deja, în mod perceptibil, analiza situațiilor realizată dinspre chinezii înșiși, avînd ca obiect evoluția actuală a țării. Ei au devenit interlocutori indispensabili pentru cei care caută să se pronunțe asupra acestei evoluții. Iar odată cu acest fapt, însuși respectul pentru China este altul. Amintesc aici doar doi indicatori.

Primul este afirmația fostului cancelar al

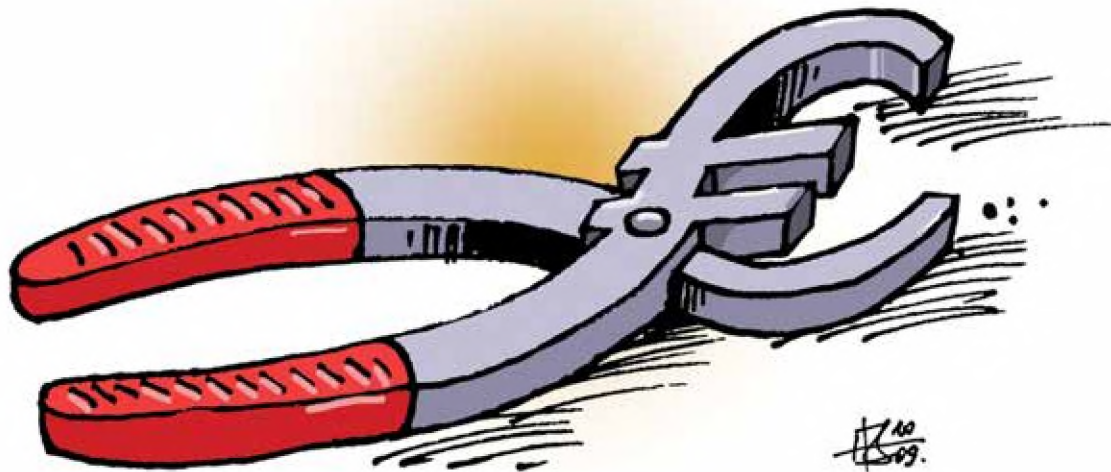
Germaniei federale, Helmut Schmidt, care spunea, la lansarea la Frankfurt am Main a cărții președintelui chinez Xi Jinping, *China regieren* (Foreign Language Press, Beijing, 2014), că aceasta probează buna cunoaștere a lumii, poate mai bună decît cunoașterea de către lideri europeni a Chinei însăși. Al doilea este dezbaterea izbucnită în SUA, Germania și China în legătură cu relația dintre democrația marketizată și democrația meritocratică, care îi are printre protagoniști pe americanii Stefan Halper (*The Beijing Consensus...*, Basic Books, New York, 2010) și Daniel Bell (*China and Democracy...*, 2012) și pe germanul Helmut Wilke, *Demokratie in Zeiten der Konfusion*, Suhrkamp, Frankfurt am Main, 2014). O țară care întreține ea însăși dezbateră asupra propriilor probleme are primele șanse la obținerea ponderii și recunoașterii internaționale. Iar China se află pe calea ce duce la a amplifica o dezbateră de înaltă competitivitate asupra dezvoltării proprii.

Mi se pare un bun indicator al întreținerii de către China însăși a unei dezbateri neincorsetate de dogme asupra propriilor ei situații și evoluții deosebit de ampla analiză a democrației chineze de către Zhang Mingshu, în volumul *What Kind of Democracy do Chinese People want* (China Intercontinental Press, Beijing, 2014). Volumul infirmă impresia că despre democrație în China se discută doar normativ și ideologic, propunînd o analiză factuală, în cea mai bună tradiție a sociologiei. Volumul infirmă, de asemenea, clișeu după care chinezii actuali procedează dogmatic, aplicînd puncte de vedere prefabricate, probînd capacitatea indiscutabilă de a asuma situații fără reținere și de a angaja analize cu deplină răspundere. Tema deschiderii, cu care Deng Xiaoping a dobîndit poziție definitivă în istorie, este însușită în profunzime. Orizontul abordării unei probleme oriunde și oricînd delicată și susceptibilă să genereze pasiuni, cum este cea a democrației, este dat de această aserțiune: „cheia pentru a rezolva aceste probleme (ale democrației, n.m.) este adevărul la emanciparea minții și reformă și deschiderea și învățarea din izbînzile civilizației politice umane” (p. 346). Cine, dintre democrații ce-și merită numele, nu ar subscrie? Nu este, desigur, singura optică asupra democrației ce se manifestă în China de astăzi, dar este optica ce marchează linia principală a analizelor din anii recenți.

Chinezii se caracterizează pe sine, între altele, și ca o societate care are probleme de dezvoltare. Nevoia dezvoltării este asumată explicit, onest, energetic. Ea se poate detecta oriunde. Se spune că și atunci cînd este sărac chinezul poartă în trăirile sale amintirea și perspectiva unei mari civilizații, care-l pun în mișcare mai mult decît pe alți congeneri din zilele noastre. În definitiv, China a smuls din sărăcie, după 1978, peste cinci sute de milioane de oameni, iar astăzi luptă să-și scoată și pe ceilalți o sută de milioane. Mai putem adăuga observația că, departe de a se lăsa obsedat de trecut și știind bine că viitorul se creează cu mîntea și brațele proprii, chinezul capătă titlu de noblețe astăzi prin aceea că, oricare ar fi dificultățile situației, este de o curiozitate nelimitată pentru ceea ce au realizat alții și caută să facă în realitatea vieții sale ceea ce crede că este mai mult, mai performant și îl reprezintă. Această orientare îl face, în pofida impresiei lui Hegel, purtător, alături de alții, al înnoirii istoriei universale.

Scrisoare de răspuns...

Mircea Pora

Elemér Könczey

Am primit rândurile tale cu o oarecare mâhnire. De la „plecarea mea” s-a scurs o vreme, puțină istorie s-a consumat și la voi, scuză-mi expresia, dar ca la netoți, „deranjamentele” voastre merg înainte. Vă certați, dragul mamii, precum, mai ales, micii domnitori, cu veacuri în urmă, pentru amărâta aia de putere. Aud din nou de stupidul „război între palate”, de treceri fără rușine de la un partid la altul, de orgolii ce par nemăsurate pentru pigmeii ce sunteți, de reforme ce azi sunt aplicabile iar mâine, nu. Și când te gândești câtă vânzoleală, câtă frângere de oase, pentru o țară care în „Marele Cor al Națiunilor” nici măcar la vocea a treia nu cântă. Anumite posturi de televiziune de la voi le prindem și noi aici. Platon care e atât de cumsecade e trist pentru Grecia lui, în schimb se amuză copios de scenele politice de la noi. Aici nu se pune chestiunea de timp, de spațiu dar el păstrând încă reflexe pământeste, mai zice uneori... ”Uite, în loc să mai șlefuiesc la dialoguri îmi pierd vremea cu politica românească”... Mie mi-a spus textual... ”Domnișoară, (eu arăt altfel acum) cum se face că mai toți conducătorii dumneavoastră au frunțile așa de înguste. Văzându-i la față înțeleg de ce se tot ceartă, pentru simplul motiv că nu pot face altceva”... Am stat de vorbă în timp ce ne plimbam vaporos prin galaxie și cu Shakespeare. Ce om simpatic, curtenitor, să fi văzut, prin adaptare la suflul modern, cât de bine aprecia tenisul de la Wimbledon, dar și pe al nostru, cam amuzându-se totuși de supraaprecierile pe care le fac comentatorii, cine știe cum ajunși la microfoane, la adresa Simonei sau a lui Horia. Mi-a zis, de fapt, și asta vroiam să-ți spun, că dorește să-și echilibreze opera, altfel zis, să-și mai adauge la creații câteva comedii. Să-l vezi, mai mare dragul, cum stă cu hârtia și creionul ceasuri întregi și notează, cu replici, atitudini, secvențe din viața noastră politică actuală. Pentru asta are un ecran special pe care i l-a dăruit chiar Cel de Sus. Dragul mamii, văd că tu te consumi chiar mult pentru ce se petrece-n jurul tău. Te enervează mai ales prostia, fanfaronada, încât gândești că prea se adeverește vorba poetului... „în noi totul e spoială, totu-i lustru fără bază”... Ai încărunit, mergi mai greu și „clipa” ce ți-a fost dată s-o trăiești acolo lași impresia că se cam apropie de sfârșit. O să te despartă de un anu-

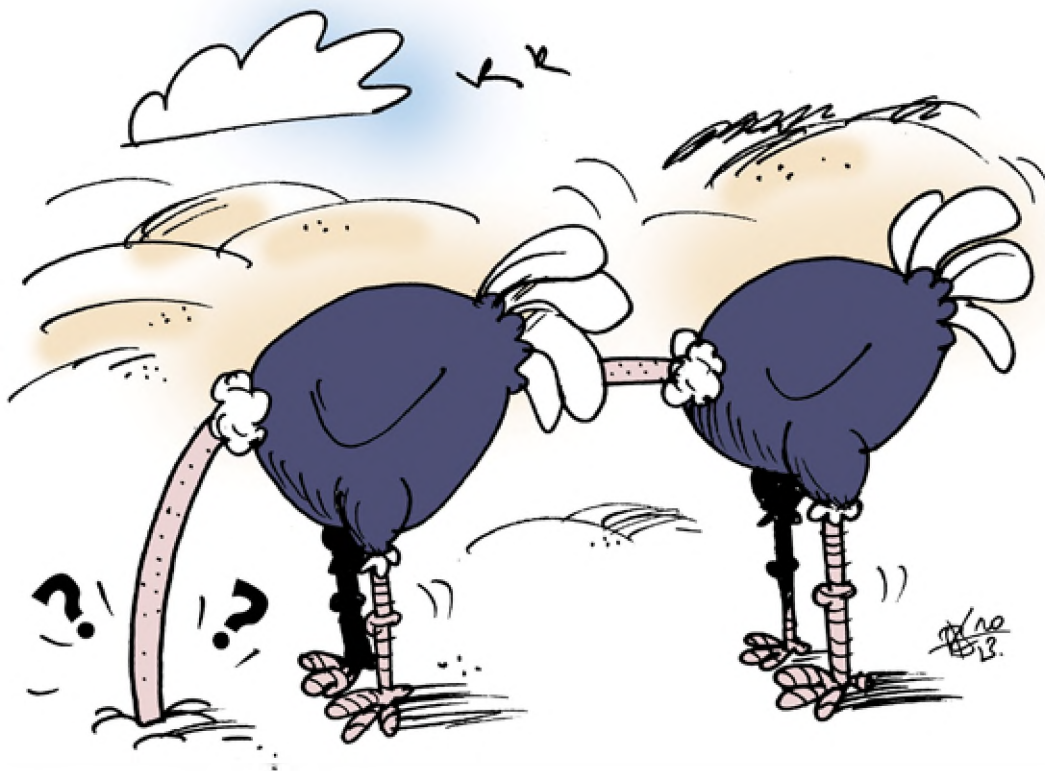
Constrângere

mit decor, mărunț în sine, fără mari semnificații, în forma în care i-ai știut n-o să-ți mai vezi nici prietenii, dar nici acele figuri, precum nu știu ce general, cu rol de vârf acum, capabil să facă nu știu ce jocuri, despre care spunea Platon că are, totuși, o frunte de un deget. O să te despartă și de căile acelea ferate, de coșmar, cum a zis răsând Sfântul Ilie, care bun cum este a sistat o parte din ploii pentru a nu vă inunda gările, rupe podurile și altele asemenea. Știu, te enervează și „calitatea drumurilor” și sărind acum într-o altă extremă și „calitatea învățământului” care parcă mai mult întunecă mințile decât le luminează. Și furtul și corupția și deciziile pe care le ia justiția. Am auzit și noi de cazul acela scandalos cu „violul de la Vaslui”. Vestea s-a dus departe rostogolindu-se ca

o bilă pe traiectoriile astrale. Prin astfel de lucruri devenim mai tuturor extrem de antipatici. Plagiatori, violatori, cu o siguranță a cetățeanului de rând extrem de precară, ne mai credem și buri-cul pământului. Cu vechimea pe care o am aici aș putea să stau de vorbă cu Spengler, Young, chiar cu Freud să vedem ce zic și ei despre noi. Poate nu e totul chiar pierdut. Ți-am promis să-ți spun câteva lucruri cu referire la „realitățile” de aici. Nu pot desena nimic din ce am văzut în cuvinte omenești. Ar trebui o altă limbă care, posibil, să nu existe. Ceva vag totuși pot sugera. Uneori luna se vede ca un lingou de aur, alunecând și revenind din nu se știe ce adâncuri. Alteori se iscă jeturi de lumină pe care poți lăsa privirea să se istovească. Nu există ploii, vânturi, zăpezi, furtuni ci doar o liniște despre care poți să crezi că e doar a ta. Nimic n-are sfârșit, nimic nu pare a avea un început. Micile noastre curiozități omenești sunt copleșite de un întunecac atotcuprinzător. După un anume timp în ierarhia veșnicilor poți urca mai sus. Poate fi acolo adevărata singurătate despre care noi am tot vorbit...

P.S.

Mai deunăzi, spun așa căci aici nu sunt ceasuri, pe un fel de pajiste, în mijlocul unor miei și tigri, Maiorescu și Eminescu. Mi-au făcut semn să mă apropiu. M-au întrebat, mângâind când miei, când tigri, ce mai e pe la noi. Eu le-am spus așa: „Au ajuns analfabeții să scrie cărți”. Tăcere, după care Eminescu a spus: ”Vezi, Titule, și tu m-ai certat pentru Scrisoare”...

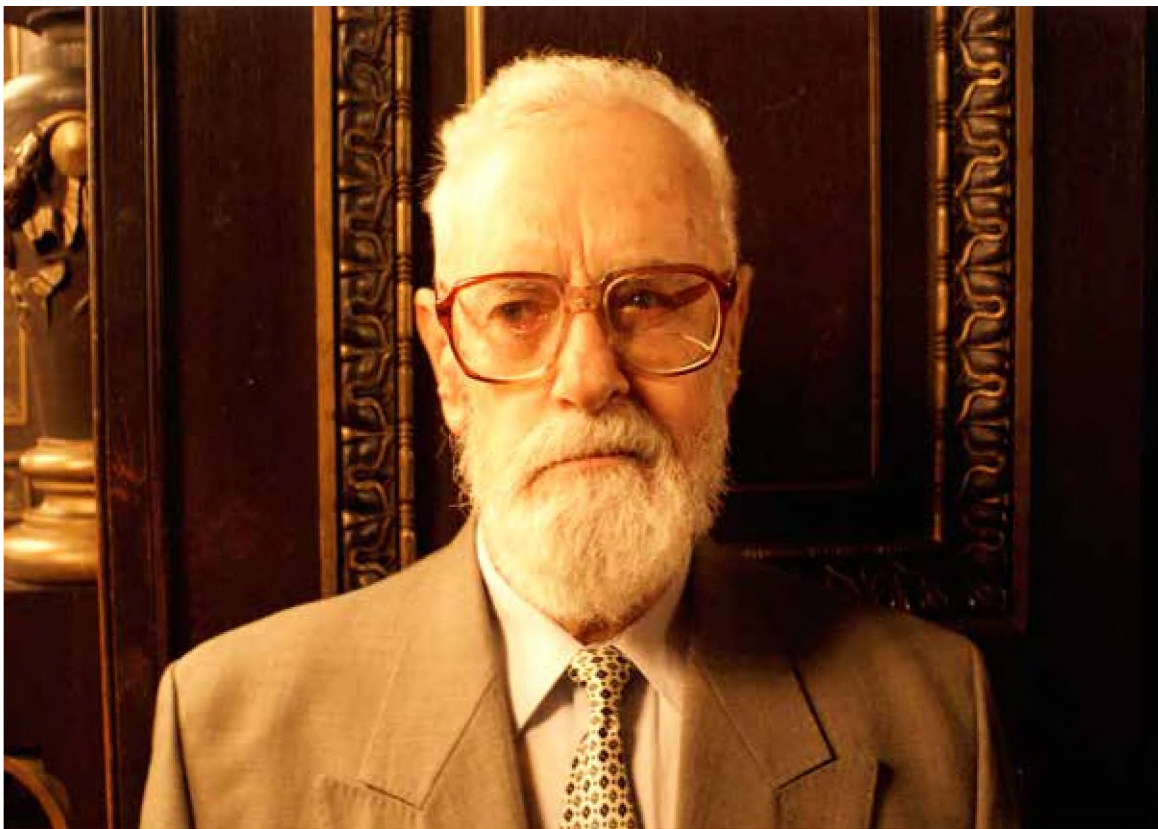
Elemér Könczey

Plagiat

Poetul Ion Gheorghe la 80 de ani

Protolatinismul lui Ion Gheorghe

Gheorghe Postelnicu

Ion Gheorghe

Un cuvânt se repetă ciclic în toate limbile sacre și în toate semnele: *Uom, hamu, gam, atrop*, afirmă Ion Gheorghe (n. 18 august 1935) la sfârșitul „Expresiei Apolog” ce încheie cele 55 de capitole (expresii) ale poemului didactic intitulat *Dacia Feniks* (1978) în care de data aceasta a urmărit „veridicitatea de spirit și de literă a textelor ce le-a cercetat”, căutând să rămână în sugestia culturală a vremurilor de demult. Părinții omului carpat-dunăren au fost Moșul și Baba (Timpul și Gaia). Ei au deținut cuvântul primordial al vorbirii logo-astrale, fărâmițate mai apoi în limbile pământului. Autorul a cercetat numeroase surse: vorbirea – într-o – singură – lungă – deschidere – de – gură, Logosul Uriașilor zidiți în pământ, scrierea logaritmică orală și zodiacală ca să-l antreneze pe cititor prin trei cicluri inițiatice de incantație și invocare să afle cum a început zeul să dividă și să dea nume. Urmează ceremoniile din țara zeitelor, referiri la rigori și ofrande, dăcini, învățături, ziceri de bine, pentru ca inițiatul să poată trăi pe pământ o sută de existențe. Ajunge la strămoșii regatelor de oieri, la uriașii lemurieni, la zicerile valahilor și ale getulilor. Explică poetic natura haosului care este când tată când mamă, jurămintele și numele Larilor, datinile burlești, riturile eroilor, cum a cuprins pământul fratriile, zidirea oierilor vlași. Toate și toate într-o încorporare inepuizabilă, într-o scriere când luminoasă, când mohorâtă, într-o Formă Unică. Este o îmblânzire prin jertfă a limbii străvechi, o lungă și epuizantă călătorie inițiatcă la capătul căreia se află cele șapte izvoare, pentru că nimic nu-i mai frumos și mai mare ca Ergo. În acest final sacru

autorul își pune propriul nume drept cheazășie: „...Căci eu sunt al Lunii vlăstar, Făt-Logosfăt, / Al Fecioarei și al Zburătorului...” „Unii spun că trei sute de ani nici n-ar fi dormit” (p. 434). Într-un verset din *Dacia Phoenix* aflăm că numele Adonai al Dumnezeuului Vechiului Testament are o ciudată rădăcină, Zau-donai, adică Zeus de la Dunăre, ca Om Primordial.

O trăsătură comună a poemelor din această perioadă o reprezintă forma demonstrativă a alegoriei. Obiectivele acesteia sunt denunțarea inamicilor nevăzuți ai civilizației rurale: ipocrizia politică, dogmatismul, industrializarea, paleati-vele culturale, demagogia. Din însoțirea jocului alegoric cu vizionarismul, a ieșit în câștig poezia. Metamorfozele speciilor și regnurilor sunt răsturnate în acest joc pe care lirica românească nu l-a mai întâlnit de la Tudor Arghezi. În lucrarea *Noi, Tracii – istoria multimilenară a neamului românesc*, vol. I (1976), Iosif Constantin Drăgan se întreba de ce nu s-au reluat mai demult denumirile geografice geto-dace și s-au păstrat toponimele date de cetele străine (p. 25). Soluția o găsește tot poetul Ion Gheorghe care dovedește că cele mai multe substantive proprii nume de localități sunt aproape neschimbate față de inscripțiile din tablete și monezi. Bunăoară demoticonul Românilor și al României nu vine de la „odioșii ocupanți ce ne-au romanizat instantaneu, ci de la principele Ramunc – Rumunu prin care Ghenosele germanice au luat cunoștință de existența noastră”. Cei ce ne-au scris mai întâi numele, nașii, sunt hyperboreenii noștri de la Oder până la Goțimea de la Curbura Carpaților („Mutul”, p. 128). A doua Casă

Getică a inundat câmpia română și a întemeiat Valacia (Valahia), cu cetatea Helis. Conducerea era asigurată de persoane sacralizate, dar și de un tânăr și o tânără. Cu toții constituiau garanții cutumelor și ai eternității. Muntele Cumetus – al Comatului – Cogaionul Comat a devenit însă Muntele Ciumatu, deoarece „vezi cum știau sfinții părinți să compromită, să distrugă păgânismul pe care îl percepeau ca pe o cumplită boală de mase – ciuma” (p. 107).

Poetica lui Ion Gheorghe demonstrează printre altele că limba geto-dacilor este mult mai veche decât cultura lor, mai puțin vizibilă datorită timidității unei istoriografii amendabile. Înzestrarea lexicală a limbii române trimite spre un nucleu străvechi, important calitativ și cantitativ, pentru că a încheiat în învelișuri sonore oarecare, toponomastice și hidronomastice, credințe și ritualuri, noime și sentimente, în care dimensiunea artistică este implicată la nivelul cel mai înalt. Chiar înțeleptul Socrate ar fi învățat un descântec de la un ucenic al lui Zalmoxe în graiul acestuia. Basme, ziceri, vrăji aparțin fondului principal străromân, doar primenit prin adaosuri ulterioare, care i-au sporit consistența. Originalitatea lui Ion Gheorghe constă în deparazitarea acestui fond ale cărui radiații ar fi ajuns până în sudul Greciei, în estul și vestul continental. Așa-numiții Samolsxioi de Exiles aveau mandat suprem din partea Cogaioanelor pentru a merge în misiune. Poetul admite doar că limba geto-dacilor a absorbit limba latină atât cât a fost nevoie, constituind pentru câteva sute de ani un filtru lingvistic la nord de Dunăre. Din substratul nostru indo-european, apoi geto-dac, vin elemente de magie, totemuri, tabuuri și rituri și forme inițiatice de conviețuire cu lumea, care au ajuns până în zilele noastre. Fascinanta operă a Samolsxioilor moștenitori ai Uriașilor, descendenți cimerieni, organizați pe structuri sociale și cutumeare pastorale imuabile, s-a infiltrat magic în mișcarea subconștientului social (p. 34). Firea noastră înclinată puternic spre fantastic și visare, gustul pentru epopeic s-au plămădit în fantasticul semnificativ al protoistoriei. De altfel, o constantă a culturii noastre din vechime până astăzi este tendința ei de sincretism și participare la sinteza universală. De aici își extrag seva forța expresivă a limbii române și limbajul poetic gheorghian.

Ion Gheorghe nu face poezie din mit ca procedeu literar, cum s-a afirmat, deoarece mitul este propria sa realitate, felul său de a gândi și simți, forma sa de viață în sihăstria de la Izvorul Dulce, la câțiva kilometri de vestitul deal Istrița (Pietroasele). Sufletul său războinic pulsează în propria matrice mitică, spațiu al eternității egale cu natura însăși. El reface sibilinic parcursul cunoașterii prin revelații într-un cadru istoric din care s-a exclus, puțin înțeles, deloc sprijinit. El a găsit dincolo de limite locul în care poporul român a fost zeificat. M. Bucur ar fi trebuit să cunoască în 1979, când a publicat sinteza *Continuități – discontinuități*, mai multe despre poezia lui Ion Gheorghe, pentru că se referă doar la volumul *Zoosophia* (1967) caracterizând poemele sale drept *pletoase și euforizante*.

Călătoria lui Francisc în America de Sud pune reflectoarele pe națiunile sărace

Victor Gaetan

Papa Francisc e pornit să ne dea o lecție de geografie despre națiunile mici și problemele lor sociale în timpul vizitei sale din 6-12 iulie în trei din cele mai puțin cunoscute țări catolice în America de Sud, Ecuador, Bolivia și Paraguay.

Este o demult așteptată revenire acasă a Sfântului Părinte.

El nu a mai vizitat America Latină hispanofonă din februarie 2013, când a luat avionul din Buenos Aires spre Roma pentru conclavul papal, așteptându-se să fie plecat pentru 20 de zile (cu toate că s-a reîntors pe continent să participe la Ziua Mondială a Tineretului în Brazilia lusitanofonă, acum doi ani).

Ca arhiepiscop al Buenos Aires-ului, Papa Francisc a fost un lider proeminent al Conferinței Episcopilor din America Latină (CELAM) – și un puternic susținător al unității catolice transfrontaliere.

Această vizită papală la turma sa de aceeași limbă promitea să ofere Bisericii universale o imagine foarte vibrantă a Sfântului nostru Părinte, a viziunii sale și cum îl inspiră Sfântul Spirit. Cele trei țări alese oferă modele pozitive de dezvoltare socio-economică echilibrând progresul cu justiția. De asemeni ele oferă teme ce contribuie la viziunea lui Francisc asupra administrării planetei, despre care scrie în recent publicata sa enciclică *Laudato Si* (Grija față de casa noastră comună).

Bucurie și rațiune

Se aștepta ca mulțimi masive și frenetice să-iasă Papei în întâmpinare, iar agenda sa oficială includea cinci Liturghii publice, care urmau să aducă milioane de credincioși la masa lui Christos și să aducă în public modurile proprii de venerare a divinității specifice tradiției culturale a fiecărei etnii locale.

Programul vizitei includea de asemeni elemente clar specifice Sfântului Părinte: să pătrundă într-o închisoare de mare risc din Bolivia, condusă de criminalii înșiși și să viziteze o zonă inundabilă intens populată, Banado Norte, pe malurile râului Paraguay, sărăcită, dar cunoscută pentru marea ei solidaritate.

Itinerarul îi permitea Papei Francisc momente de chintesență pastorală: în Bolivia, o întâlnire cu membrii unor mișcări care sunt în principal dedicate muncitorilor și comunităților marginalizate, cum ar fi gunoierii, locuitorii ai periferiilor și țărani, ca și o vizită la o casă de bătrâni administrată de Misionarii Carității în Quito, Ecuador. De asemeni, câteva zile mai târziu era programată o vizită pentru a îmbărbăta copii foarte bolnavi dintr-un spital pediatric de vârf din Asunción, Paraguay.

„Doresc să fiu martorul acestei bucurii a Scripturii și să vă aduc blândețea și mângâierea Domnului, Tatăl nostru, mai ales copiilor celor mai oproșiți, vârstnicilor, bolnavilor, celor din închisori, celor care sunt victime ale culturii de consum”, a spus Papa Francisc într-un mesaj

video adresat celor „trei națiuni-surori”, difuzat în 26 iunie.

Societatea lui Isus a fost în centrul atenției pe agenda Papei iezuit, ca și grupările civice.

Cum am înțeles din ce în ce mai bine, Papa Francisc este profund implicat în problemele socio-economice. Fiecare din țările cuprinse în itinerarul său se confruntă cu succes cu aceeași problemă-cheie a dezvoltării: cum să stimuleze economia să creeze locuri de muncă, protejând, în același timp, cetățenii vulnerabili și mediul. Fiecare națiune este în creștere economică.

În mod interesant, fiecare din aceste țări are o caracteristică comună cu celelalte. Sunt conduse de catolici care încearcă să integreze credința cu administrația publică în diferite moduri – în același timp fiind interesate în relații pozitive de conlucrare între stat și Biserica Catholică.

Liderul independent din Ecuador

Președintele Ecuadorului, Rafael Correa, de 52 de ani, este economist, cu un doctorat la Universitatea din Illinois; este președinte din 2007. El pare a fi reușit să reducă inegalitatea dintre săraci și bogați și să mențină o creștere economică medie de 4% de când și-a început mandatul.

Correa e considerat populist de cercuri de politică externă americane; între cele două țări s-au manifestat constant tensiuni.

Președintele i-a expulzat pe toți cei 20 de funcționari ai Departamentului de Apărare al SUA anul trecut și i-a cerut USAID să-și înceteze activitatea înainte de aceasta. I-a înfruntat cu curaj pe creditorii externi la sfârșitul lui 2008, opunându-se unor rate de împrumut pe care le-a considerat „imorale”, astfel reușind să re-eșaloneze datoria astfel încât să poată fi derulate programele de sănătate și educație în țară.

De asemeni și-a atras nemulțumirea SUA, oferindu-i azil din iunie 2012 lui Julian Assange, fondatorul Wikileaks, la ambasada Ecuadorului din Londra – unde Assange se află și în prezent. Guvernul din Ecuador a luat, de asemeni, în considerare posibilitatea să-i ofere azil fostului agent CIA Edward Snowden, la cererea acestuia, dacă ar reuși să fugă din Moscova.

Cum explica președintele într-un interviu la Al-Jazeera, atât Assange cât și Snowden au dat în vileag „elita americană care încearcă să conducă lumea”.

Dar, ca mulți alți politicieni sud-americani, Correa nu poate fi ușor încadrat în orientarea tipică de stânga, cum o văd Statele Unite.

De exemplu, pentru a reduce o rată crescută a sarcinilor precece, a numit un activist pro-viață, care să orienteze eforturile de intervenție ale guvernului înspre recomandarea la abținere.

Constituția țării protejează viața din momentul concepției. Când un deputat din partidul lui Correa a încercat să liberalizeze legea avortului (care permitea avortul doar pentru a salva viața

mamei, sau dacă o femeie cu probleme mintale era violată), președintele a declarat: „Orice amenință viața din momentul concepției este pur și simplu trădare”, conform *Christian Science Monitor*.

Correa și-a exprimat în multe feluri această convingere în decursul anilor.

El și-a întrerupt un an studiile la Universitatea Catholică din Guayaquil, ca să lucreze cu călugării salezieni, care le ofereau asistență spirituală indigenilor din Anzi. A predat matematică și catehism și a învățat limba indigenă, Quéchua. A plecat la Universitatea Catholică din Louvain, Belgia, la masterat, unde și-a cunoscut soția, Anne. Merg în fiecare duminică la liturghie, împreună cu cei trei copii ai lor.

Imagini cu Correa și Papa Francisc, împreună, la Vatican, sugerează o afecțiune reciprocă. Președintele a vizitat Vaticanul în aprilie, pentru a participa la un forum asupra încălzirii globale sponsorizat de Biserica Catholică și Națiunile Unite.

Correa și-a explicat strategia de a aduce energie ecologică în țara sa, cu ajutorul hidrocentralelor, fermelor eoliene și vehiculelor electrice. Dar problemele de mediu sunt o sursă de tensiune între guvern și biserica locală: Correa a optat și pentru forări petroliere și prospecțiuni geologice în Amazon, pe care unii din clerici nu le susțin.

Iezuții din regiunea Anzilor sunt îngrijorați mai ales din cauza exploatarea resurselor care poate bulversa comunitățile de indigeni – o problemă pe care, cu siguranță, Sfântul Părinte a putut-o aprofunda la fața locului.

Președintele indigen al Boliviei

Ca și Correa, cu care este aliat, președintele Boliviei, Evo Morales, 55 de ani, este un lider popular în țara sa, dar mult mai puțin agreat de Washington.

El a ajuns la putere opunându-se războiului orchestrat de Washington împotriva drogurilor în America Latină, ajutându-i să se organizeze pe fermierii-țărani (campesinos) care cultivă frunze de coca, care au utilizări medicinale și rituale în Anzi, dar sunt, de asemeni, principalul ingredient al cocainei.

Morales a fost ales întâia oară în 2006, fiind prima persoană indigenă care ocupă cea mai înaltă funcție în stat. Circa 42% din populația de 10,6 milioane a Boliviei se declară indigeni. Partidul său politic este Mișcarea Pentru Socialism. Unul din primele sale gesturi ca președinte a fost să-și reducă salariul său și pe ale miniștrilor din guvern cu 57%, la 1875 dolari pe lună.

În ciuda faptului că susține soluții tipic comuniste, cum ar fi taxe crescute enorm pe industria dominantă a gazului natural, în același timp criticând politicile neo-liberale din Nord și refuzând ajutorul Fondului Monetar Internațional și al Băncii Mondiale, guvernarea lui Evo Morales a fost destul de bună să dea rezultate imediate. Țara nu a avut deficit fiscal la sfârșitul primului său an în funcție – pentru prima oară în 30 de ani.

Din start Morales s-a opus Statelor Unite. El i-a ordonat ambasadorului american să părăsească țara în 2008, pentru „subminarea democrației” prin programele USAID, iar apoi a dat afară din țară reprezentanții Drug Enforcement Agency (Agenția Națională a Drogurilor) din SUA. Bolivia și SUA și-au reluat parțial relațiile diplomatice acum patru ani.

Bolivia și-a păstrat sub Morales o economie

solidă, cu o creștere reală de 5,8% a PIB-ului în 2014 și de 6,5% în 2013. A făcut să scadă anal-fabetismul și sărăcia, fapt care explică marea sa popularitate și re alegerea sa pentru un al treilea mandat anul trecut.

Politicile sale au fost susținute din prețurile mari pe utilități și apoi de o descreștere genera-tă de vânzările de gaze spre Argentina și Brazilia, dar alegerea-cheie, etică, a administrației sale a fost investirea în educație, sănătate și programe sociale a câștigurilor obținute.

Evo Morales este un personaj neobișnuit în viața privată, de asemeni. Nu a fost niciodată că-sătorit, dar are doi copii cu două femei diferite. În timp ce se autointitulează catolic, biografia sa oficială enumeră religia indigenă andină printre tradițiile sale religioase.

Relațiile sale cu ierarhia catolică au fost ten-sionate în primele două mandate (în principal pentru că partidul său a schimbat constituția țării și a ridicat statutul privilegiat al catolicismului în 2009), dar, odată cu alegerea Papei Francisc, ace-ste relații au fost îmbunătățite.

Morales a fost în primele rânduri la Vatican în octombrie trecut, reprezentând muncitorii marginalizați la Adunarea Mondială a Mișcărilor Populare, sponsorizată în parteneriat cu Vaticanul, și la acest eveniment Morales i-a sugerat Papei Francisc să viziteze Bolivia și să fie prezent la o întrunire asemănătoare la Santa Cruz, în 9 iulie. Că Papa a acceptat invitația, pare să însemne mult pentru Morales personal, în timp ce acest fapt îi oferă Sfântului Părinte o viziune pe ansamblul continentului asupra lucrătorilor marginalizați.

Tip nou ai, în Paraguay

Demonstrând că Papa Francisc nu are prefe-riințe politice, vizita Sfântului Părinte în Paraguay subliniază ideile unui lider catolic, social-conser-vator, președintele Horacio Cartes, 58 de ani, un businessman bogat, ales în aprilie 2013.

Cartes nu s-a implicat în politică până în 2008, când s-a alăturat proaspăt reformatului Partid Colorado, pentru a contracara ideile unei orien-tări din ce în ce mai spre stânga în politica lati-no-americană, a spus el.

Din 1954 până în 1989, Paraguay a fost condus de un dictator, Alfredo Stroessner. În urma unei lovituri de stat, Stroessner a fugit în Brazilia, unde a trăit până la moartea sa, în 2006. La moartea sa, un episcop catolic din Paraguay a spus: „Lumea este un loc mai fericit la moartea unui dicta-tor sângeros. Aici nu s-a făcut dreptate; sper ca Dumnezeu să o facă”.

Dar epoca post-Stroessner a fost marcată de instabilitate și dezbinare.

Când Cartes și-a preluat mandatul (limitat la un singur mandat de cinci ani, prin lege), a fost abia a doua oară în cei 202 de ani de independen-ță a țării când transferul de putere spre opoziție s-a făcut pașnic. Cartes a fost primul succesor ales al președintelui Fernando Lugo, un fost episcop catolic, care a fost demis de Parlament în 2012 printr-o decizie controversată, care nu era legată de vreo infracțiune. (Lugo, care slujise ca episcop în San Pedro, o dioceză foarte săracă, din 1994-2005, a cerut să fie laicizat de Vatican, ca să poată candida la președinție; acest lucru i-a fost refuzat pentru că, a spus Vaticanul, episcopii nu pot fi laicizați – cu toate că i s-a aprobat cererea după ce a fost ales.) Lugo este acum membru al Senatului paraguayean.

1.

2.

Elemér Könczey

La ceremonia de depunere a jurământului, președintele Cartes a explicat: „Nu sunt în poli-tică să-mi fac o carieră din asta, sau să devin mai bogat. Sunt în politică să-mi servesc poporul, să fac un viitor mai bun pentru noile generații și să ne clădim identitatea ca popor liber, independent și suveran.”

În doi ani Cartes a făcut multe îmbunătă-țiri – cu un PIB mediu anual crescut la 8,7% de când și-a început mandatul. Secretarul General al ONU, Ban Ki-moon, s-a deplasat în Paraguay pentru a saluta progresul țării în combaterea să-răciei, inegalității și traficului de droguri.

Cu toate că e o țară agrară, dependentă de agricultură, țara și-a sporit performanțele prin creșterea exporturilor, mai ales a celor de soia. Ca rezultat, a scăzut inflația.

Cu toate că nu se cunosc demult, filmările de la întâlnirea lui Cartes cu Papa demonstrează

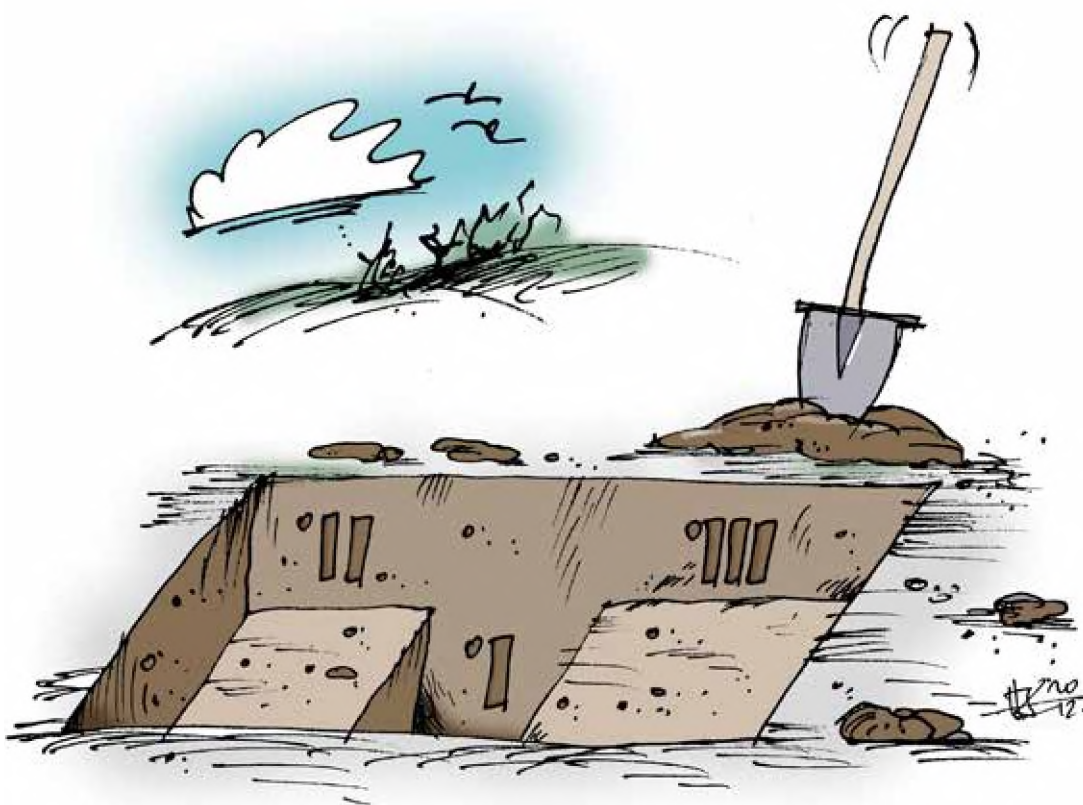
On-cff

fervoarea de catolic a lui Cartes; două din fiicele sale l-au întâlnit deja pe Sfântul Părinte la Ziua Internațională a Tineretului.

Decizia Papei Francisc de a vizita aceste trei țări arată în mod special cât este Sanctitatea Sa de serios în a oferi autoritate morală unor programe alternative de guvernare economică, indiferent de orientarea lor politică, atât timp cât ele acționează solidar cu toți oamenii și respectă Biserica în cali-tate de interlocutor social și spiritual.

(Victor Gaetan este colaborator al *Washington Post* și *Foreign Affairs*)

Traducere din limba engleză de **Cristina Tătaru**

Elemér Könczey

No comment

Gheorghe Iacob sau despre geometriile variabile ale câmpiei

Vasile Radu

Gheorghe Iacob

La împlinirea vârstei de 90 de ani, Gheorghe Iacob (născut la 5 septembrie, 1925, Scutelnici-Buzău) coboară din Galeria artiștilor români longevivi pentru a aduce clujenilor darul neprețuit al artei sale feerice. Uluitoarea sa operă s-a plâsmuit timp de peste 70 de ani într-o cadență tumultuoasă, favorizată de mediile solare ale sudului, scăldată în lumină, străbătută de transparețele difuze ale unui soare fierbinte sau, dimpotrivă, agregată în structuri metaforice, neguroase care mărturisesc sacadat o spectaculoasă contopire a sentimentelor care ține de geometria mai complicată a spiritului câmpiei și luncilor străbătute de

râurile fertile care coboară văile Carpaților. Acest patriarh al Câmpiei băragane care poartă în desaga minții sale încă foșnetul aspru dar suculent al ierbii adăpostind dropii, iepuri și sitari, ecoul legănat al asfințiturilor care înroșesc cerurile grigoresciene, depărtările vuind neliniștite de tălângi și mugete de animale, în așteptarea marilor popasuri la „Orăștii „cu nunți, petreceri și belșuguri câmpenești, a început cam de prin 1967 să deșarte din povara sa o „geologie „ a formei translucide, sclipitoare, trecând de la senzorialul factice, ușor cenzurat, la asceza diafană a abstracțiunii, înlocuind, cu alte cuvinte, sonoritatea sălbatică

Gheorghe Iacob

Compoziție

și primară a simțurilor cu orchestrația rafinată, dar rămasă vie, îmbelșugată cromatic a percepției educate. Câmpul care păstra solemnitatea tragică a unui concept al ne-desăvârșirii a început să semene cu ogorul semănat, brăzdat de gândurile omului - ca și de uneltele lui ! - sculptând un „ase-diu” al formei neapărat pre-existente dincolo de revărsarea optică a realismului cu care ne amăgește natura. Adâncind și concentrând elanurile sale cognitive, a început să mânuiască cu ușurință altă limbă care, dacă nu e filozofică, e cel puțin „academică”, rânduie să exprime formele care palpită sub crusta aparențelor naturii. Virtuozitatea acestui limbaj pare să ducă opera sa la desăvârșire. Nimic în plus, nimic în minus, orice adaos, orice reziduu, tind să producă altceva, reproducându-se pe sine ca sub porunca unui impuls genetic, descoperind mereu, în ciuda sintezelor impuse, o altă diversitate în aceeași unitate. Operând între abstracție și intropatie – polaritatea de mult consacrată de Worringer – Gheorghe Iacob a depășit rutina unei modernități care înseamnă refugiul într-un spațiu spiritual deschis, subiectiv, idealist, anti-realist care refuză concluzia precipitată a filozofului, proclamându-și o independență ideală pentru exprimarea sa liberă. Etichetat altădată cu încruntare maniheistă „formalist „al acelei epoci revoluate în care „doctorul” Kovalenko trata artistul român de „boala speciei” iar „remediile naturiste” țineau băbește artele atârinate în „cârligul” puterii, artistul a răzbit peste timpurile aurorale ale aceluia început maculat de subterfugii și „strategii” degradante, devenind astăzi, din perspectiva trecerii timpului autorul unei opere definitive, complexe, cu principii clare, urmărite asiduu de-a lungul vieții - un artist definitoriu pentru abstracționismul românesc - dacă această poetică mai toate suporta ingredientele panașului național așa cum îl poartă cu mândrie autohtonă țărâncile epocii semănătoriste. Câtă seninătate, atâta discreție și sensibilitate pentru acest om al câmpiei exersând să pătrundă geometriile variabile al unui relief altădată înțeles prin imobilitatea sa monumentală, prin platitudinea lipsită de spectaculozitate formală, explorat însă cu infinată afecțiune pentru a scoate la lumină „câmpurile energetice” și dinamismul intrinsec al structurilor sale ascunse. Prezența sa la Cluj cu această expoziție monumentală - o sinteză a întregii sale opere – semnifică cel puțin două aspecte majore ale artei noastre din ultimul secol. Pe de-o parte, artistul aduce astfel o înaltă apreciere artei ardelenice și publicului educat de această și, pe de altă parte, furnizează un model de continuitate creatoare la care pot privi cu interes și surprinzătoare revelații iubitorul de artă din această parte a țării. Arta clujeană a practicat cu interes (nu numai formal !) soluțiile abstracționismului modern, deși, uneori, apatic, fără convingere fermă, cu o anume frivolitate a experimentului, dar ce vedem astăzi pe simezele muzeului de artă clujean consacra o dată mai mult un artist și o operă consolidată nu numai ca faptă istorică articulată prin amploare și expresivitate monumentalului dar și prin poetica genului, conținând, prin reverberații lirice, arta premergătorilor inaugurali de la începutul secolului. Se cuvine să privim cu recunoștință această operă, îndreptând mulțumirile noastre inimii colective de specialiști ai Muzeului de Artă, condus cu inteligență și sensibilitate profesională de Domnul Lucian Năstasă- Kovacs.

ROland Jazz Fest la Sângeorz-Băi

Virgil Mihaiu

Voland Szekely

La începutul verii fui invitat de pianistul Lucian Ban (de data asta, în ipostaza sa de curator al Festivalului Internațional de Jazz de la București) să prezint câteva dintre lucrările cu tematică jazzologică apărute în peisajul editorial românesc al ultimilor ani. Buna sa inițiativă s-a soldat cu un veritabil colocviu, pe care l-am moderat împreună cu Florian Lungu, cea mai autorizată voce a acestui gen muzical la Radio România. Evenimentul a fost patronat de ARCUB, în ambianța stimulativă a renovatului Han Gabroveni. Nu voi intra în detalii (pentru că o reuniune atât de interesantă ar merita o discuție separată), însă nu pot trece cu vederea asidua activitate de traducător a lui Roland Szekely pe tema discutată. De ani buni acesta și-a dedicat energiile unei laudabile întreprinderi: transpunerea din franceză în română a unor volume de jazzologie. O face cu competență, acribie, tenacitate și ... exces de modestie. Retrospectiv privind lucrurile, pe parcursul primilor 15 ani ai secolului XXI, traducerile publicate de Roland au marcat un progres constant, perceptibil îndeosebi la nivelul plasticității limbajului. Astfel, destul de anemica zestre bibliografică în limba română a acestui domeniu s-a îmbogățit cu titluri precum *Jazzul, o estetică a secolului XX* și *Jazz și cinema* - ambele de Gilles Mouellic, *Istoria jazzului și a muzicii afro-americane* de Lucien Malson și *Frați de sunet / discuții despre jazz, teatru și literatură* de Gilles Mouellic & Koffi Kwahule.

Personaj funciarmente boem, etern „tânăr și neliniștit”, Roland Szekely îmi împărtășise - pe la cumpăna dintre milenii - ideea organizării unui festival de jazz în mica sa urbe natală, Sângeorz-Băi. Sceptic din fire cum sunt, nu credeam că un asemenea gând ar avea șanse de materializare. Și totuși, începând din 2012, în pitoreasca stațiune de la poalele Carpaților Orientali are loc, în miez de vară, *ROland Jazz Festival*. După cum o arată și numele, e vorba despre un eveniment cultural cu pronunțat caracter privat. Dar inițiatorul a știut să-l coopteze în acțiunea sa quasi-donquijotescă și pe primarul din Sângeorz-Băi, al cărui prenume este (culmea!) tot Roland (vorbim despre domnul Roland Venig, care asemenea tizului său jazzofil știe să valorifice din plin atașamentul afectiv pe care îl poartă acestei fermecătoare localități). Ca

atate, pe afișul celei de-a patra ediții, apar în postură de co-organizatori Centrul Județean pentru Cultură Bistrița-Năsăud, Primăria Sângeorz-Băi și Asociația Cultural-Umanitară *Puntea*.

Ediția din 2015 a funcționat oarecum în regim de avarie. Datorită inevitabilelor tribulațiuni de ordin financiar, din cele trei gale planificate inițial s-au putut organiza doar două, iar numărul interpreților invitați a fost - din câte înțeleg - mai redus decât în anii precedenți. În fapt, e de mirare că temerarul director a reușit să-și mențină în viață festivalul, în condițiile unui pseudo-buget quasi-volatil. Și totuși, spectatorii veniți în frumousul parc central al stațiunii și așezați pe pitoreștile buturugi sau scânduri din lemn proaspăt fasonat au avut parte de destule momente muzicale interesante. Asta deși programul nu avea deloc un caracter complezent, ci corespundea caracterului celui care-l alcătuiuse: nonconformist, inovativ, îndrăzneț, ireverențios...

Pe această direcție s-au înscris cele două formații invitate din străinătate. Din Serbia a venit grupul *Fish in Oil*, ale cărui sonorități abrazive sunt marcate de concepția ghtaristului Bratislav Radovanovic. Aceasta se situează cu bună știință sub influența lui Marc Ribot și a formației sale *Los Cubanos Postizos*, îmbinată cu puternice doze de „proceduri ireverente”, din arsenalul saxofonistului John Zorn. Probabil că în opțiunea pentru o asemenea orientare a contat mult perioada de formare a lui Radovanovic, petrecută nu altundeva decât în Priștina, capitala agitatei provincii Kosovo, unde - conform mărturiilor ghtaristului - în ultimul deceniu al secolului trecut prevala o estetică a disperării de tip punk. Din alianța cu saxofonistul Dule Petrovic, contrabasistul Bane Radojkovic și percuționistul Aleksandar Radojicic, muzica grupului *Fish in Oil* rezultă actualmente drept o expresie convingătoare a efervescenței artistice specifice Belgradului.

În același registru alternativ se plasează și formația budapestană *Gentry Sultan*. Cei patru componenți se lansează în riscante explorări ale unui domeniu cu mari șanse de eșec (cel puțin la public), circumscris de termeni precum „electronic experimental avant-garde contemporary jazz improvisation jazz and improvised music noise”.

Și totuși, în pofida unor pasaje ce frizează delirul, se poate vorbi despre o transpunere muzicală convingătoare a decadentismului epocii pe care o trăim. Extrem de interesantă mi s-a părut inserția bizarului instrument theremin printre celelate ustensile electronice. De altfel, pentru porțiunile haotice, se recurgea și la o așa numită cutie magică - un fel de ladă de zestre - din care erau extrase sunete a căror sursă reală rămânea ascunsă spectatorilor. Merită reținute numele celor patru promițători muzicieni ce alcătuiesc insolitul cvartet: Laszlo Horvath / trompetă & magic box, Szabolcs Vereb / saxofoane, theremin, electronice, Nandor Hevesi / ghtară-bas, keyboard, Gergely Kovacs / baterie.

Originalitatea managerului Roland s-a manifestat și prin programarea unei apariții a Tarafului tradițional din Sângeorz-Băi - moment acustic de salutară autenticitate - precum și a unui recital susținut de Rodion, experimentator electronic de primă oră în România anilor 1970. Rememorare nostalgică, bazată în mare parte pe înregistrările de studio realizate de acest confrate transilvan al lui Adrian Enescu, prin utilizarea precarelor resurse tehnice de care se putea dispune în acea perioadă în țara noastră. Deși quasi-imposibil de subsumat jazzului, un asemenea demers rămâne înrudit cu profilul festivalului prin pasionalitatea și sinceritatea expresivă manifestate în continuare de către Rodion.

Cvartetul autohton intitulat *Funkè Fetish* ne-a revelat doi foarte tineri și talentați interpreți originali din Brăila: George Condruz la ghtară și Albert Adiaconței la ghtară-bas. Recent premiați la un festival din Cluj, cei doi se mișcă lejer printre meandrele blues-ului și rock-ului, învederând faste disponibilități pentru o eventuală evoluție spre jazz. Din păcate, aproape întregul lor program fu alterat de stridențele dificil suportabile ale unei soliste vocale aflate deocamdată sub nivelul pretins de un festival ce se respectă.

Revelația celor două gale a reprezentat-o percuționistul Voland Szekely, indubitabil una dintre realizările existențiale de vârf ale seniorului Roland. Format la Liceul de Muzică *Sigismund Toduță* din Cluj (2006-2010) și la *Anton Bruckner Privatuniversitaet* din Linz (2010-2014), junele interpret/creator e capabil de a susține adevărate suite muzical-improvizatorice, unde caracterul ritmic specific percuției se îmbină cu capacitatea de a țese o atmosferă captivantă. La Sângeorz-Băi inventivitatea sa a fost bine pusă în valoare de colaborarea cu ghtaristul Cristian Ciceu - alt experimentator înrăit, uneori exagerat de îndepărtat de universul melodic, cam pe linia bruitismelor anticalofile cultivate de britanicul Derek Bailey. Din fericire, expansivitatea bine controlată a lui Voland i-a conferit mai multă coerență și companionului său. Cu excepția câtorva lungimi scăpate de sub controlul oricărei gândiri formale, această improvizație în duo a avut suficientă substanța muzicală, tensiune interactivă și un laudabil efect cathartic asupra audienței. Apropos de spectatori, printre aceștia avui marea plăcere de a-i reîntâlni pe promotorii excelentului Festival internațional de poezie și muzică de cameră, organizat la Bistrița: Marin Malaicu-Hondrari și Dan Coman, aliați ai infatigabilului poliimpresar Gavril Țarmure.

Din cât se poate observa, la ora actuală Festivalul *ROland Jazz* de la Sângeorz-Băi ar merita calificative precum *small is beaut.ful*, insolit, alternativ, provocator, convivial, filoecologist... Așadar, o reuniune muzicală deschisă, cu un real potențial, ce se cuvine a fi cultivat și amplificat.

Neobosiții meșteri din „Atelier”... (I)

Claudiu Groza

S-au văzut și anul ăsta, la Sfântu Gheorghe, la a XXII-a ediție a celui mai vechi festival internațional de teatru din România. Un festival conceput, animat, organizat, itinerat – cu o tenacitate ce nu a știrbit nimic din calibrul estetic al „Atelierului” – de dramaturgul Radu Macrinici, care merită încă o dată un „chapeau!”. Spun asta pentru că a fost de unde alege spectacole bune, în spiritul „doctrinei” enunțate încă din 1992, pe care Macrinici a întărit-o din nou în discursul său inaugural: „Atelier”-ul prezintă spectacole ce dau seama de *dinamica* mișcării teatrale a secolului 21.

Festivalul s-a reîntors la Sfântu Gheorghe, unde a fost înființat, în 2014, după mai mulți ani în care s-a derulat, fast, la Baia Mare, cu o halță la Sighișoara. De curând – am, iată, avantajul noutăților prin întârzierea acestui comentariu – Radu Macrinici a fost numit director interimar al Teatrului Municipal din Baia Mare. Pe unde se va mai perinda „Atelier”-ul urmează să vedem, pentru că ambele orașe își doresc să candideze la titlul de Capitală Europeană a Culturii...

Dincolo însă de speculații sociologice, ca și în alți ani, festivalul a avut multiple nuclee. Am văzut spectacole de dramă, de dans/mișcare, *one-man/woman show*-uri, de animație, de circ nou, unele impecabile, altele mai nesigure, fiecare însă devoalând ceva din căutările ce aglutinează teatrul momentului.

Tihna de Attila Bartis, în regia lui Radu Afrim (Teatrul Național Târgu Mureș, compania Tompa Miklós) a avut palmaresul cel mai bogat la „Atelier”, prin forța sa de sugestie, amploarea estetică și efortul remarcabil al echipei actricești. *Tihna* mi-a amintit de montările afrimiene „canonice”, de mare bogăție semantică și extrem de incisive emoțional. Așa se întâmplă și aici, în această poveste nă(l)ucitoare despre un fiu și o mamă, despre sadismul iubirii și deznădejdea existenței, despre cumplita singurătate și dragostea posesivă, despre limite și neputința de a trece peste ele. Așa cum am și afirmat public, în discuția cu Attila Bartis, aflat de față, nu am citit integral romanul

Tihna – incapabil să trec peste trauma emoțională pe care mi-o provoca. Ciclica revenire a eroului, ca un hamster captiv pe roata zilelor, în casa mamei sale izolate, decrepite, ce refuză obstinat orice intruziune din afară și-și cultivă obsesiv ticurile momentelor zilei, e redată cu aceeași putere și în spectacolul lui Afrim, ca și pendularea lui între „misiunea” de fiu, care trebuie să îndure dragostea posesivă, ce-l ucide aproape, a mamei sale, și tentativele aburoase de a-și trăi, a-și clădi, o viață.

Spectacolul are o picturalitate vizuală specială, prin scenografia lui Adrian Damian, ce alătură mari dulapuri, scrinuri, vechi mobile de bucătărie cu sertare și cotloane ce pot adăposti bizarerii, un decor „traversat” de un fir de apă prin care o parte a eroilor trec, sărind ori pășind prin ea, o apă pe care plutesc la un moment dat obiecte – lămurind foarte exact și „realist”, dacă vreți, semnul ei scenic: e apa abluțiunii, a uitării, a *limes*-ului dintre două lumi, a trecerii, a salvării, poate, chiar prin șergerea memoriei (fac această precizare pedagogică pentru că au existat discuții vizavi de „teribilismul” pârâiașului din scenă).

Așa cum s-a remarcat deja, Radu Afrim a redat perfect spiritul scrierii lui Bartis, chiar ponderându-și verva hermeneutică pe alocuri. Totuși, spectacolul, în bună „lectură” afrimiană, este și plin de umor, grotesc, acid, parodic, pe lângă tonul său general, foarte pregnant, al unei culpabile și angoasate anxietăți. Or, întreaga gamă de stări, sugestii și trimiteri a fost „filtrată” de excelenții actori mureșeni, care au jucat aproape concomitent în registre diverse, cu aceeași viguroasă naturalitate. B. Fülöp Erzsebet, în rolul mamei, a compus magistral, cu mare discreție, acea sufocantă mască de dragoste și ură care provoacă vinovăție – vinovăția fiului, excelent interpretat de Bányai Kelemen Barna. Berekméri Katalin și Galló Ernő – o prostituată și un pitic, ambii pe cât de reali pe atât de neverosimili, au accentuat nota promiscuu-parodică, iar ansamblul a fost completat de Kiss Bora (cu foarte bune momente muzicale), Nagy Dorottya, Biluska Annamária, Bartha László Zsolt, Ruzuly Ervin, Varga Balázs, Huszár Gábor, Kölczé Kata, Nagy Péter.

Tihna e un spectacol greu de analizat în detaliu prin fluxul său impetuos și de anvergură. Nu insist, de aceea, nici asupra elementelor ce țin de poetica regizorului (aici reappare șobolanul, de pildă), nici nu vreau să defac nodul de semnificații estetice solid înodat de Afrim. Pentru că, până la urmă, *Tihna* e o emoție, o stare de empatie pe care și-o transmite, cu frisoane, e-adevărat, acest spectacol la fel de tenebros, tulburător și omenesc pe cât cartea lui Attila Bartis, dar „mobilat” de Radu Afrim cu postmodern spirit ludic.

Secțiunea de teatru-dans a cuprins patru spectacole la „Atelier” 2015, producții de formate și „ambitusuri” diferite, toate însă de foarte bună calitate.

Fiul risipitor (Ansamblul de Dansuri Háromszék, Sfântu Gheorghe), în regia/coregrafia lui Ivácon László, a demonstrat un spirit sincretic la fel de cuceritor precum autenticitatea arhaică a nunții secuiești prezentate la festival anul trecut, des menționată de colegii care văzuseră spectacolul.

Aici avem de-a face cu un mixaj inspirat și ingenios calibrat muzical și coregrafic între cântecele secuiești, melancolice, depresive aproape, dansurile violente, sacadate și secvențe moderne (jazz sau dans contemporan), totul reprezentând un fel de zbatere între tradiție și emancipare. Articulat impecabil, fără nimic artificios-pedagogic, *Fiul risipitor* a fost o propunere de surprinzătoare originalitate dar și de familiară proximitate. Extraordinari toți protagoniștii, fie muzicieni, dansatori sau soliști, cu o mențiune specială pentru energia colosală, perfect controlată a lui Tőkés Csaba Zsolt.

Cu *7/7* (Teatrul Maghiar de Stat „Csiky Gergely”, Timișoara), coregrafa și dansatoarea Baczó Tünde ne-a oferit o perspectivă... multimedia a dansului, într-un spectacol foarte dinamic vizual și foarte cald, proaspăt, serafic cumva, din perspectivă coregrafică. *7/7* e ca un fel de căutare adolescentină, ezitantă uneori, vehementă alteori, ca o vânătoare a vieții, cu toate naivitățile și intuițiile ce însoțesc această transfigurare. Transfigurarea evidentă, fizică și facială, a protagonistei de-a lungul spectacolului, cu o expresivitate cuceritoare și emoționantă, este adjuvată de inspirata proiecție video a Klárei Balázs și de muzica lui Cári Tibór, melo-dioasă și puternică totodată. *7/7* este spectacolul cu care Baczó Tünde ne aduce, cred, poetica unei noi generații de coregrafi contemporani. Și o face convingător.

Experimentatul coregraf Gyula Berger a revenit la „Atelier” cu un spectacol realizat și dansat împreună cu Roos van Berkel, *Your body – my landscape* (LM Analysis Movement, Amsterdam & Zero Ballet, Budapesta). O producție care a pus excelent în valoare corpurile, fizicalitatea interpreților, acea sondare aproape maimuțească a unui cuplu, cu excесе cvasi-sadice și calinerii cvasi-mistice, nu în sens erotic – deși acest palier e subsecvent – ci mai degrabă în sensul *impărtășirii de celălalt*. Un lucru foarte greu de explicat, dar minunat redat vizual de cei doi dansatori, într-o simbioză scenică perfectă. Minimala scenografie, oricum inutilă, putea să lipsească cu totul: în acest spectacol, „decorul” era chiar pielea celor doi artiști. Un spectacol fin și pregnant.

În fine, *Kampf* (Teatrul de Mișcare „M Studio”, Sfântu Gheorghe), regizor-coregraf Fehér Ferenc, s-a apropiat cumva, ca anvergură ideatică și coregrafică, de *Fiul risipitor*, dar într-un registru cu totul diferit, abstractizat-modernist, sugerând spiritul belicos al civilizației, sacadarea gestului social. Fehér a mizat foarte ingenios pe developa-

Tihna

foto: Adi Bulboacă

My Body Your Landscape

foto: Robert Revesz

rea amplă a acțiunii pe întreg spațiul scenic, ceea ce servește ideii spectacolului, și pe numeroase mișcări de grup, impresionante prin geometria ansamblului. De altfel, această matematică precisă a construcției scenice a fost și amprenta de remarcat a montării, prima realizată de coregraful maghiar în România. *Kampf* e ca o tragedie antică mută, reprezentată pe un teren de joacă. Vă imaginați?

Două spectacole adresate copiilor – dar nu numai lor – au figurat în programul „Atelier”-ului din acest an.

Un virtuoz al teatrului de marionete napoletan, care vine de mulți ani în România, Gaspare Nasuto, a jucat *Aventurile lui Pulcinella* (La Domus di Pulcinella, Napoli) – cum se numesc de altfel cam toate spectacolele sale. Eu am văzut vreo trei cu același nume, de-a lungul anilor, și vă asigur că nu seamănă deloc unul cu altul. Asta pentru că Pulcinella are un spirit aventuros incorrigibil, băgându-se în tot soiul de buclucuri din care iese victorios. Aici, spre deliciul copiilor prezenți la spectacol, eroul halește un purcel din curtea cuiva, urmând o bastonadă pe cinste, însă povestea depășește curând nivelul infantil, mergând ușurel spre metafizică, spre lupta cu moartea etc. Însă nu neapărat povestea, care vine, evident, din teatrul popular de acum vreo 300 de ani, dă savoare spectacolelor lui Gaspare, ci fidelitatea cu care artistul conservă o formulă teatrală specifică, de la cutia cu draperie în care se joacă la instrumentul metalic ținut în gât care dă vocea inconfundabilă a lui Pulcinella, la leitmotivele reprezentațiilor (bastonada, de pildă, nelipsită) și verva artistului, în funcție de reacția spectatorilor. La Sfântu Gheorghe, Nasuto a aruncat copios cu păpuși „doborâte” de vitejia pulcinellescă. De apreciat este că artistul italian nu face teatru „muzical”, ci aduce tradiția napoletană de marionete în comunitatea contemporană.

Un alt virtuoz, al animației de data asta, este Armand Richelet Kleinberg, a cărui creație în 3D am cunoscut-o acum destui ani prin intermediul spectacolelor lui Radu Dinulescu, primele din România care foloseau această nouă tehnică. Pot astfel face comparație între primele încercări al lui Richelet și notabilul rezultat la care a ajuns acum. Demonstrația și comparația am operat-o la „Atelier” prin spectacolul *Povestea lui Aladin*, montat de Luis Montoto la Teatrul „Regina Maria” din Oradea – trupa Arcadia. Firește, spec-

tacolul e unul pentru copii; e însă atât de... spectaculos, încât părinții copiilor n-au fost mai puțin atenți la el.

Povestea lui Aladin este un miracol tehnologic și artistic. În primul rând, imaginile 3D ale lui Armand Richelet au devenit de o cristalină claritate, cu culori vii și desene uimitoare. Apoi, scenografia Oanei Cernea a adus un plus de carnație ansamblului scenic, mai ales prin elementele de decor, dar și prin păpușile pline de fantezie, iar muzica lui Marko Ivanovici a dat dramatismul

necesar derulării imaginilor, atât de bine compuse încât îți venea adesea să întinzi mâna ca să apuci un coș cu bunătați ori să-ți ferești capul să nu te izbească o pasăre.

În fine, Luis Montoto i-a coordonat exact pe actorii orădeni Florian Silaghi, Andrei Fazecaș, Alexandru Pop, Zentania Lupșe, Bianca Priceputu și Kornelia Gnadig în dispozitivul scenic, ei jucând în spatele pânzei de proiecție.

Reprezentarea a fost de-a dreptul savuroasă, perfect calibrată, fără greșeli tehnice, un spectacol care, vă asigur, poate să-i smulgă pe copii din tablete și smart-phone-uri și să-i facă să se bucure de teatru. Ca și pe voi, de altfel.

Și, ca să închei acum seria acestor spectacole-unicat, vă recomand și *ActOrchestra*, o „năzbâtie” imaginată de regizorul Horia Suru și actorii Florin Călbăjos, Petre Ancuța și Emilian Mârnea în cadrul Programului 9G de la Teatrul Național din București. Un concert care nu e concert, un șir de gaguri cu instrumente muzicale, un film mut cu muzică „live” (n-o să aflați niciodată șmecheria), pe scurt, trei actori formidabili, de o energie uimitoare, care se luptă să (vă) cânte, la orice: muzicuță, vioară, armonică, flaut, contrabas, trianțu, pian etc. Dialoguri, monoloage, dezbateri, polemici, înjurături pot fi sesizate sub iureșul de note muzicale care vă susură pe la urechi, în timp ce actorii tropăie energic prin scenă. Ei da, dacă vreți teatru care să vă destindă, deși e zgomotos, e *ActOrchestra*. Nici n-auziți cum trece vremea. ■

Gala Tănărului Actor – HOP

sau drumul de la platformă de lansare la fenomen!

Puțin mai e până la împlinirea a douăzeci de ani de Gala HOP. Cu toate acestea, Gala Tănărului Actor a devenit, cel puțin pentru nenumăratele generații de actori care i-au călcat cu încredere pragul, un fenomen. Asta înseamnă că a surprins prin raritate și noutate. Astfel, la majorat – 18 ediții – Gala capătă echilibrul artistic între rigoarea și standardele artistice profesioniste ale regretatului Cornel Todea și noutatea abordării, extravaganța actului artistic propusă de Radu Afrim.

Cu această ocazie, Casa de Producție TVR a realizat un film documentar care prezintă în 52 de minute drumul Galei HOP de la simplu exercițiu actoricesc într-un cadru organizat, la un fenomen artistic unic în România. Este, de fapt, o istorie vie redată în interviuri cu participanții, cu critici de teatru, regizori și producători, susținută și de materiale din Arhiva TVR.

Din 2013, concurenții Galei HOP sunt întrebați de soarta lui HOP. Cine este sau ce este HOP? Pentru ei, HOP e mai mult decât un fenomen. E o frumoasă și grea etapă din cariera lor. Răspunsuri de felul „HOP este un sărut pasional urmat de o palmă peste față!” (Alexandru Ștefănescu, 2014), „HOP e instructorul ăla de parașutism, mucalit, care face mișto de tine că ai frică de înălțime, pentru că știe că dacă iei frica în serios ești terminat” (Smaranda Nicolau, 2014), „HOP e ca o petrece în Berceni. Ori îți place, ori te temi!” (Andrei Morariu, 2014), „HOP e o pâine caldă cu unt topit și dulceață de vișine” (Flavia Giurgiu, 2014), „Un peștișor uriaș care adoră să facă sărituri în... aer” (Ștefan Huluba, 2014) „HOP e un Hazard verde cu buline roz. O oportunitate de a „fura” din arta aceasta, într-un cadru organizat” (George Dometi, 2013) sau „HOP e un salt în neant fără parașută”

(Cristian But, 2013), l-au ajutat pe HOP să crească, să-și perfecționeze tehnicile de acaparare tineri actori. Și iată că în 2015 HOP ajunge la Majorat, ajunge un Fenomen.

FENOMENUL HOP

Documentar HD, 52 min

Produce de Casa de producție TVR, co-producător UNITER

Realizator: Ada-Maria Ichim

Producător: Silviu Jicman

Echipa TV: imagine: Florin Miricioiu, Vlad Micu; asistent imagine: Alexandru Zugravu; sunet: Alexandru George; organizator producție: Marius Flonta; documentare: Ada-Maria Ichim; voce: Mihai Răducu; post - procesare sunet: Florin Tăbăcaru; editor imagine: Constantin Marciuc, Cosmin Găleată; grafică: Bristena de Satmaari; ilustrația muzicală: Mihaela Constantinescu; producător delegat: Ionuț Cărpătorea;

Producător coordonator: András Demeter

Filmul va fi difuzat pe trei dintre canalele TVR: Sâmbătă, **5 septembrie**, ora 11.00: TVR2 și TVRHD (premieră)

Duminică, **6 septembrie**, ora 19.00: TVRHD (reluare)

Duminică, **6 septembrie**, ora 20.00: TVR3

Luni, **7 septembrie**, ora 13.00: TVR2 (reluare)

Ediția a XVIII-a a Galei Tănărului Actor, al cărei director artistic este regizorul Radu Afrim, se va desfășura la Costinești în perioada 8-11 septembrie 2015.

Ceau, Cinema! Timișoara, iulie 2015

Lucian Maier

Între 22 și 26 iulie 2015 am participat în calitate de membru al juriului la a doua ediție a festivalului de film Ceau, Cinema! din Timișoara. A doua ediție a festivalului și prima în care a existat o întrecere, pe care am văzut-o și am analizat-o împreună cu Andreea Vasile și Cinesseur. În cadrul festivalului am participat la două discuții despre cinema – una despre filmul documentar, în a doua zi de festival, alături de Florin Iepan, Răzvan Georgescu și Irina Margareta Nistor (în deschiderea festivalului fusese proiectat *Chuck Norris vs. Comunism*), moderator fiind Lucian Ionică; cealaltă, despre rostul criticii de film, despre provocările acestei ocupații – alături de Adina Baya, moderator fiind Ionuț Mareș.

Festivalul este realizat de către asociațiile Marele Ecran (Lucian Mircu, Richard Marius Ilie) și Pelicula Culturală (Betty Varga, Nicoleta Ciocov), cu sprijinul lui Ionuț Mareș - critic de film, care a realizat selecția filmelor pentru Competiție - și a altor oameni apropiați, în regim de voluntariat! Unele persoane implicate în realizarea Ceau, Cinema! și-au luat concediu pentru a-și putea vedea pasiunea împlinită. Situații emoționante în sine (fără să punem la socoteală ținuta festivalului!), dar, în același timp, situații care arată că, la noi, valoarea e mai degrabă parte dintr-o ecuație haiducească, iar împlinirea ei ține de șansă.

Timișoara vrea să fie Capitală Culturală în 2021, are oameni capabili să pună pe picioare un astfel de eveniment cinematografic, însă nu are o sală de cinema în care să fie posibile proiecțiile. În același timp, autoritățile și-au arătat numai declarativ bucuria de a fi alături de festival, fiindcă fondurile promise întârzie. Cu toate acestea, pe un ecran de lângă Primărie am observat într-o după-masă că erau anunțate proiectele culturale pe care aceasta le susține, printre ele și *Ciao, Cinema!* (probabil au crezut că prezența lui Ceau în numele festivalului e o greșală, așa că au corectat-o!). Ridicarea culturală a unui oraș e o investiție costisitoare, fără rezultate imediate în ce privește audiența, însă nu poți fi oraș european serios și centru universitar de luat în seamă dacă proiectele administrative dedicate oamenilor sînt o echipă de fotbal adusă din Receaș, fîntini luminoase și cîntătoare montate pe Bega și cite un Jazz TM gratuit, gîndit împotriva Gârânei. Dat fiind faptul că Timișoara chiar merită să crească festivalul Ceau, Cinema! (și încă mai susține și Timishort), ar fi binevenit un spațiu de proiecție, poate chiar unul cu două săli, una de 150 – 200 de locuri, una de 50-60 de locuri. Un spațiu de proiecție cu destinație culturală, în care să ruleze film european și film independent în general, cu program de Cinematecă în paralel. În timp ar putea deveni un reper cultural național, iar un festival de film centrat în acest loc ar avea și mai mult impact!

Ceau, Cinema! s-a derulat trei zile în Timișoara – cu două proiecții din Competiție în fiecare seară, într-o sală amenajată la Casa Artelor, – și cu proiecții extra realizate într-o sală a Ambasadei (clădirea fostei fabrici de pălării, reamenajată și oferită ca spațiu cultural, cu săli în care se pot

organiza expoziții, proiecții, conferințe și cu o cafenea), în curtea cu castan a Casei Artelor, într-o altă sală de la subsolul instituției tocmai menționate și într-o cafenea din oraș, Cuib. Sîmbătă și duminică, festivalul s-a mutat în comuna Gottlob, renumită pentru lubenițele sale (marcă înregistrată și simbol al festivalului) și, mai nou, pentru că autoritățile au reușit să redeschidă vechiul cinematograful sătesc.

În Timișoara, singurele probleme au fost cauzate de interminabilul proiect de refacere a centrului istoric al orașului (în jurul Casei Artelor bubuiau mașinile de spart borduri și trotuare, praful era la el acasă peste tot) și de căldură. Excesivă. Ieșai de la duș și în zece minute hainele ți se lipeau de piele. Soarele avea formă de ciocan și te pălea imediat ce îi ieșai în cale. Căldura a făcut un pic incomode vizionările de film – cu toate că în sală au fost aduse două aparate (mobile) de aer condiționat. Dar, cum să zic, treaba asta cu căldura în sală e una din laturile care construiesc frumusețea festivalieră. Chiar dacă fizic era mai puțin confortabil față de cum ți-ai fi dorit, prezența în sala de la Casa Artelor (arhiplină la a doua proiecție) creștea bucuria cinefilă și te făcea să te simți parte dintr-un mesaj trimis autorităților incapabile să vadă și să susțină potențialul cultural local.

În cinematograful din Gottlob, sîmbătă, la orele 14, a fost proiectat cel mai recent film al lui Tudor Giurgiu, *De ce eu?*, în prezența actriței Andreea Vasile. Au putut fi vizionate apoi două scurtmetraje semnate de Andrei Crețulescu, *Bad Penny* și *Kowalski*. Deschiderea oficială a festivalului Ceau, Cinema! la Gottlob a avut loc la orele 18, cu proiecția filmului documentar *Pașaport de Germania*, la care a fost prezent și autorul său, Răzvan Georgescu. Seara a putut fi urmărit *Comoara*, în prezența Cristinei și a lui Cuzin Toma, familia din realitate și de pe ecran. Apoi, pe stadionul comunal, de la orele 22, a fost proiectat *Aferim!* Ziua de duminică a continuat festivalul la Gottlob cu o proiecție pentru copii, dimineața, un desen animat (*Moon Man*), iar spre seară cu un documentar despre Zivan, un tînăr sîrb care face un festival de punk de unul singur, cu fonduri mai mici decît salariul minim din România, și cu proiecția documentarului *Testimonial* al lui Răzvan Georgescu. De la orele 22, pe stadion, a putut fi văzut filmul cîștigător al Competiției festivalului, *The Mighty Angel*, producție poloneză realizată de Wojciech Smarzowski.

Sala de cinema de la Gottlob e dreptunghiulară, cu o lungime de vreo trei ori mai mare decît lățimea sa (lățime pe care cred că încap zece fotolii). E complet renovată, însă nu e complet utilată. Proiectul reamenajării sălii e programat să se încheie în octombrie, acum a fost un fel de *preview*. A fost instalat un proiector NEC high-definition, instalația de sunet este deja funcțională, urmează să fie aduse și să fie montate fotoliile. Probabil și o instalație de aer condiționat. Gottlob este o comună cu 2000 de locuitori, situată în vestul județului Timiș, la aproximativ 50 de kilometri de Timișoara, spre Sănnicolau Mare. Cu cinemato-

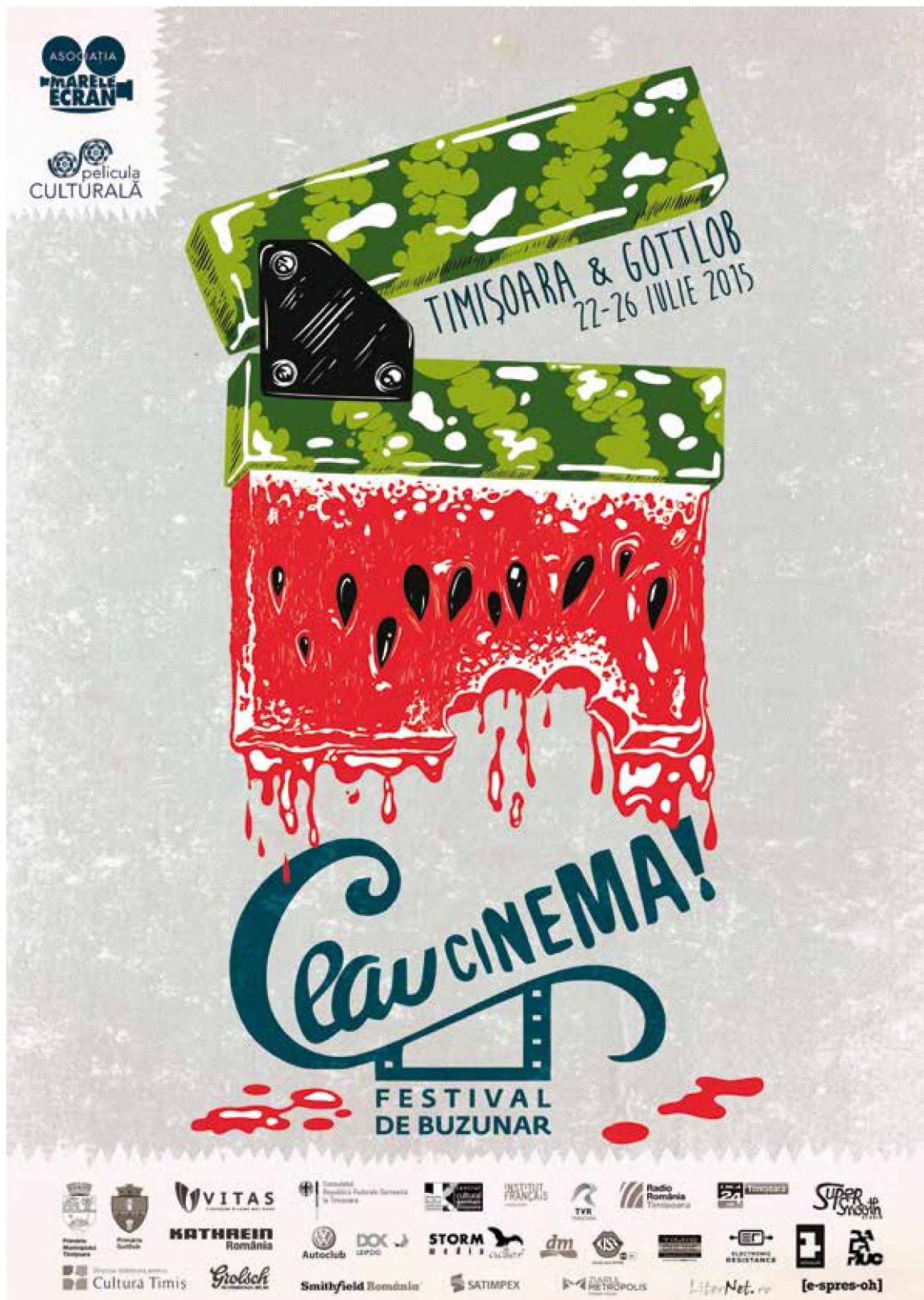
graful nu e o chestiune mitică. Sînt fonduri europene, e un inspector tînăr din primărie, Vasi Bledea, care se ocupă de toate investițiile primăriei și e interesat de comunitate; proiectul cu cinematograful e cel mai mic dintre cele derulate de el. Ceea ce face să pară SF povestea din Gottlob e interesul față de buzunarul propriu și de cel al partidului al celor mai mulți administratori de orașe; la pachet cu blegeala oamenilor în fața prosteliilor electorale puse de ei la cale – borduri, pavele, stîlpișori între ghivece de ciment, fîntini colorate, în cel mai bun caz un asfalt (de obicei comisionate și astea). Cei veniți la cinema din Gottlob, în special cei tineri, nu prea știau cum să se comporte. Intrau la film după ce acesta începuse, ieșeau dacă se plictiseau, reintrau. Dar e în regulă, au timp să învețe; de acum încolo au un loc prin care vor fi cu un pas mai aproape de normalitate.

*

În Competiția festivalului Ceau, Cinema! au intrat șase filme. Ionuț Mareș a avut de ales din treizeci și unu de filme primite. Dintre cele șase, două au fost documentare. Recomandarea mea a fost ca începînd cu ediția următoare, documentarele să fie prezentate în afara competiției. Și la TIFF a fost o perioadă în care erau și documentare și ficțiuni în Competiție; acum doi ani a cîștigat la Veneția un documentar (*Sacro GRA*). Însă eu cred că e mai bine ca ficțiunea și documentarul să nu fie puse laolaltă în competiții. Fiecare demers cinematografic are modul său de a investiga și de a atinge realul, construcția cinematografică are particularitățile sale în fiecare latură, e mai natural ca într-o întrecere să fie plasate demersuri de aceeași factură.

Dincolo de aceste considerente, dacă e să ne gîndim doar la Film, Competiția gîndită de Ionuț Mareș a fost echilibrată. Cu filme bune – în cazul ficțiunilor – și cu subiecte cu impact în cazul documentarelor, chiar dacă în ceea ce privește unul dintre ele, construcția putea fi umană. Conceptul festivalului propune ca în interiorul Competiției să fie alese filme venite din țări europene care au dat Banatului minorități culturale; în acest sens, cea mai estică țară este Israelul, iar în vest avem Germania și Italia; Bulgaria, Rusia, Polonia, Ungaria, Ucraina, Rusia, Serbia Croația, Cehia și Slovacia se alătură. Desigur, și România poate fi prezentă, ca țară gazdă. Mă voi opri asupra filmelor în ordinea în care au fost planificate vizionările în festival.

The Mighty Angel (Polonia, 2014, regia Wojciech Smarzowski) prezintă etapele dizolvării fizice și mentale ale unui scriitor și profesor alcoolic. Evoluție ciclică, între cure de dezintoxicare și nenumărate cafele de votcă date peste cap. O prezentare explicită, naturalistă a decăderii fizice, cu lentilele scrutînd intimitatea personajului în cauză și pe a colegilor săi de clinică. E ca petrecerea vagabonzilor din *Viridiana* prezentată în spiritul lui Pasolini din *Salo*, cu pasiunea pentru alcool a lui Bukowski (omagiata în film, unul dintre prietenii imaginari ai personajului fiind chiar scriitorul american). Un cocteil pe cît de dureros, pe atît de comic. Filmul e atît de viu, actorii sînt atît de bine prezenți în rol încît ai impresia că vezi secvențe de documentar. Au fost bine încadrate în proiect și clișeele poveștilor de gen – salvarea prin iubire, mobilizarea proprie în vederea salvării – demonstate cît se poate de natural. Dacă nu ar fi fost anumite puseuri estetice destul de facile în partea a doua a filmului (camera urmărește personajul într-un *se.fie* circular, pentru a sublinia ebrietatea), sau anumite incongruențe estetice (trecerea apa-

ratului de filmat de la persoana a treia la persoana întâi, imitarea stării personajelor de către cameră, chiar dacă filmarea era la persoana a treia), filmul ar fi fost și mai bun.

Freefall (Ungaria, 2014, regia Palfi Gyorgy) este un film prea căutat. Urmărește ridiculizarea unor comportamente obsesiv-compulsive (cum ar fi obsesia curățeniei, eliminarea microbilor), sublinierea stresului la care sînt supuși copiii în familiile dezorganizate, dificultatea (temperamentală) de a face față unor situații sociale cu etichetă, în fapt niște ipocrizii fandosite, și condescendența cu care sînt privite aceste dificultăți... Căutarea vine din faptul că Palfi ia aceste teme destul de comune, de observate, de discutate, și le duce în teritoriul său preferat: grotescul. Dacă pui un adevăr într-o expresie bombastică, de multe ori poți avea un efect de respingere, nu de acceptare a adevărului. Nu e nevoie de exagerare și șoc pentru a demonstra un lucru pe care-l avem, natural, lîngă noi. Iar pe anumite teme și în anumite prezentări, șocul generat de grotesc e greu să se evidențieze drept comic.

Outside (Germania, 2014, regia Andrei Schwartz) e primul film documentar prezentat

în Competiție. Autorul filmului este alături de Gabriel Hrib, din clipa eliberării condiționate a acestuia, după douăzeci și unu de ani de pușcărie. Fusese condamnat pentru omor. Lumea s-a schimbat, a intrat în penitenciarul Rahova la scurtă vreme după căderea lui Ceaușescu, a ieșit de acolo într-o lume nouă. Filmul urmărește modul în care îl primește familia, încercarea lui de a se reuni cu fosta soție, posibilul viitor bun pe care îl caută. Andrei Schwartz e un observator-conștiință în acest caz. Lasă viața personajului în prim plan, lasă personajul să își spună gîndurile, trăirile, dar îl și chestionează și îl pune față în față cu dificultăți din propriul trecut. Pe parcurs poate părea problematică atitudinea autorului filmului (intervenția), însă finalul, cu chestiunile morale pe care le relevă, șterge toate aceste semne de întrebare de pe parcurs. Un documentar bun, cu atît mai important cu cît vă pasionează subiectele legate de crime și mobiluri ale criminalilor.

Afterlife (Ungaria, 2014, regia Zomboracz Virag) este un film de debut despre o relație tată-fiu care depășește granițele lumii perceptibile. După deces, sufletul tatălui – teolog reconvertit în consilier marital – rămîne pe pămînt. Fiul său –

tot teolog, trecut pe la psihiatrie – îl poate vedea și încearcă să îl ajute să treacă dincolo cu adevărat. Rezultă o comedie neagră, cît se poate de nesiro-poasă dată fiind tema. Cu tot felul de clișee încadrate destul de firesc în poveste (mătușa rea care vrea să aibă o relație cu preotul, preotul degrabă săritor pe unele femei, fosta toxicomană care vrea să-și salveze pielea, iubirea care vine cînd nu te aștepți – dar cu cine aștepți), încît istoria poate fi urmărită ușor.

The Kindergarten Teacher (Israel-Franța, 2014, Nadav Lapid) e un film prețios, care se forțează prin toate laturile să atingă poeticul. În registru estetic, camera cînd este lovită de personaje (și se aude bufnitura corespunzătoare lovirii), cînd este privită frontal (ca să îi fie evidențiată prezența), cînd stă în siajul personajelor, observîndu-le comportamentul. În ceea ce privește desfășurarea acțiunii, filmul propune un triumf de personaje, fiecare personaj reprezentînd o culme a acestei lumi: copilul genial, care scrie și declamă poezii adînci la cinci ani; tatăl său, mercantilist pînă în măduva oaselor, care privește arta ca pe o cerșetorie condamabilă; educatoarea copilului, care vede în micuț întruchiparea visului ei social și vrea să îl salveze cu orice preț de planurile anti-artistice ale tatălui său (și ale societății în genere). Rezultă un film tras de păr, în care important e să iasă metafora (încît să scoatem lumii ochii)! Cu întorsături de situație, prin care scopurile nobile ale educatoarei sînt puse la îndoială, în același timp în care și obiceiul de a idealiza copiii ca inocenți și puri primește același tratament. E sondarea cinematografică în care vedem un așa-zis discurs înalt, prin care cinematograful devine artă. Îl vedem la Mungiu, la Sorrentino, în *Birdman*... conține o autosuficiență deranjantă.

Casa Blanca (Polonia, 2015, regia Alexandra Maciuszek) este un alt film de debut, documentar de această dată. Cu o altă construcție, care să urmărească mai puțin șocul și drama instituită prin șoc, filmul ar fi putut fi bun. Fără să însemne că istoria prezentată nu e importantă. Însă așa cum e acum, demersul de tip observațional gîndit de regizor mai degrabă abuzează de persoanele pe care le filmează, decît le înțelege și le face înțelese. Filmul se deschide cu o secvență în care vedem, de aproape, o octogenară adormită cu gura deschisă, cu fiul ei alături în pat, un fiu de aproape patruzeci de ani, cu sindromul Down. Următoarea secvență îl vedem pe fiu batjocorit de cei din cartier. Puțin mai tîrziu o vedem pe bătrîna căznindu-se să urce scările; e filmată de sub scară, i se văd pulpele sub fustă... Mai tîrziu îl vedem pe băiat cum o ajută să se spele, cu camera aproape de pielea bătrînei. Cînd nu se petrec lucruri ieșite din comun – cum ar fi atunci cînd bătrîna gătește, sau cînd fiul ei se înțelege cu cei din cartier – camera stă la distanță. Cu o apropiere treptată de drama bătrînei și a fiului său – prin ceea ce se petrece în cartier, cu bune, cu rele, spre situația din casă (persoane extrem de sărace, care trăiesc într-o mizerie greu de descris) – filmul ar fi avut un alt tonus. Așa cum e acum, filmul e ca un cuțit care răscolește viscerele unor persoane deja condamnate.

Dăruind, vei dobândi – Familia Bélier

Marian Sorin Rădulescu

Există filme ce par făcute după muzica lor. Așa a fost *Les Choristes* (2004), o poveste agreabilă cu iz retro despre umanizarea – prin muzică – a unor elevi de la o școală de corecție imediat după sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial. Zece ani mai târziu am regăsit spiritul acelor cântece în *La Famille Bélier* – o comedie cu muzică despre, între altele, același crez: puterea muzicii de a schimba (în bine) vieți.

Există ceva tonic, reconfortant, în recentul basm cinematografic de succes (la *box office*-ul francez, cel puțin): o anume candoare (însă fără accente melodramatice), inclusiv datorită interpretărilor pline de naturalețe, ce aduce a *Les Parapluies de Cherbourg*¹, *A Little Romance*², *Little Lord Fauntleroy*; subiectul sensibil (o familie de fermieri surdo-muți – părinții și fiul, mai puțin fiica adolescentă – ce luptă să-și schimbe destinul, răzbate în politică, în afaceri, în dragoste); cântece și versuri din anii '70-'80 (reorchestrate), binecunoscute în lumea muzicii ușoare franceze. L-am descoperit, astfel, pe cantautorul Michel Sardout (n. 1947) – compozitor, textier, interpret, „un Mozart al muzicii ușoare franceze” –, ale cărui melodii (scrise și cântate în anii '70) par anume compuse pentru acest film.

Actrița din rolul principal, Louane Emera (aici la debut, câștigătoare a unor premii – César, Lumière – pentru „cea mai promițătoare actriță”), amintește – doar ca *look* – de Alicia Silverstone (cea din *The Crush*, *Clueless*, din câteva videoclipuri pentru Aerosmith, de la începutul anilor '90). Personajul ei (un fel de sinecdochă, parte pentru întreg, în construcția filmului) nu are nimic din adolescențele flustratice jucate de Silverstone în sus pomenitele filme. Altfel, datele personajului pe care-l interpretează Louane sunt, parcă, din vremuri imemorabile, când corpul era „cea mai bună expresie a sufletului” (Ludwig Wittgenstein), când „bunătatea e puternică, iar

puterea bună” (Friedrich Schiller). *La Famille Bélier* are suflet, iar acest suflet este chiar personajul jucat și cântat de Louane: o adolescentă surprinsă în faza de tranziție de la fată la femeie. După „întâiul sânge” (venit cu întârziere) primește o palmă de la tată („O tradiție evreiască” – motivează el. „Dar nu suntem evrei!” – ripostează ea), iar întâia emoție („iubirea cea mare”) este cântată cu tot patetismul vârstei. Filmul lui Eric Lartigau, chiar dacă abordează și tema desprinderii de familie (dar nu de o familie oarecare, ci de una cu „cerințe speciale”), nu „curge”, nu lasă să se întrevadă posibilele consecințe (sau „căderi”) ale acestei pasiuni mistuitoare de adolescentă, ori ale invadării satului de către oraș. Este, mai degrabă, o odă adusă muzicii și felului în care ea, muzica, însoțește omul în momentele sale cruciale. Într-

un anumit sens, ea, Louane, este muzica. Iar izbânda (și forța) personajului ei (luminos, pozitiv) se datorează credinței în „omul din om”: când e pe punctul de a renunța să participe la un important concurs de canto organizat de Radio France, îi spune profesorului care-o pregătește: „E viața mea, fac ce vreau cu ea!” Răspunsul acestuia: „Chiar e viața ta?”

Poate că farmecul acestui film înduioșător vine tocmai din acest gând (nemărturisit, de taină) ce dă viață întregii povești: avem parte și de prietenie și de iubire și de bucurie câtă vreme trăim ca și cum viața noastră (una, irepetabilă) nu este, de fapt, a noastră. Ca și cum am avea mereu o datorie: aceea de a ne sluji cu devotament familia (aici, o familie de – cum se spune, fără menajamente – handicapați), o prietenie, o iubire sau un țel.

Note

1 „De la primele imagini și scene ale filmului *Umbrelele din Cherbourg*, ceva cald te învăluie, și abia la capăt vezi ce anume: e întâlnirea cu *Psyche*, cu sufletul în toata ingenuitatea lui. Dar sufletul e singur, fără nicio urmă de spirit, și se transformă în sufletel. Parcă nu sunt oameni cei care vorbesc acolo, sunt păsări ale cerului, și de aceea nici nu vorbesc, ci încearcă să cânte, ciripesc. Cum ar putea fi vorbită toată curățenia inimii lor? Ce are ea de-a face cu logosul, cu omul cel grav? Cu societatea? Cu prejudecățile? Cu judecățile? Toți sunt buni și înțelegători, toți sunt morali, întocmai pruncilor. Nimic nu e dus mai departe, adică prea departe, până la desfigurare.” (Constantin Noica)

2 „Reputația multor metropole occidentale este compromisă, aerul e poluat, filmul porno face modă, lectura – gimnastica minții – a pierdut îngrijorător la puncte în fața imaginilor servite *en gros* de micul ecran, orașele și-au pierdut poezia și locul junglei este astăzi pe asfalt. Regizorul George Roy Hill nu neagă toate acestea, ci refuză să vadă jumătatea goală a paharului. Deși „jungla” există, el rămâne poet în mijlocul ei: poetul copilăriei citadine, al săruturilor furate în stațiile de metrou la ore neaglomerate, al imaginației hrănite de filme, chiar de filme cu *hors la loi* dar din care cei buni iau ce-i bun, cu computere în slujba romanței, cu hoți de buzunare la pensie mai degrabă un fel de călugări Lorenzo reintrând în activitate de dragul iubirii.” (Adina Darian)

3 „*Micul lord* este un alt duel David-Goliath făcut cu armele francheții, o victorie duioasă, emoționantă ce mizează pe tandrețe – o înfinită tandrețe prin glasul căreia știu să vorbească atât de bine micii prinți din marea literatură.” (Adina Darian)

colaționări

Cărămida existențială

Alexandru Jurcan

Irina Petraș a tradus romanul *Animal pe moarte* de Philip Roth (Biblioteca Apostrof, 2001, Cluj-Napoca). Oare de ce mi s-a părut absolut normal ca I.P. să fie atrasă de acest titlu? Pentru că ea a scris *Știința morții, Moartea la purtător...* Se leagă, nu?

În romanul lui Roth, profesorul David are 62 de ani, iar studenta Consuela are 24. El are revelația unei atracții fără precedent, în care sexul dictează, însă conștiința diferenței de vârstă, aliată cu spaima trecerii, naște o gelozie teribilă, dar și teama de a o pierde pe ea, fata exactă și misterioasă, cu „desuuri aproape pornografice”. Irina Petraș reușește o traducere coerentă, fără vreo inhibiție de limbaj, în fraze viabile. Romanul e scris la persoana întâi, așadar filmul din 2008,

inspirat din această carte (*Elegy*), are de construit dialoguri, care – iată – se dovedesc inteligente. Isabel Coixet face un film credibil, empatic, lucrând cu actori de marcă: Ben Kingsley (*Gandhi, Lista lui Schindler* etc.), Penélope Cruz, Dennis Hopper, Peter Sarsgaard. O contribuție totală la valoarea artistică o are muzica (pian și operă), care dedramatizează subtil alunecarea spre tragic. Dezabuzatul David își descoperă valențe sufletești nebănuite, angoase cleioase, chiar „violența viitorului ei nelimitat opusă limitatului tău viitor”. Bătrânețe, destrămare, gelozie, neputința de a se mai ordona... Nu cumva sexul e „război împotriva morții”? Iubirea te întrecește? „Iubirea te fracturează”, iar a-ți părăsi libertatea de bună voie „asta e definiția ridicolului”.

Sfârșitul cărții nu e previzibil. Ea nu va fugi la alții mai tineri (asta e teama lui). Viața are și alte surprize. Filmul amplifică finalul atât de rațional sugerat de scriitor, încât apare riscul unei ușoare edulcorări. Noroc cu cei doi mari actori, care potențează orice sentimentalism de duzină. În noaptea Anului Nou cele două personaje asistă la o „erupție internațională a superficialului”. Nu divulgă angoasa lor, cărămida existențială flămândă și umilitoare (de ce se zice că îți cade o cărămidă pe cap și nu altceva?!). Dar mă întorc la cartea Irinei Petraș – *Moartea la purtător* – și-mi dau seama că vertijul televizat al sărbătorii din roman nu e altceva decât „ocultarea finitudinii”. David din cartea lui Roth ne stârnește cu întrebări, ezitări, fără a da răspunsuri. Filmul încearcă o oarecare corecție, în sensul sublinierii cu iz de verdict, ceea ce nu aduce vreun beneficiu artistic.

Pinochio...

Ioan Meghea

Roberto Benigni

O prietenă m-a sunat zilele trecute: „Deschide TV2... E un material despre Nicola Piovani și muzica lui de film. O să-ți placă!” Într-adevăr, era Nicola, compozitorul, orchestratorul și pianistul, cu părul și cu barba lui albă, un pulover roșu fără mari pretenții pe el, vorbind teribil de bine și de atent, un om cu o cultură muzicală și nu numai. Ne-a povestit despre muzica lui. Din filmele mai recente dar și din filmele anilor '70. Așa, mi-am adus aminte de câteva filme ale lui Federico Fellini – *Ginger și Fred*, *Intervista*, *La voce della luna*, sau Marco Bellocchio – *În numele tatălui* – la care a pus umărul și acest mare muzician.

Recent, am văzut un film italian făcut în 1997 a cărui coloană sonoră o făcuse Nicola Piovani. Se numește *Viața e frumoasă* și în rolul principal era un actor care, mie nu-mi trezea prea mari pasiuni. Îl mai văzusem în filmul *Pinocchio* care, în 2003 nu impresionase lumea cinefilă, fiind un fiasco și actorul luând nedoritul „premiu” Zmeura de aur. Asta se dă pentru lucruri făcute neinspirat. Destul de comun ca înfățișare, cu gesturi de bufon, aiurit în toate, genul prostănac, veșnic pus pe „bancuri” și în general, un perdant. Ei bine, dragii mei, după aproape două ore de *Viața e frumoasă*, am rămas uimit ce a putut să facă acest actor care încercase și regia producției. O energie debordantă, emoționând prin simplitatea firescului... Da, un film tragicomic care ne povestește despre un evreu italian și familia lui, în triste zile ale

nazismului în Europa și eforturile nemaîntâlnite în cinematografia italiană, de a-și apăra fiul prin niște metode teribile. Este vorba de o iubire incredibilă a unui tată față de micuțul său fiu și mă întrebam, nu o dată, oare până unde poate să meargă această iubire, numai ca băiețușul să nu sufere! Un joc între un băiat și moarte într-un lagăr german, un joc extraordinar care, în final reușește. Cu ce sacrificii însă! Am rămas cu câteva lacrimi la colțul ochilor și mai ales, bunic fiind, m-a impresionat dragostea unor oameni față de copilul acela de vreo opt ani, atât de dulce în inocența lui.

Filmul acesta a luat câteva meritate premii. Premiul Oscar pentru cel mai bun film străin, pentru coloana sonoră scrisă de cel de care v-am vorbit mai înainte, Nicola Piovani și nu în ultimul rând, premiul Oscar pentru cel mai bun actor, adică *Roberto Benigni*.

S-a născut la 27 octombrie 1952 la Misericordia, Arezzo, Toscana. Părinții, Luigi Benigni (1919-2004) și Isolina Papini (1919-2004), sunt amândoi agricultori. Robert este cel mai tânăr dintre copii, după surorile Bruna (1945), Albertina (1947) și Ana (1948). Se mută în 1958 cu familia în Prato și a urmat diverse școli care, în final puteau să facă din el un bun contabil, dar pasiunea sa reală este spectacolul. Se pare că tânărul Roberto e un om oarecum special prin ceea ce face dar și prin ceea ce spune celor din jurul său. Nota lui caracteristică va fi monologul teatral și o ironie cât se poate de comică. Toată viața a încer-

cat să facă actorie, regie de film și să scrie scenariile. Așa au apărut filme sale, *Fiul Panterei Roz*, *Glasul lunii*, *Asterix și Obelix împotriva lui Cezar*, *Tigrul și zăpada*, *Mă tulburi sau Nu ne rămâne decât să plângem*. Au fost peste 30 de producții în care a avut unul din rolurile principale iar la unele a făcut și regia.

În 1983 în timpul unor filmări, o cunoaște pe actrița Cesena Nicoletta Braschi, care a devenit soția lui la 26 decembrie 1991, în cadrul unei ceremonii private într-o mănăstire de maici. Din acel moment, actrița va fi practic prezentă în toate filmele regizate de soțul ei. Acest om devine cu timpul unul din cele mai populare personaje ale Italiei. Știe să-și exploateze caracterul său histeric, te aștepți de la el la tot soiul de „figuri”, la tot soiul de ieșiri. În emisiunea lui Nicolo Pavioni, l-am văzut în momentul când a primit premiul Oscar din mâinile Sofie Loren. Roberto a alergat spre scenă trecând peste scaunele din fața lui spre deliciul spectatorilor. O scenă hilară, demnă de un italian ca el...

O altă caracteristică a lui Roberto Benigni este dragostea pentru operele literare ale marilor oameni de artă italieni. În ultimul timp, acesta a avut un mare succes de public cu lecturile sale dantești.

Roberto Benigni

Totul a început de la o banală întâmplare când a recitat niște versuri ale *Divinei Comedii* într-o emisiune televizată. Surpriză totală! Un actor care obișnuise publicul cu strâmbăturile și giumbușlucurile sale, de astă dată oferea publicului un om cu o mină sobră și un ton grav. Frumos! În sală, a plutit vraja cuvintelor de odinioară ale marelui Dante și pentru o vreme spectatorii s-au lăsat purtați spre alte vremuri. Apoi... Actorul rupea vraja acestor momente izbucnind în hohote de râs și cu o față de măscărici trecea la niște aluzii politice licențioase. Totul era gândit. Se începea cu o captare a bunăvoinței publicului printr-o conversație elegantă, apoi câteva glume în doi peri, prin care se trece la vremurile de azi, cu prostiile lor apoi, din nou, înapoi la Evul Mediu! Poezia capătă din nou rolul primordial și emoția lirică e copleșitoare. Au fost 130 de spectacole, în 50 de orașe, cu peste 600.000 de spectatori. Recorduri fabuloase de audiență! Roberto Benigni...

Roberto Benigni în *Pinocchio*